

”Edelleen tulee tuntemattomilta kommenttia että en taida olla täältä päin”
Pääkaupunkiseudulle muuttaneiden opiskelijoiden murreasenteista ja muuton
vaikutuksista puhetapaan

Pro gradu -tutkielma
Justiina Airas
Helsingin yliopisto
Humanistinen tiedekunta /
suomen kieli
Lokakuu 2019

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		
Tekijä – Författare – Author Justiina Airas		
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Edelleen tulee tuntemattomilta kommenttia että en taida olla täältä päin” – Pääkaupunkiseudulle muuttaneiden opiskelijoiden murreasenteista ja muuton vaikutuksista puhetapaan		
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen kieli		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year Lokakuu 2019	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 92 sivua + liitteet (9 sivua)
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkimuksessa tarkastellaan pääkaupunkiseudulle muuttaneiden opiskelijoiden asenteita omaa kotimurrettaan kohtaan. Tutkimuksessa vastaajia tarkastellaan ryhminä heidän kotiseututaustansa perusteella. Lisäksi tarkastellaan, minkälaiset tekijät ovat vaikuttaneet vastaajien puhettavan muuttamiseen tai säilymiseen pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen.</p> <p>Tutkimusaineisto on kerätty kyselylomakkeella Helsingin yliopiston suomenkielisiltä osakunnilta (pois lukien Eteläsuomalainen osakunta) syksyn 2018 aikana. Tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tarkastelumetodeja vastauksia analysoitaessa. Vastaajien murreasenteita tarkastellaan ensin kotiseututaustojen perusteella viitenä eri ryhmänä. Muuton vaikutuksia vastaajien puhetapaan käsitellään sen sijaan kahtena eri ryhmänä: niinä, jotka eivät ole huomanneet muutosta puhettavassaan ja niinä, jotka ovat huomanneet muutoksia puhettavassaan.</p> <p>Tuloksista käy ilmi, että kotiseututaustasta riippumatta vastaajat arvostavat murteita yleisesti ja toivovat oman kotimurteensa säilyvän. Vastaajat uskovat kuitenkin oman murteensa tulevan muuttumaan tulevaisuudessa ja korostavat puhettavansa yleiskielisyyttä ja tilanteista variaatiota. Kotiseututaustojen perusteella on havaittavissa eroavaisuuksia tarkasteluryhmien kesken. Itäsuomalaisilla vastaajilla on havaittavissa ajattelutapa asteikosta, mitä kunnon savolaiseen murteeseen kuuluu, ja kaakkoissuomalaiset eivät ärsyynny eteläsuomalaisesta puhettavasta niin paljon kuin muut ryhmät. Keski-suomalaiset vastaajat tuovat ilmi ajatuksen, että heidän kotiseudullaan ei puhuttaisi murretta ollenkaan, ja länsisuomalaiset kokevat, ettei heidän murrettaan arvosteta. Pohjoissuomalaiset vastaajat taas erittelevät muita tarkemmin puheensa murteellisia piirteitä.</p> <p>Muuton vaikutuksissa puhetapaan korostuvat osin samat ja osin eri tekijät riippuen siitä, oliko vastaaja huomannut puhettavassaan muutoksia vai ei. Vastaajista selkeä enemmistö on huomannut muutoksia puhettavassaan. Osalla oma murre varioi pääkaupungin puhettavan kanssa ja osalla taas oma kotimurre on vahvistunut. Muuton vaikutuksissa korostuvat vastaajien erilaiset tulkinnat: osa kokee tilanteisen vaihtelun tai slangisanojen omaksumisen puhettavan muutoksena ja osa taas puhettavan säilymisenä.</p> <p>Tutkimus antaa näyttöä siitä, että sekä oman puhettavan arvottaminen että muuton vaikutukset puhetapaan ovat yksilökohtaisia ja tulokset riippuvat paljolti vastaajien omasta tulkinnasta. Muutolla on kuitenkin jonkinlaisia vaikutuksia, jotka tapahtuvat osin automaattisesti ja osa on yksilön päätöksestä kiinni. Esimerkiksi murteen säilyminen on yhteydessä siihen, kuinka tärkeänä osana yksilö sen identiteetilleen kokee.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Kansanlingvistiikka, kieliäsenne, muuttajan kieli, murreasenteet, kielen muutos, murre, identiteetti		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien osasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
2 Teoreettinen viitekehys ja käytetyt käsitteet	3
2.1 Kansanlingvistiikka tutkimussuuntauksena	3
2.2 Tutkimuksessa käytetyt käsitteet	8
2.2.1 Murre ja puhetapa	9
2.2.2 Asenne	10
2.2.3 Pääkaupunkiseutu ja Helsingin seudun puhekieli	11
2.2.4 Kotiseutu	13
3 Tutkimuksessa käytetty metodi ja vastaajien taustat	13
3.1 Kansanlingvistiset tutkimusmenetelmät	14
3.2 Tutkimuslomakkeen esittely	15
3.3 Vastaajien taustat	17
4 Vastaajien murreasenteet	22
4.1 Vastaajien murretaustat	23
4.2 Osgoodin ja Likertin skaala työkaluina oman murteen arvottamisen tutkimuksessa	24
4.2.1 Itäsuomalaiset vastaajat	25
4.2.2 Kaakkoissuomalaiset vastaajat	34
4.2.3 Keski-suomalaiset vastaajat	39
4.2.4 Länsisuomalaiset vastaajat	44
4.2.5 Pohjoissuomalaiset vastaajat	49
4.3 Kokoavia havaintoja vastaajien murreasenteista	55
5 Pääkaupunkiseudulle muuton vaikutus vastaajien puhetapaan	58
5.1 Murteen säilymiseen vaikuttaneet tekijät	58
5.2 Puhetavan muuttumiseen vaikuttaneet tekijät	66
5.3 Kokoavia havaintoja muuton vaikutuksista	79
6 Lopuksi	83
Lähteet	88

Liite 1: Tutkimuslomake

1 Johdanto

Kun muutamme toiselle paikkakunnalle, saatamme havaita, että ihmiset eivät siellä puhukaan samalla tavalla kuin mihin olemme aiemmalla paikkakunnalla asuessamme tottuneet. Saatamme huomata poikkeavamme joukosta tai sitten sulautuvamme kielellisesti massaan. Muuttaessani pääkaupunkiseudulle opiskelemaan omasta puheestani muodostui tärkeä osa identiteettiäni: se kuvastaa, että olen ja tulen aina olemaan maalta. Oman murteeni ansiosta tulen aina erottumaan valtavirrasta. Joillakin henkilöillä oman murteen piirteet saattavat hälvetä tai varioida uudessa kieliympäristössä. Miten me oikeastaan suhtaudumme omaan murteelliseen kielimuotoomme muuttaessamme pois kotiseudultamme? Miksi joillakin murrepiirteet pysyvät puheessa kertoen henkilön juurista, kun taas toisilla ne tasoittuvat tai varioivat? Entä mitä ylipäätään ajattelemme oman puhetaapamme muuttumisesta tai mitä ajattelemme muiden ajattelevan omasta puhetaavastamme? Suomessakin on voitu katsottavan olevan vallallaan eräänlainen murrebuumi eli murteella kirjoittaminen ja murteelle kääntäminen uudenslaisiin teksteihin on yleistynyt ja leviämässä (Koski 2002: 53).

Tässä tutkimuksessa pyrkimykseni on selvittää, miten pääkaupunkiseudulle muualta Suomesta muuttaneet opiskelijat suhtautuvat omaan puhetaapaansa ja kotimurteeseensa, ja ovatko he huomanneet muutoksia puhetaavassaan muuton jälkeen. Tutkimusongelmani voi tiivistää seuraavan laisiin tutkimuskysymyksiin:

- Miten vastaajat suhtautuvat omaan kotimurteeseensa muutettuaan pääkaupunkiseudulle?
- Ovatko vastaajat huomanneet pääkaupunkiseudulle muuton vaikuttaneen omaan puhetaapaansa?
- Mitkä tekijät heidän mielestään selittävät oman puhetaapansa muutosta tai säilymistä?
- Millainen on tilanteisen variaation osuus vastaajien puhetaavassa?

Sen lisäksi, että olen kiinnostunut selvittämään vastaajien suhtautumista omaa kotimurrettaan ja puhetaapaansa kohtaan uudelle paikkakunnalle ja uudelle ”murrealueelle” muuton jälkeen, olen myös kiinnostunut vastaajien havainnoista omasta kielestään muuton jälkeen. Onko heidän mielestään muutto vaikuttanut jollain tapaa

heidän puhetapaansa vai onko se pysynyt varsin samanlaisena kuin asuttaessa kotiseudulla? Halusin myös selvittää, mitkä tekijät ovat vastaajien mielestä eniten vaikuttaneet puhetavan muutokseen tai säilymiseen. Näiden pääasiallisten tutkimuskysymysten lisäksi käsittelen ja pohdin myös vastauksista nousseita teemoja, esimerkiksi minkälaisia piirteitä he liittävät kuuluvaksi omaan kotimurteeseensa ja millainen on tilanteisen variaation osuus vastaajien puhetavassa.

Ei-kielitieteilijöiden käsityksiä ja asenteita Suomen murteita kohtaan on kansanlingvistiikan saralla tutkittu paljon. Esimerkiksi Marjatta Palander (2011) on tutkinut laajasti itä- ja eteläsuomalaisten nuorten käsityksiä ja asenteita Suomen murteista. Johanna Vaattovaaran (2009) väitöskirjassa pellolaisnuoret ovat arvottaneet niin omaa murrettaan kuin muualla Suomessa puhuttavia murteita. Saana Juntusen (2018) pro gradu -työssä maallikot arvottivat julkisuudessa tunnettujen urheilijoiden puhetapaa ja puhetavan muodostamaa julkisuuskuvaa, ja Susanna Kokon (2010) pro gradu -työssä taas kahden eri ikäryhmän raahelaiset arvioivat niin ikään Suomen murteita. Omassa kandintyössäni (Airas 2016) tutkin Lappeenrannan seudun lukiolaisten käsityksiä ja asenteita Helsingin seudun puhekielestä. Tässä pro gradu -työssäni haluan kuitenkin informanttien kääntävän huomionsa muiden puheen arvottamisesta oman puheensa arvottamiseen, sen varioimiseen ja muuttumattomuuteen vaikuttaneisiin tekijöihin. Vastaajien oman puheen arvottamista on tutkittu myös viime aikoina. Esimerkiksi Anniina Asikainen (2018) on pro gradu -työssään perehtynyt työntekijöiden kuvauksiin työelämässä käyttämistään kielistä ja kielimuodoista. Myös pääkaupunkiseudun muuttajat ovat olleet viime vuosina tutkimuksen kohteena. Hyvärinen (2017) on tutkinut peräpohjalaisten murteiden alueelta Helsinkiin muuttaneen henkilön puheen tilanteista vaihtelua valittujen kielenpiirteiden osalta. Rinkinen (2013) taas on tutkinut savolaismurteiden alueelta eri aikoina Helsinkiin muuttaneiden kielen variaatiota yksikön 1. persoonan ja Helsingin paikannimien kohdalla.

Esittelen seuraavaksi lyhyesti, miten tutkimukseni käsittely tulee tässä työssä etenemään. Luvussa 2 asetan tutkimukseni osaksi kansanlingvististä tutkimussuuntausta ja esittelen suuntauksen tutkimustraditiota: minkälaiset teemat ja tutkimuskysymykset kuuluvat kansanlingvistiikan tutkimuskenttään ja millainen on lyhykäisyydessään tutkimussuuntauksen historia. Samaisessa pääluvussa määrittelen myös omassa analyysissäni käyttämäni käsitteet. Luvussa 3 aloitan analyysini esittelemällä ensin yleisimpiä kansanlingvistiikan tutkimussuuntauksen tutkimusmetodeja ja esittelen oman

metodini tarkemmin. Luvussa esittelen myös aineiston keruuprosessia ja viimeiseksi myös vastaajien taustamuuttujia, muun muassa sitä, millainen on tutkimuksen vastaajieni kotiseutujakauma, kauanko he ovat asuneet pääkaupunkiseudulla ja minkälainen heidän ikäjakaumansa on.

Luvut 4 ja 5 ovat varsinaisia analyysilukujani, joilla kummallakin on erillinen teema. Luvussa 4 keskityn tarkastelemaan vastaajieni asenteita ja käsityksiä heidän omaa puhetapaansa ja kotimurrettaan kohtaan heidän kotiseutunsa perusteella. Olen jakanut vastaajat käsittelyä varten viiteen ryhmään. Luvussa 5 taas keskitytään tutkimukseni toiseen teemaan eli muuton vaikutuksiin vastaajien puhetapaan. Tässä vastaajajoukko on jaettu kahteen ryhmään sen perusteella, ovatko he huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan vai eivät. Luku 6 on tutkimukseni lopetusluku, joka vetää tutkimukseni analyysiä ja havaintoja yhteen, arvioi kriittisesti tutkimuksen onnistumista ja pohtii mahdollisia kehityssuuntia.

2 Teoreettinen viitekehys ja käytetyt käsitteet

Tässä pääluvussa esittelen kansanlingvistiikkaa, jonka tutkimusalaan myös oma pro gradu -tutkimukseni kuuluu. Esittelen sekä suuntauksen historiaa, perinnettä että myös suuntaukselle tärkeitä oivalluksia ja havaintoja. Alaluku 2.1 käsittelee kansanlingvistiikan tärkeimpiä tutkijoita niin suuntauksen historiasta kuin myös suomen kielen tutkimuskentältä. Luku 2.2 alalukuineen keskittyy tutkimukseni tärkeimpien käsitteiden määrittelyyn: miksi olen valinnut käyttäväni tiettyjä käsitteitä ja mitä niillä oikeastaan tässä yhteydessä tarkoitan.

2.1 Kansanlingvistiikka tutkimussuuntauksena

Kansanlingvistiikan kiinnostuksen kohteena ovat ammattilingvistien sijaan maallikot ja heidän käsityksensä ja havaintonsa kielestä. Kansanlingvistisessä tutkimuksessa tavallinen kielenpuhuja erotetaan tutkijasta yleensä termillä *ei-kielitieteilijä* (*nonlinguist*). Jo Prestonin 1980-luvulla tehdyissä tutkimuksissa kyseinen termi oli käytössä, mutta hän on maininnut myös termin *kansanlingvisti* (*folk linguist*). Suomalaisessa dialektologiassa on vanhastaan käytetty myös termiä *maallikko*.

Suomenkielisissä tutkimuksissa termin *nonlinguist* vastineita ovat *ei-kielitieteilijä, ei-lingvisti, maallikko ja tavallinen kielenkäyttäjä tai -puhuj*a. (Palander 2011: 13.)

Ei-kielitieteilijöiden tekemät havainnot kielestä ovat arvokasta tietoa kansanlingvistiikan tutkimussuuntauksessa, sillä nämä havainnot osittain ohjaavat kielen muuttumista (Palander 2011: 11). Tavallisilla kielenkäyttäjillä ei ole samanlaista tieteellistä pohjaa ymmärtää kielen variaatiota tai rakennetta kuin lingvisteillä. Tällaisen tieteellisen pohjan puuttuminen ei kuitenkaan tarkoita, etteivät tavalliset kielenkäyttäjät puhuisi kielestä tai sen variaatiosta. He vain puhuvat siitä eri tavalla. (Vaattovaara 2009: 30.)

Kansanlingvistisen tutkimussuuntauksen perinne pohjaa sosiolingvistiikkaan ja dialektologiaan (Palander 2011: 11). Yksi keskeinen sosiolingvistiikan tutkimussuuntaus on variaationtutkimus, jonka traditio henkilöityy William Labovin (1963, 1966) tekemiin varhaisiin tutkimuksiin (Vaattovaara 2009: 20). Sosiolingvistisissä tutkimuksissa kiinnostuksena on ollut nimenomaan se, kuinka suhtautuminen tiettyyn kielelliseen varieteettiin vaikuttaa tutkittavan kielimuodon myöhempään kehitykseen. Sosiolingvistiset tutkimukset ovat nimenomaisesti osoittaneet, että tietty suhtautuminen kieleen ohjaa vahvasti kielen muuttumista. Arvostettua puhetapaa jäljitellään, joko tietoisesti tai tiedostamatta, kun taas negatiivisesti leimautunutta puhetapaa pyritään välttelemään. (Palander 2011: 11; ks. myös Labov 1963 ja 1966.)

Dialektologiassa ei-kielitieteilijöiden murrekäsityksiä tutkittiin jo ennen sosiolingvistiikkaa 1930- ja 1940-luvulla Hollannissa ja 1950-luvulla Japanissa. Näissä tutkimuksissa pyrittiin selvittämään, miten aluemurteiden puhujat ryhmittelivät murteita. Nämä varhaiset tutkimukset antoivat vaikutteita tutkimussuuntaukselle, jota kutsutaan kansandialektologiaksi. (Palander 2011: 11–12.) Daniel Long (1999: 178) on todennut, että kansandialektologia syntyi alun perin Hollannissa, kasvoi Japanissa ja muodostui nykyisiin mittasuhteisiinsa Yhdysvalloissa. Kansandialektologiassa keskityttiin tutkimaan nimenomaan murrehavaintoja ja murrekäsityksiä tai murteita koskevia mielipiteitä. Kansandialektologiassa kiinnostuksen kohteena ovat olleet nimenomaan maallikoiden murteita koskevat havainnot ja asenteet, kun taas kansanlingvistiikassa kiinnostuksena ovat maallikoiden laajemmat kielelliset havainnot (Vaattovaara 2009: 27). Kansandialektologia on vielä tänäkin päivänä kansanlingvistiikan tutkituin suuntaus. (Palander 2011: 11–12).

Kansanlingvistiikka itsessään syntyi Yhdysvalloissa 1980-luvulla Dennis R. Prestonin johdolla ja sieltä suuntaus lähti leviämään myös muualle maailmaan. Prestonin mukaan dialektologit, sosiolingvistit ja sosiaalisen psykolingvistiikan tutkijat eivät ottaneet tutkimuksissaan huomioon kieltä koskevia havaintoja ja kielen variaatiota, joita tavalliset kielenkäyttäjät tekivät. (Mielikäinen & Palander 2002: 90–91.)

Suomeen kansanlingvistiikan voi katsoa saapuneen, kun Marjatta Palanderin (2001) kirja-arvio kansanlingvistiikan keskeisistä teoksista julkaistiin Virittäjässä. Kansanlingvistisesti orientoitunutta asennetutkimusta Suomesta löytyy jo ennen 2000-lukua (ks. esim. Palander 1982). Palanderin kirja-arvion jälkeen ensimmäinen varsinainen kansanlingvistinen julkaisu fennistiikan alalta oli Sananjalassa vuonna 2002 ilmestynyt Aila Mielikäisen ja Marjatta Palanderin artikkeli, joka käsitteli näkökulmia ja metodeja asennetutkimukseen liittyen suomen murteiden tutkimuksen. (Vaattovaara 2009: 27.) Suomessa murreasenteita tutkittiin esimerkiksi 1980-luvulla Nykysuomalaisen puhekielen murros (NPM) -tutkimushankkeessa (Palander 2011: 12–13). Siinä asenteet eivät olleet varsinaisena tutkimuskohteena, mutta yksilöhaastatteluiden kysymyksiin sisältyi kysymyksiä esimerkiksi tilanteisesta vaihtelusta ja omasta kielenkäytöstä ylipäätään (Mielikäinen & Palander 2002: 86).

Niedzielski ja Preston (2000: 302–314) ovat esittäneet, että maallikoiden kommentoimissa kieltä he eivät yleensä erota toisistaan itse kieltä ja sen puhujia. Heidän mukaansa maallikoiden käsitys kielestä jakautuu kahteen metakielen tasoon: metakieli 1 on puhetta kielestä ja sen ominaisuuksista ja metakieli 2 on puhetta kielenkäyttäjistä ja heihin kytkeytyvistä uskomuksista (mp.). Aiemmissä tutkimuksissa maallikot ovat kommentoineet puheen lisäksi usein myös puhujia: näin ollen murteeseen kohdistuvat asenteet ovat usein sidoksissa sen puhujia kohtaan olemassa oleviin asenteisiin. Pääkaupunkiseudulla puhuttavaa kieltä ovat itäsuomalaiset kuvanneet Palanderin (2011: 184) tutkimuksissa esimerkiksi ”ärsyttäväksi” ja ”epäystävälliseksi”, vaikka näillä kuvataan oikeastaan kielen puhujia eikä niinkään siellä puhuttavaa kielimuotoa. Tällainen asennoituminen maan pääkaupungin puhekieltä kohtaan on varsin tyypillistä, sillä esimerkiksi Ruotsissa asenteet Tukholmassa puhuttavaan kielimuotoon ovat varsin negatiivisia (mp.).

Kielitieteilijän ja ei-kielitieteilijän on esitetty hahmottavan kieli eri tavalla. Ei-kielitieteilijä näkee kielentutkijoiden näkemyksestä poiketen kielen ideaalina abstraktiona, josta esimerkiksi murteet ovat poikkeamia. Vain ideaalilla kielellä

nähdään olevan sääntöjä, kun taas muissa kielimuodoissa ei niinkään. Maallikoiden näkemyksissä myös korostuu, että kieli jaotellaan hyvään kieleen ja tavalliseen kieleen, joista jälkimmäinen sisältää murteet ja kielenvirheet. Vastaavasti tutkija tarkastelee kielen variaatiota objektiiviselta kannalta. Kielentutkija hahmottaa kielen abstraktioksi, joka koostuu idiolekteista eli yksilöllisesti varioivista murteista. Idiolektit ja kielen varieteetit ovat kielen aitoja kognitiivisia, oman säännönmukaisuutensa omaavia ilmentymiä. (Preston 2004: 90–91; 2006: 525–526.)

Kielellä on kuitenkin myös muita tarkoituksia kuin kommunikointi. Kielenpiirteillä ja kielellä esimerkiksi rakennetaan identiteettejä. Kielen ja identiteetin suhteeseen kiinnitettiin huomiota variaation tutkimuksen kolmannessa aallossa. Ensimmäinen ja toinen aalto käsittivät kielen variaation jonkinlaisena satunnaisuutena, kolmas aalto korosti variaation olevan sosiaalisten identiteettien heijastuma. Puhujilla on siis mahdollista valita keskusteluissa erilaisia identiteettejä. Kolmannen aallon variaation tutkimus korostikin variaation tärkeyttä kielen osana. (Eckert 2012: 93–94.) Suomen kielen kentällä Harri Mantila (2004: 323) on esittänyt ajatuksen kielen ja identiteetin suhteesta: kielenkäyttäjille ovat tuttuja suomen kielen murteiden sisältämät piirteet kuten myös puhekieli. Näin ollen kielenkäyttäjä voi yhdistellä piirteitä näistä ja koota niistä omaan identiteettiinsä sopivan puhutavan. Tämä oman puhutavan rakentelu voi olla joko tiedostettua toimintaa tai tiedostamatonta. Mantilan mukaan tällainen puheen rakentelu voi selittää myös joidenkin murteiden laaja-alaista leviämistä perinteisten murrerajojen ulkopuolelle. (mp.) Identiteetti on siis diskursiivista toimintaa, jossa ihmiset määrittelevät itseään ja kuulumistaan tiettyihin ryhmiin puheen ja tekstien eli siis diskurssien kautta (Hall 1999: 248–252). Erilaiset ryhmät koostuvat yksilöistä, jotka päättävät identifioitua tai eivät identifioitua näihin keskusteluryhmiin. Identiteetin vaihtaminen osoittaakin siis kuulumuutta johonkin ryhmään. Tällaista ryhmässä toimimista toteutetaan kielen avulla esimerkiksi sanastollisesti ja äänteellisesti. Kielenkäyttäjät tuottavat näitä sosiaalisia identiteettejä puheen kautta, mutta identiteetin rakentamiseen vaikuttavat myös sisältö ja konteksti. (Sebba & Wootton 1998: 483, 495.)

Sosiaalisten puhekielten rajoja ei pystytä rajaamaan yhtä hyvin kuin perinteisten aluemurteiden rajoja. Puhekielen muuttuminen nopeaan tahtiin ei ole täysin uutta, mutta se on poikkeuksellinen. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa suomalaisten laajentunut kontaktiverkko, muuttoliike ja yleiskielen ja julkisen kielenkäytön kasvaminen.

(Mielikäinen 1982: 278, 291–292.) Mantila (2004: 325–330) on jaotellut puhekielisyyden piirteitä viiteen ryhmään. Esittelen nämä ryhmät lyhyesti alla:

1. Yleiset ja neutraalit puhekielisyyden piirteet. Esiintyvät kaikkialla puhutussa suomessa niin alueellisesti kuin sosiaalisesti. Esimerkkinä tästä ovat passiivimuoto monikon 1.persoonan funktiossa (*me juostaan*), *i:n* loppuheitto (*kaks*), *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin kato (*punane*) ja tietyt persoonapronominit (*se, ne* 3.persoonan pronomineina).

2. Maantieteellisesti laaja-alaiset puhekielen piirteet. Yleisesti tunnettuja, vaikka eivät kielenkäyttäjän omaan repertoariin kuuluisikaan. Näiden piirteiden perusteella puhujan kotiseutua ei voi tunnistaa. Piirteet ovat maaseuduilla hyvin voimakkaasti esiintyviä, mutta kaupungeissa esiintyy sosiaalista variaatiota. Tähän ryhmän piirteistä voi esimerkkeinä mainita švaavokaalin ja yleisgeminatian.

3. Yleistyvät puhekielen piirteet. Näitä ovat esimerkiksi *A:n* loppuheitto (*meill*) ja *tt ts*-yhtymän vastineena (*kattoo*). Näille piirteille on tyypillistä nopea leviäminen niin maantieteellisesti kuin sosiaalisesti.

4. Leimalliset maakuntapiirteet. Nimensä mukaisesti leimautuneet stereotyyppiksi kuvaamaan tiettyä aluetta. Esimerkiksi pitkän *AA:n* diftongiutumisen itämurteisessa ja jälkitavujen vokaalienvälinen *h* pohjalaismurteissa. Tämän ryhmän piirteet ovat kadonneet kaupunkien murteista ja osoittavat maaseudullakin jo sosiaalista variaatiota.

5. Elävät ja yleistyvät puhekielen piirteet. Näiden esiintymisalue on ensimmäisen ja kolmannen ryhmän piirteitä kapeampaa, mutta ne yleistyvät esiintymisalueellaan eivätkä näytä väistyvän. Esimerkkeinä tämän ryhmän piirteistä ovat persoonapronominit *sie* ja *mie*.

Mantilan hahmottelema suomen puhekielen piirrejaottelu on hyvä esitys suomen puhekielen jonkinlaisesta murroksesta. Oman tutkimukseni vastaajat tulevat perinteisiltä aluemurteiden alueilta ja he ovat muuttaneet pääkaupunkiseudulle. Tulen tarkastelemaan analyysissäni heidän asenteitaan omaa kotimurrettaan kohtaan, mutta myös heidän havaintoja omasta puhetavastaan. Mantilan puhekielen piirrejaottelu ja ajatus identiteetin luomisesta on näin relevantti osa analyysiäni ja tulenkin tähän jaotteluun palaamaan.

Seuraavassa alaluvussa esittelen tutkimuksessani käyttämiäni käsitteitä. Sekä tutkijat että ei-kielitieteilijät puhuvat kielestä, mutta kumpikin ryhmä käyttää toisistaan

poikkeavaa metakieltä. Tutkijoiden termit ovat vakiintuneita ja täsmällisiä tieteellisiä termejä, kun taas ei-kielitieteilijöiden käyttämä termistö saattaa vaihdella hyvinkin paljon. (Niedzielski & Preston 2000: 3–6.) Tällöin tutkija ei voi olla aina täysin varma, mihin kielen ilmiöön informantti termillään viittaa. Esimerkiksi puheen venyttämällä ei-kielitieteilijät voivat tarkoittaa niin puhenopeutta kuin myös konsonanttien ja vokaalien keston pidentämistä (Palander 2011: 15; Mielikäinen & Palander 2014: 159). Ei-kielitieteilijät saattavat myös käyttää samaa termistöä kuin tutkijat, mutta eri tarkoituksessa (Palander 2011: 15). Tällaiset seikat on hyvä huomioida analysoitaessa informanttien vastauksia.

2.2 Tutkimuksessa käytetyt käsitteet

Tutkimuksessa käsitteet määritellään täsmällisesti. Koska oma tutkimukseni pohjaa ja käyttää laajasti hyvin yleistajuisia termejä, määrittelen tässä ne oman tutkimukseni kannalta: miksi käytän tutkimuksessani termiä puhetapa perinteisen murteen sijaan tai mitä oikeastaan tarkoitan asenteella ja mihin rajaan pääkaupunkiseudun. Tämä on tärkeää, jotta lukijalle on selvää, mitä termeillä tarkoitetaan ja näin helpottaa lukijaa myös tutkimukseeni perehtymistä. Perustelen myös sitä, miksi jotkin termit varioivat analyysissäni. Tutkijoiden ja ei-kielitieteilijöiden erilaisen metakielen vuoksi on tärkeä kiinnittää huomiota metodin, tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen terminologiaan, ja käyttää vakiintuneiden kielitieteellisten termien sijaan muita ratkaisuja (Mielikäinen & Palander 2002: 91).

Yleiskielessä esiintyvät käsitteet ovat vain osittain saman kieliyhteisön yhteisiä ja viime kädessä tiettyyn sanaan linkittyvä käsite riippuu yksilöstä. Käsitteiden merkitys ja piirteet ovat osittain samoja, mutta jokaisella yksilöllä on oma tulkintansa käsitteen määrittelystä. Tähän vaikuttavat ensisijaisesti tulkitsijan taustasta, esimerkiksi kokemuksesta ja tavoitteista, syntyvät erikoispiirteet käsitteiden määrittelyssä. Kahden eri yksilön määrittelemät käsitteet, vaikka ne olisivat leksikaalisesti samat, eivät siis ole välttämättä sama käsite. (Järvelin 1993: 123.) Esimerkiksi joku saattaa tulkita pääkaupunkiseudun tarkoittavan vain ja ainoastaan Helsinkiä, toiselle siihen kuuluvat myös Helsinki ja Vantaa ja kolmannelle vielä laajempi alue.

2.2.1 Murre ja puhetapa

Murteen perinteinen määrittely kuuluu "kielen alueellinen tai sosiaalinen variantti" (Tieteen termipankki: Kielitiede: *murre*). Kuitenkin nykysuomalaiset käyttävät murretta ja kieltä usein samassa, virallisessakin merkityksessä, eivätkä maallikot ole tehneet näiden kahden termin välille niin selvää eroa kuin kielitieteilijät. Murteita on nimitetty kirjallisuudessa myös kieliksi, esimerkiksi Savon kieli tai Rauman kieli. (Mielikäinen & Palander 2014: 34–35.) Tämä oli huomattavissa myös oman tutkimukseni vastaajien puhuessa omasta murteestaan.

Yleiskielellä taas on miltei sama merkitys kuin kirjakielellä, mutta maallikot tarkoittavat näillä kummallakin termillä yleensä juuri murteetonta puhetapaa. Murre ei kuitenkaan terminä enää riitä pitämään sisällään kaikkia puhutun kielen muotoja, joten sen rinnalla käytetään myös esimerkiksi termiä *puhekieli*. Puhekielellä taas voidaan tarkoittaa monia asioita: puhetapaa yleensä, henkilön oma puhekieltä, alueellista muunnosta tai määrittelemätöntä hyvin norminmukaista kieltä. (Mielikäinen & Palander 2014: 40–41.) Murre ei ole ainoastaan abstrakti kokonaisuus vaan sillä on myös vahva emotionaalinen aspektinsa ja sitä tulisikin tämän vuoksi tarkastella nimenomaan sosiaalisena ilmiönä. Tästä murteen sosiaalisesta ja emotionaalisesta taustasta johtuen on tiettyjen murteiden käyttöön liittynyt sosiaalista syrjintää, jota on tapahtunut ainakin esimerkiksi Japanissa ja Englannissa. (Inoue 1999: 147–148.) Myös murre ja yleiskieli on erotettu varsin jyrkästi toisistaan ja esitetty, että murre paikallisena kielimuotona on alempi arvoinen verrattuna yleiskieleen (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 17).

Tutkimuksessani käytän rinnakkain sekä termiä murre että termiä puhetapa. Murteella tuntuu olevan tutkimani teoriataustan ja aiempien tarkastelemieni tutkimusten perusteella hyvin vahva alueellinen leimansa: murteita nimitetään monesti alueen perusteella esimerkiksi Lappeenrannan murre tai Rauman murre. Näin ollen koen, että puhuttaessa murteesta ei-kielitieteilijät suuntaavat ajatuksensa alueelliseen, tutkimukseni tapauksessa kotiseutunsa puhetapaan, jonka he ovat myös elämänsä aikana (mahdollisesti) oppineet ja omaksuneet. On luontevampaa puhua murteesta, kun halutaan selvittää vastaajien suhtautumista esimerkiksi murteen merkityksestä ihmiselle tai ihmisestä saatuihin käsityksiin. Tarkoitus on, että he pohtisivat tässä juuri oman kotiseutunsa puhetavan eli murteen merkitystä ja variaatioita.

Kuitenkin, kuten aiemmin olen jo todennut, ei murre terminä pidä sisällään kaikkia nykyisen puhutun kielen muotoja, joten henkilöiden idiolektiin viitattaessa on

mielestäni loogisempaa käyttää termiä puhetapa. Pyydän esimerkiksi vastaajia kyselylomakkeella arvioimaan ja kertomaan omasta puhetavastaan: erittelemään esimerkiksi sanoja tai piirteitä, joita he kokevat omassa puheessaan esiintyvän. Jos puhuisin murteesta, vastaajat voisivat eritellä omaan kotimurteeseensa kuuluvia piirteitä, vaikka eivät niitä enää itse käyttäisikään omassa puheessaan. Puhetavasta puhuminen pitää sisällään myös muuton jälkeen säilyneet murrepiirteet kuten myös mahdolliset uudet kielen variantit. Arvioin myös, että jos olisin pyytänyt henkilöitä erittelemään puhekielensä piirteitä, tämä olisi voinut aiheuttaa vääriä konnotaatioita. Tulkitsen itse puhekielen yhdeksi kielen ilmentymismuodoksi esimerkiksi yleiskielen tai murteen rinnalla. Halusin nimenomaan kääntää vastaajien huomion heidän omaan puheeseensa eikä ajattelemaan tyypillistä puhekieltä, johon voisi kuulua loppuheittoa tai pikapuhemuotoja tai jopa slangia, joita he eivät välttämättä kuitenkaan itse käyttäisi. Tämän vuoksi päädyin käyttämään tässä tarkoituksessa termiä puhetapa.

2.2.2 Asenne

Asennetta tai kieliäsenettä ei mainittu tutkimuslomakkeellani, joten siinä ei ollut tarvetta huomioida vastaajien mahdollista tulkintaa. Asenne on kuitenkin yksi tärkeä teema ja tarkastelukohde omassa tutkimuksessani, joten koen sen määrittelyn olevan tässä kohden relevanttia. Määrittelen asenteen alla esittelemieni virallisten määrittelyiden mukaisesti.

Käyttäytymistieteissä asenteen määrittely on varsin monimuotoinen ja asenteita voidaan käsittää esimerkiksi mentalistisesti tai behavioristisesti. Mentalistinen näkemys näkee asenteen mentaalisenä tilana, jossa yksilöllä on taipumus suhtautua tiettyyn asiaan yleensä joko positiivisesti tai negatiivisesti. Behavioristisessa näkemyksessä asenteen nähdään ilmentyvän käyttäytymisessä, ja asenteen tutkimus keskittyykin nimenomaan juuri ulkoiseen käyttäytymiseen. (Mielikäinen & Palander 2002: 88.)

Kielentutkimuksessa asenne on käsitteenä ymmärretty melko väljästi (Mielikäinen & Palander 2002: 88). Kieliäsenne tai kielellinen asenne (engl. *language attitude*, *linguistic attitude*) on esimerkiksi varieteettien tai kielenilmiöiden sosiaalista arvottamista. Diskurssintutkimuksessa korostuukin konstruktivistinen näkökulma: asenteet eivät ole tila tai käyttäytyminen vaan kielellistä toimintaa, jolloin tutkimusaineistona ovat yleensä todelliset diskurssit (mp.). Asenteet ja asennetutkimus eivät ole vain jotakin, mikä on yhteydessä itse kieleen vaan oikeastaan niiden voidaan

ajatella olevan juuri kielen ydintä: millaisia kielellisiä valintoja yksiköt tekevät, on oikeastaan asenteita itsessään ja kielen kehittymistä ja muutosta ohjaava voima (Vaattovaara 2009: 15).

Kieliasenteiden tutkimus voi kohdistua esimerkiksi tutkimaan tyyliä, kielimuotoja, kielenoppimista, kielivähemmistöjä, kielen valintaa ja eri puhujaryhmiä koskevaa asennetutkimusteemaa. Kansanlingvistinen asennetutkimus eroaa perinteisestä asennetutkimuksesta tai sosiaalipsykologisesta asennetutkimuksesta näkökulman kautta: kansanlingvistisessä asennetutkimuksessa kysymykset asetetaan maallikoiden näkökulmasta, kun taas perinteisessä asennetutkimuksessa tutkijoiden näkökulmasta. (Vaattovaara 2009: 28–29.)

Kielentutkimuksessa asenteiden ei nähdä olevan yksilöön synnynäisenä asennettuja vaan ne ovat opittuja malleja, jotka ovat oleellinen osa lapsen ja nuoren sosiaalistumista. Kielenkäytön arvot ja asenteet samoin kuten mallit yksilö oppii perheeltään, ystäviltään, koulusta, työympäristöstä ja tiedotusvälineistä. Näin ollen kielellä on varsin keskeinen rooli ja merkitys yksilön sosiaalistumisessa. (Mielikäinen & Palander 2002: 88.) Nämä kaikki edellä luetellut omaksumisen tahot oli mainittu myös tutkimuslomakkeeni kohdassa, jossa tiedustelin, mitkä tekijät ovat vastaajien mielestä vaikuttaneet heidän puhutapansa säilymiseen tai muuttumiseen.

2.2.3 Pääkaupunkiseutu ja Helsingin seudun puhekieli

Pääkaupunkiseudun määrittely ja rajaaminen on tärkeää, koska vastaajien nykyinen kieliympäristö on vahvasti siellä. Vastaajat ovat muuttaneet kotiseuduiltaan ympäri Suomea Etelä-Suomeen pääkaupunkiseudulle ja he opiskelevat Helsingin yliopistossa. Tulen tutkimuksessani viittamaan monesti pääkaupunkiseutuun tai siellä käytettävään kielimuotoon eli Helsingin seudun puhekieleen.

Pääkaupunkiseutu määritellään ”pääkaupungiksi ja sen ympäristökunniksi” (Kielitoimiston sanakirja 2018: pääkaupunkiseutu). Tämä ei ole kovinkaan selkeä rajaus. Viranomaiskielessä käytetään termiä *Helsingin seutu*, jolla tarkoitetaan Helsingin kaupungin lisäksi 11 kuntaa sen ympärillä: Espoo, Kauniainen, Vantaa, Kirkkonummi, Vihti, Nurmijärvi, Tuusula, Kerava, Järvenpää, Sipoo ja Hyvinkää (Kielitoimiston ohjepankki: Pääkaupunkiseutu, Suur-Helsinki ja Helsingin seutu). Käytän myös itse tutkimuksessani samaa alueellista rajausta eli pääkaupunkiseudulla tarkoitan juuri pääkaupunkia Helsinkiä, mutta myös sen viereisiä kaupunkeja Espoota ja

Vantaata. Jos olisin käyttänyt termiä Helsinki tai Helsingin seutu, vaikka siellä valtaosa vastaajistani asuukin, koin, että informantit voisivat tehdä rajauksen liiaksi juuri Helsinkiin ja haluan tässä yhteydessä puhua nimenomaisesti Helsingin lisäksi myös sen ympärillä sijaitsevista kunnista. Tämän vuoksi päädyin käyttämään termiä pääkaupunkiseutu.

Viitatessani pääkaupunkiseudulla käytettävään kielimuotoon, käytän termiä Helsingin seudun puhekieli tai pääkaupunkiseudun kielimuoto. Näillä tarkoitan juuri maantieteellisellä rajauksella käsittämälläni alueella puhuttavaa kielimuotoa, joka on laajempi kuin pelkkä Stadin slangi. Muut kuin helsinkiläiset vastaajat ovat aiemmissa tutkimuksissa nimittäneet Helsingissä puhuttavaa kielimuotoa esimerkiksi termeillä ”Hesan murre”, ”Hesan slangi”, ”pääkaupunkiseudun murre” ja ”Stadin slangi” (Palander 2011: 66). Itse päädyin käyttämään termiä Helsingin seudun puhekieli jo kandidaatintyössäni (Airas 2016: 3), koska halusin termillä käsittää koko pääkaupunkiseudulla puhuttavan kielimuodon. Puhumalla vain Stadin slangista käsittely rajautuisi tarkastelemaan liikaa ainoastaan slangia. Stadin slangilla tarkoitetaan Helsingin monikielisyuden ilmenemismuotoa, joka on syntynyt 1800-luvun loppupuolella kaksikielisten työläisten keskuudessa (Paunonen 2008 [2006]: 50). Helsingin slangi ei ole yhtenäinen kielimuoto vaan sillä tarkoitetaan kahta erillistä ja eri aikoihin syntynyttä kielimuotoa: Helsingin kaksikielisissä kortteleissa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa syntynyttä suomalais-ruotsalaista sekakieltä sekä nuorempaa 1950-luvulta lähtien syntynyttä nuorisokieltä. Jälkimmäiseen kielimuotoon vaikutuksia tuli suomen yleiskielestä ja murteista sekä englannin kielestä. Kuitenkin kyseessä on tietynlainen kielihistoriallinen jatkumo, vaikka slangin eri kerrostumissa on selkeitä eroavaisuuksia esimerkiksi juuri sanaston alkuperässä. Jatkumon selvää katkeamista on kuitenkin hankalaa osoittaa ja tietynlainen jatkumo on osoitettavissa sekä sanastosta että äännerakenteesta. Sanaston alkuperä on kenties suomalaistunut, mutta osa vanhan slangin sanastosta on edelleen voimassaolevaa, esimerkiksi venäläisperäiset sanat *lafka* ’liikeyritys’ ja *voda* ’vesi’. (Paunonen & Paunonen 2000: 16–17.)

Nykyisen Helsingin puhekielen perustana on vanhan Stadin slangin äänne- ja muoto-opilliset piirteet, kuten esimerkiksi suomen kielen vieraat konsonantit (*b*, *d*, *g*, *f*, *š* ja *tš*), epäsuomalaiset vokaaliyhdistelmät sekä sananalkuiset konsonanttiyhdistelmät. Helsingin puhekieleen taas ovat vaikuttaneet muun muassa eri kansanmurteet (Paunonen & Paunonen 2000: 15–17; Paunonen 2008 [2006]: 36–37, 53.) Puhekielen

elinvoimaisimpia piirteitä ovat Mantilan (2004: 325) nimittämät yleiset ja neutraalit puhekielisyydet. Paunosen (2008 [2006]: 42–43) mukaan Helsingin puhekielen yleissuomalaisia piirteitä ovat esimerkiksi diftongin *-i:n* kato *inen*-nomineissa ja yksikön 3.persoonan imperfektimuodoissa (*sano*, *semmosii*), NUT-partisiippi (aktiivin 2. partisiippi) muodossa (*sanonu^x*, *kattonu^x*) ja yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit *mä* ja *sä*.

2.2.4 Kotiseutu

Kotiseutu määritellään yksinkertaisesti synnyinseuduksi (Kielitoimiston sanakirja 2018: kotiseutu) ja näin määrittelen itsekin kotiseudun omassa tutkimuksessani. Tarkoitin kotiseudulla tutkimukseni vastaajien paikkaa tai aluetta, jolla he ovat viettäneet suurimman osan elämästään ja lapsuudestaan. Tarkoitukseni on erottaa selkeästi toisistaan vastaajien synnyinseutu eli kotiseutu ja vastaajien nykyinen asuinpaikka.

Tutkimuksissa jokaisen vastaajan kotiseuturajaus on subjektiivinen. Humanistisessa maantieteessä paikka on määritelty ”eletyksi sijainnillisuudeksi” ja tilaan liitettyiksi miellelyhtymiksi. Nämä miellelyhtymät rakentuvat yksilöllisesti koettujen kokemusten ja muistojen kautta. Paikka voi humanistisessa ajattelutavassa olla lähestulkoon mikä vain. Paikka voi olla niin olohuone, piha, kaupunginosa, valtio tai mikä tahansa muu, joka on yksilölle merkityksellinen hänen arkirutiineissaan. (Vaattovaara 2009: 37–39.)

3 Tutkimuksessa käytetty metodi ja vastaajien taustat

Olen kerännyt tutkimusaineistoni kyselylomakkeella Helsingin yliopiston suomenkielisiltä osakunnilta loka-marraskuun vaihteessa 2018. Tutkimuslomake lähetettiin ainoastaan Helsingin yliopiston 11 suomenkielisille osakunnalle, lukuun ottamatta Eteläsuomalaista osakuntaa, koska vastaajien oli tutkimuksen kannalta relevanttia olla kotoisin muualta kuin Etelä-Suomesta. Etelä-Suomi oli kuitenkin kotiseutuosiolla yhtenä annettuna vastausvaihtoehtona. Muutama vastaaja oli ilmoittanut kotiseudukseen eteläsuomalaisen paikkakunnan ja heidät olen joutunut jättämään tarkastellun vastaajajoukon ulkopuolelle.

Lomake koostettiin alun perin ajatuksella, että tutkimukseni analyysi keskittyy sekä vastaajien kotiseutu- että murreasenteisiin. Huomattuani, että kotiseutuosio lomakkeella ei tarjonnut riittävästi informaatiota vakuuttavan analyysin koostamiseksi, päätin luopua siitä tutkimuksen loppupuolella. Tähän päätökseen vaikutti vahvasti myös se, että tutkimukseni alkoi kehittyä turhan laajaksi kokonaisuudeksi. Vastaajien kotiseutua käsittelevä osio on siis tutkimuslomakkeella varsin laaja, vaikka tietoja käytetään vain hyvin vähän taustatietoina.

Tutkielmani on monimenetelmäinen, sillä analyysissä yhdistellään kvantitatiivista eli määrällistä ja kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Kvantitatiivisesti tarkastelen, kuinka moni on tietystä osasta Suomea kotoisin, kuinka moni on asunut pääkaupunkiseudulla X aikaa ja kuinka moni kokee puhutapansa muuttuneen muuton jälkeen. Kvantitatiivisessa analyysissä hyödynnän Osgoodin ja Likertin skaaloja, jotka tuottavat määrällistä aineistoa. Näitä käsitelen lähemmin luvussa 3.1. Laadullisella sisältöanalyysillä pyrin tarkastelemaan vastauksia ja pohtimaan, miksi vastaukset ovat sellaisia kuin ne ovat ja mitkä tekijät korreloivat keskenään ja mitkä asiat voisivat selittää tiettyjä vastauksia. Avointen kysymysten vastaukset tuovat mahdollista lisätietoa sisältöanalyysiin ja niillä pyrin täydentämään analyysiäni ja päätelmiäni.

Seuraavaksi esittelen luvussa 3.1 lyhyesti yleisimpiä kansanlingvistiikassa käytettyjä tutkimusmetodeja. Tämän jälkeen luvussa 3.2 käyn läpi oman tutkimuslomakkeeni rakennetta ja sisältöä ja perustelen ratkaisujani tutkimuslomakkeen koostamisessa. Luvussa 3.3 esittelen vastaajani heidän taustatietojensa perusteella. Esittelen, miten vastaajat ovat jakautuneet kotiseutunsa perusteella, kauanko he ovat asuneet pääkaupunkiseudulla ja millainen on heidän ikäjakaumansa.

3.1 Kansanlingvistiset tutkimusmenetelmät

Kansanlingvistiikka syntyi siis alun perin dialektologian ja sosiolingvistiikan välimaastoon 1980- ja 1990-luvulla ja metodisesti se onkin seurannut sosiolingvististä tutkimusta. Tyypillisimpiä kansanlingvistiikassa käytettyjä aineiston keruun metodeja ovat kuuntelutestit, kyselylomakkeet ja haastattelut. Preston kehitti myös mielikuvakarttamenetelmän (*mental maps*), jossa vastaajien tulee rajata annetulta kartalta heidän näkemyksensä mukaisia murrealueita ja nimetä ne. Kyselylomakkeissa on käytetty useimmin Osgoodin semanttista differentiaalia, jossa vastaajat arvottavat tutkittavaa kielimuotoa tai kielenpiirrettä adjektiivien vastaparien avulla. Osgoodin

differentiaalilla voidaan mitata esimerkiksi affektia, vahvuutta tai aktiivisuutta. Toinen lomakkeille tyypillinen metodi on Likertin skaala, jossa vastaajat reagoivat annettuihin väittämiin liittyen esimerkiksi omaan kielenkäyttöön. Kyselylomakkeissa on käytetty perinteisesti myös avoimia kysymyksiä vaihtoehtokysymysten lisäksi. (Mielikäinen & Palander 2002: 88–91.) Yhdistelemällä erilaisia metodeja voidaan saada tarkempi kuva murrekäsityksistä ja käsitysten kohteista. Esimerkiksi Vaattovaara (2009: 46) on yhdistänyt omassa väitöskirjassaan lomaketutkimusta, haastatteluja ja kuuntelutestejä.

Lomakekyselyiden vahvuutena on aineistonkeruuprosessin nopeus ja saatavan aineiston määrä. Ongelmana taas voi olla vastausten luotettavuus, jos vastaajat vastaavat kaikkiin kohtiin, vaikka heillä ei olisi mielipidettä koko asiasta tai he olettavat lomakkeiden mittaavan osaamistaan, vaikka ohjeistuksissa olisi painotettu, ettei oikeita ja vääriä vastauksia ole. Vastaajat saattavat myös kopioida lomakkeen osioista esimerkiksi kielimuotojen nimityksiä tai kielenpiirteitä ja tuoda ne näin osaksi omia vastauksiaan ikään kuin tuomaan ilmi omaa osaamistaan, jolloin lomake ei enää tuo heidän omia autenttisia mielipiteitään ja asenteitaan esille. (Mielikäinen & Palander 2002: 89.)

Haastattelut, niin teemahaastattelut kuin avoimet haastattelut, ovat metodina eniten aikaa vieviä ja hitaimpia, mutta niillä saadut vastaukset ovat huomattavasti lomakevastauksia luotettavampia. Lomakkeilla kerättyjä vastauksia pystyy analysoimaan kvantitatiivisesti suuren datamäärän vuoksi, mutta haastattelut tarjoavat aineksia monipuolisempaan ja kvalitatiivisempaan analyysiin. (Mielikäinen & Palander 2002: 89.) Toki lomakkeen avoimilla kysymyksillä on mahdollista saada vastaajilta myös laadullisempaa aineistoa.

3.2 Tutkimuslomakkeen esittely

Käyttämäni tutkimuslomake jakaantuu rakenteellisesti kolmeen osioon: taustatiedot, kotiseutu ja murre. Taustatiedoissa tiedusteltiin vastaajan ikää, sukupuolta ja nykyistä kotipaikkakuntaa. Ikähaitarin vastausvaihtoehdot olivat 18–35 ikävuoden välillä, sillä uskoin suurimman osan opiskelijoista sijoittuvan tälle välille. Tämän lisäksi mukana oli vastausvaihtoehto +35, johon pystyivät asettumaan kaikki tätä vanhemmat opiskelijat. Kotipaikkakunnissa vastausvaihtoehtoja oli neljä: *Helsinki*, *Espoo*, *Vantaa* ja *Joku muu, mikä?* Tutkimuskohteenani olivat pääkaupunkiseudulle muuttaneet opiskelijat, jolloin karkeasti ajattelin suurimman osan asuvan Helsingissä tai sen suurimmissa

kehyskunnissa. En tiedustellut taustatiedoissa esimerkiksi vastaajien pääainetta tai opintojen kestoja, sillä en kokenut sen olevan relevantti muuttuja omien tutkimuskysymysten kannalta.

Toinen tutkimuslomakkeen osio käsitteli tarkemmin vastaajien kotiseutua, jota hyödynsin lopullisessa tutkimuksessani ainoastaan taustatietona, kuten tämän luvun alussa jo kerroin. Kotiseutua käsittelevässä osiossa tiedusteltiin, kauanko vastaaja on asunut nykyisellä kotipaikkakunnallaan ja onko vastaaja asunut muilla paikkakunnilla elämänsä aikana, erittelemään muut asuinpaikkakuntansa ja kuinka kauan on kussakin asunut. Lomakkeella tiedusteltiin myös, mistä päin Suomea vastaaja on kotoisin. Tässä kysymyksessä tein vastausvaihtoehtorajauksen yksinkertaisesti jaottelamalla vaihtoehdot kuuteen: *Itä-Suomeen, Länsi-Suomeen, Pohjois-Suomeen, Etelä-Suomeen, Keski-Suomeen ja Kaakkois-Suomeen*. Päädyin tähän jaotteluun, koska uskoin, että useamman vastaajan joukkoa oli helpompi käsitellä laajempina alueina kuin esimerkiksi paikkakuntina, joita saattoi parhaassa tapauksessa tulla satoja.

Huomattavaa tekemissäni kotiseuturajauksissa on esimerkiksi Länsi-Suomen pitäminen yhtenä isona kokonaisuutena, kun taas Itä-Suomesta on erotettu pieni osa vastausvaihtoehtoon Kaakkois-Suomi. Tässä jaottelussa näkyikin selkeästi oma subjektiivinen tietämykseni ja kokemukseni: kaakkoismurteiden alueelta kotoisin olevana tiedän, että savolaismurteet eroavat selvästi kaakkoismurteista. Näin ollen myös maantieteellinen erottelu tuntui luontevalta ratkaisulta. Yksi vastaaja on tutkimuslomakkeella valinnut vastausvaihtoehdon *Joku muu, mikä?* kysyttäessä, mistä päin Suomea hän on kotoisin ja kertonut tulevansa Lounais-Suomesta. Olisin voinut laittaa Lounais-Suomen yhdeksi vastausvaihtoehdoksi, sillä jälkikäteen ajateltuna olen sijoittanut varsin kirjavan joukon eri länsimurteita yhden käsittelykategorian alle. Mahdollisesti muut Lounais-Suomesta tulevat vastaajat ovat kenties integroituneet osaksi Länsi-Suomi -vaihtoehtoa tai heitä ei tätä yhtä vastaajaa lukuun ottamatta tutkimuksen vastaajajoukossa esiinny. Tutkimuslomakkeen vastauksissa länsisuomalaiset vastaajat erittelivät omaa kotimurrettaan selvästi kaupunkien perusteella. Vastaajat puhuivat esimerkiksi Turun, Porin ja Rauman murteesta. Näin ollen olisi kenties ollut relevanttia erotella länsimurteita myös lomakkeella selvemmin eikä yhdistää kaikkia yhden kattotermin alle.

Vastaajien murrekäsityksiä käsittelevässä osiossa tiedusteltiin alkuun Osgoodin skaalalla vastaajien asennoitumista omaa murrettaan kohtaan annettujen kahdeksan adjektiiviparien avulla (ks. Liite 1). Skaala on kuusiportainen ja vastaajat sijoittavat

vastauksensa adjektiiviparien välille sen perusteella, kuinka he arvottavat oman murteensa tai puhetafiansa. Tällä skaalalla pyrin kartoittamaan vastaajien asennoitumista omaa murrettaan kohtaan. Tämän jälkeen tutkimuslomakkeella oli Likertin skaala, joka koostui kahdestatoista väittämästä, jotka käsittelivät vastaajien kotimurretta (ks. Liite 1). Mukana oli väittämiä kuten *Haluan erottautua joukosta murteeni ansiosta* ja *Olen tietoisesti muuttanut puhetapaani muuttoni jälkeen*. Vastaajien tuli valita omaa mielipidettään kuvaava vastausvaihtoehto.

Likertin skaalan jälkeen siirryin selvittämään vastaajien mahdollisesti huomaamaa muutosta omassa puhetavassa muuttonsa jälkeen. Vastaajilta tiedusteltiin, ovatko he huomanneet muutosta omassa puhetavassaan vai eivät. Muutosta huomanneet saivat halutessaan perustella huomioitaan avoimessa kysymyksessä. Tämän jälkeen riippuen edellisen kysymyksen vastauksesta, vastaajat ohjattiin valitsemaan annetuista tekijöistä ne, joiden uskovat vaikuttaneen oman puhetavan muuttumiseen tai pysymiseen samanlaisena muuton jälkeen. Kyselylomakkeen lopussa oli vielä avoin vapaaehtoinen kysymys, jossa vastaajat saivat eritellä oman puhetafiansa tyypillisiä piirteitä tai kommentoida tutkimuslomaketta tai aihetta vielä jotenkin muuten. Kaikki perustelua vaatineet kohdat tai avoimet kysymykset olivat tutkimuslomakkeellani vapaaehtoisia.

Kyselylomake tutkimusmetodinä sisältää muutamia seikkoja, jotka on hyvä ottaa huomioon lomakkeella kerättyjä tuloksia analysoitaessa. Kyselylomakkeen riskinä on, että kysymykset eivät tuota tutkijan odottamia vastauksia. Suurta aineistoa käsiteltäessä ei voida saada absoluuttisia totuuksia yksilön puheesta. Vastaaja voi joko paneutua lomakkeen kysymyksiin tai hutaista ne huolimattomasti. Hän voi myös pyrkiä vastaamaan niin, miten hän uskoo tutkijan haluavan vastattavan. Tämä on luonnollisesti mahdollista muunkin tyyppisissä tutkimuksissa, kuten haastatteluissa tai kuuntelutehtävissä.

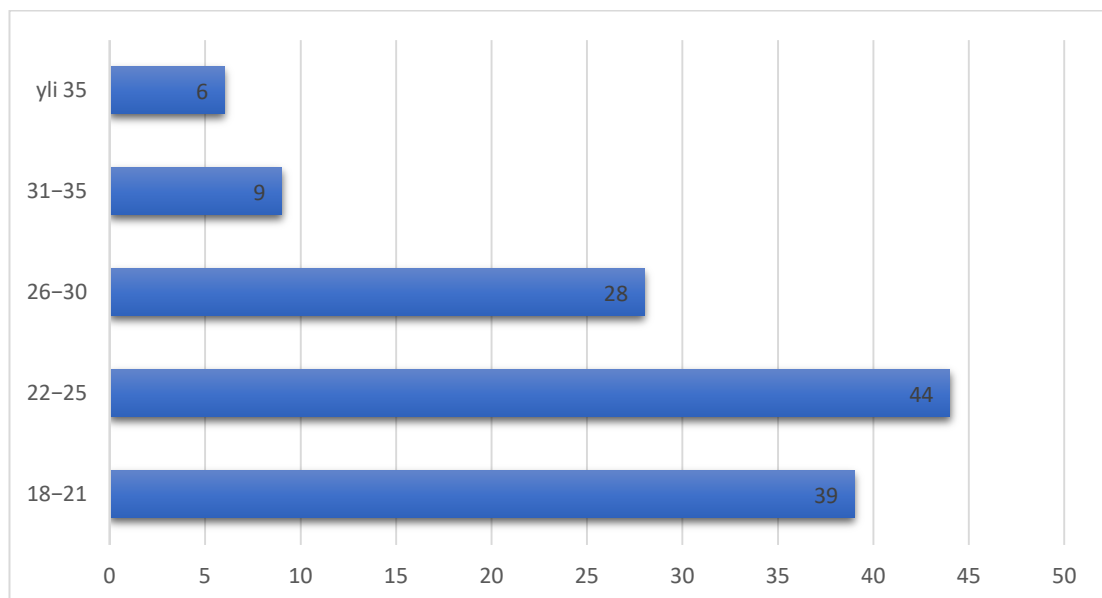
3.3 Vastaajien taustat

Yhteensä kyselylomakkeella saatuja vastauksia kertyi 145 kappaletta, joista loppuun vietyjä vastauksia on yhteensä 126 kappaletta. Tarkastelen aineistossani ainoastaan loppuun vietyjä vastauksia. Käsittelen myös vastaajien taustamuuttujia, esimerkiksi ikää ja sukupuolta, tässä luvussa, vaikka niitä ei painoteta analyysissäni, enkä tee johtopäätelmiä näiden muuttujien perusteella.

Vastaajista miehiä on 38 ja naisia 87. Yksi vastaajista ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Sukupuolen merkitystä vastaajien murteellisuuteen on pohdittu jonkin verran, mutta esimerkiksi 1990-luvun tutkimuksissa ei löytynyt minkäänlaisia systemaattisia sukupuolieroja murteellisuudessa. Sukupuolten välisiä eroavaisuuksia ei ole yleisesti syytä liiojta painottaa, mutta niiden huomioiminen tutkimuksessa on silti merkittävää. Erot ovat yleensä melko pieniä sukupuolten kesken, mutta yleisesti ottaen näyttäisi, että pojat ovat murteellisempia kuin tytöt. Tytöt näyttävät välttelevän puheessaan negatiivisesti leimautuneita piirteitä. He suosivat laajalle, yli perinteisten murrealueiden ylittäviä piirteitä ja heidän puheestaan on kuultavissa leviäviä uusia variantteja. (Lappalainen 2001: 84; ks. myös Mantila 2004.) Omassa tutkimuksessani en kuitenkaan käsittele erillisesti yksilöitä enkä painota sukupuolta yksilöiden tai ryhmien vastauksissa. En nähnyt sukupuolen tuovan lisämerkitystä esimerkiksi avoimiin vastauksiin, joilla täydennän analyysiani, joten olen jättänyt vastaajan sukupuolen kokonaan mainitsematta.

Iän puolesta vastaajat jakautuivat selkeästi kolmeen isompaan ryhmään. Vastaajien ikäjakaumaa olen eritellyt Kaaviossa 1:

Kaavio 1: Vastaajien ikäjakauma määrällisesti

Kokonaisvastaajamäärä: 126

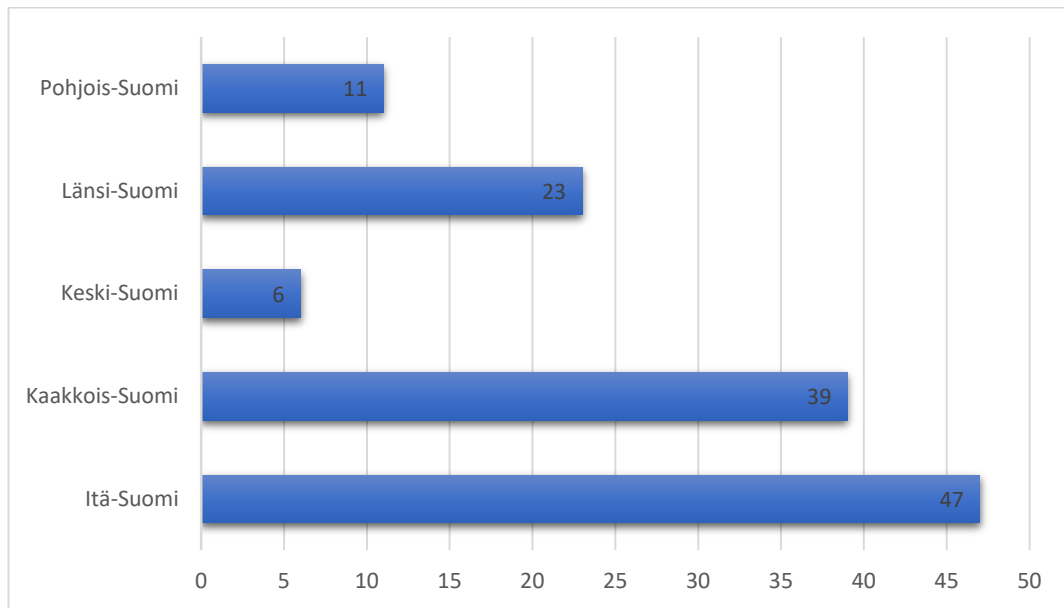
Jo varhaisissa sosiolingvistiikan tutkimuksissa nimenomaisesti ikä taustamuuttujana on ollut merkittävä tekijä. Se on myös osoittautunut tehtyjen tutkimusten perusteella

selvimmäksi syyksi selittämään eroja informanttien vastausten kesken. (Lappalainen 2001: 77; ks. myös Paunonen 2008 [2006].) Omassa tutkimuksessani kuitenkin pääpaino on murteen ja kotiseudun välisessä suhteessa ja arvotuksessa, joten iän painottaminen jää tutkimukseni kannalta hyvin pienelle huomiolle. Koin kuitenkin relevanttina tehdä ikäjaottelusta näinkin tarkan, vaikka oletin alun perinkin, että lähes kaikki tulevat edustamaan ikänsä puolesta nuoria aikuisia. Kuitenkin lähtökohtaisesti voisi ajatella, että juuri opiskelunsa aloittaneet vajaa parikymppisen puhetapa noudattelisi enemmän kotimurteen kaltaista kuin esimerkiksi jo kenties pidempään uudella paikkakunnalla asuneen reilu 25-vuotiaan. Tämä oletus ei kuitenkaan pitänyt paikkansa analyysiä tehdessäni (ks. luvut 5.1 ja 5.2).

Valtaosa vastaajista asuu nykyään Helsingissä: peräti 115/126. Espoon puolella vastaajia asuu 6, Vantaalla 1 ja muilla kuin annetuilla vastausvaihtoehtopaikkakunnilla 4. Muille kuin annetuille paikkakuntavaihtoehdoille sijoittuneet vastaajat kertovat asuvansa Keravalla, Järvenpäässä, Heinävedellä ja Vaasassa. Näistä mainituista paikkakunnista Kerava ja Järvenpää sijoittuvat omalla alueellisella rajauksellani pääkaupunkiseudulle. Vaasassa asuva vastaaja kertoo asuneensa Helsingissä 2 vuotta muutettuaan sinne kotiseudultaan Kaakkois-Suomesta, mutta opiskelee tällä hetkellä Helsingin yliopiston Vaasan toimipisteellä. Tämä selittää sen, että hän myös asuu toistaiseksi Vaasassa, mutta on aikeissa muuttaa takaisin Helsinkiin. Vastaajan taustamuuttajat eroavat hieman muista, mutta näiden tietojen perusteella käsittelen häntä tässä tutkimuksessa osana Helsingissä asuvaa ryhmää ja sijoitan kotiseudun perusteella Kaakkois-Suomeen.

Heinävesi sijaitsee Etelä-Savossa ja vastaaja on merkannut kotiseudukseen myös Itä-Suomen. Avoimissa vastauksissaan hän kertoo toimivansa Helsingin yliopiston savolaisessa osakunnassa ja puhuu myös muun muassa slangin vaikutuksista omaan puhetapaansa. Joko kyseessä on virhe, eli että hän on merkinnyt asuvansa tälläkin hetkellä Heinävedellä tai sitten hän tosiaan asuu siellä vastaushetkellä. Koska hänen nykyisellä paikkakunnallaan ei ole analyysini kannalta suurta merkitystä, käsittelen häntä osana itäsuomalaista vastaajaryhmää.

Tarkastelen tutkimuslomakkeen järjestyksestä poiketen ensimmäisenä, mistä päin Suomea vastaajien joukko koostui, ja sen jälkeen sitä, kauanko he ovat asuneet nykyisellä kotipaikkakunnallaan pääkaupunkiseudulla. Alla olevassa kaaviossa olen havainnollistanut vastaajien kotiseututaustoja:

Kaavio 2: Vastaajien kotiseutujakauma määrällisesti

Kokonaisvastaajamäärä: 126

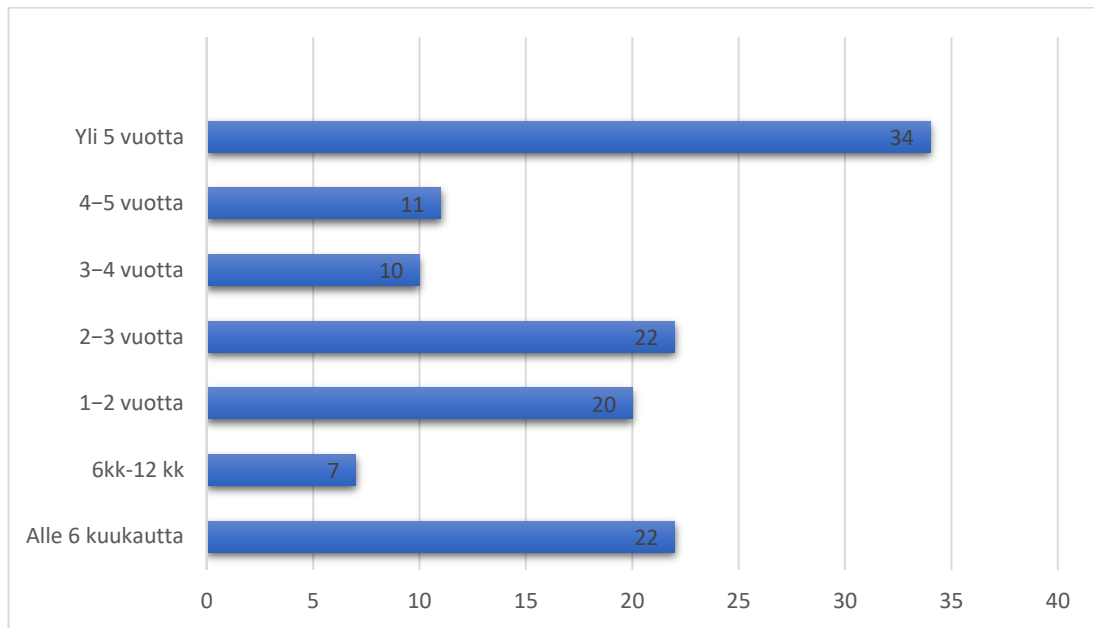
Vastaajista suurin osa on Itä-Suomesta: Itä-Suomen ja Kaakkois-Suomen osuuksien yhteenlaskettu osallistujamäärä kaikista vastaajista on peräti 85/126 vastaajaa eli valtaosa. En tiedä, johtuuko itäsuomalaisten vastaajien osuus siitä, että Savolaisen ja Wiipurilaisen osakunnan postituslistoille kysely tutkimuslomakkeelle vastaamisesta lähti ensimmäisenä ilman välikäyntiä osakunnan tiedottajan luona. Myös tutkimuslomakkeen alussa olevassa informaatiolaatikossa käytin itseni esittelyssä tuttavallisemmin yksikön 1.pronominia *mie* sen sijaan, että olisin käyttänyt yleiskielisempää varianttia *minä*. Tällä pyrin osoittamaan vastaajille, että tulen itsekin pääkaupunkiseudun ulkopuolelta, ja toivoin näin houkuttelevani vastaajia vastaamaan lomakkeelle. Arvattavaksi jää, vetikö murteellisempi kielivariantti puoleensa enemmän itämurteiden alueelta kotoisin olevia vai oliko itäisestä Suomesta kotoisin olevien osuus muuten vain suurempi.

Muita huomioitavia asioita on keskisuomalaisten vastaajien varsin pieni osallistujamäärä. En ole tarkemmin perehtynyt osakuntien jäsenmääriin, joten en voi tehdä päätelmiä sen suhteen, onko Keski-Suomesta kotoisin olevien osakunta kokoluokassaan kenties merkittävästi pienempi. Kaksi vastaajaa oli valinnut vastausvaihtoehdon *muuta*. Toinen heistä kertoi olevansa teknisesti kotoisin Helsingistä, mutta asuneensa ikävuodet 11–19 Pohjois-Savossa. Luokittelin hänet tässä tutkimuksessa osaksi itäsuomalaista vastaajajoukkoa. Toinen vastaaja taas kertoi

olevansa kotoisin Lounais-Suomesta, joka puuttui kokonaan vastausvaihtoehdoistani. Oletettavaa on, että lounaissuomalaiset vastaajat ovat sijoittaneet itsensä osaksi Länsi-Suomi-vaihtoehtoa, johon tämänkin vastaajan katson tässä tapauksessa kuuluvan.

Vastaavasti 5 vastaajaa oli valinnut vastausvaihtoehdon Etelä-Suomi. Etelä-Suomi oli jätetty tutkimuslomakkeelle vastausvaihtoehdoksi, koska se kuuluu oman tulkintani mukaisesti osaksi karkeaa Suomen maantieteellistä jaottelua. Kuitenkin Etelä-Suomen jättäminen on hieman ongelmallinen, koska tämän vastausvaihtoehdon valinneista ainakin osa kuului selkeästi muihin vastausvaihtoehtoni rajauksiin. Kaksi vastaajaa näistä kertoo olevansa kotoisin Lappeenrannasta. Olen nämä vastaajat siirtänyt osaksi Kaakkois-Suomen -vastaajaryhmää. Yksi vastaaja kertoo olevansa Elimäeltä. Hänetkin olen sijoittanut osaksi Kaakkois-Suomen ryhmää, koska Suomen murrealuekarttaa tarkastelemalla voidaan huomata Elimäen kuuluvan kaakkoismurteiden alueelle. Karkea jaotteluni maantieteellisesti ei täsmällisesti noudattelekaan murrealueita ja tähän tulen palaamaan myöhemmin analyysissäni. Kaksi vastaaja on ilmoittanut kotiseudukseen selkeästi eteläsuomalaisen paikkakunnan: Tammela ja Lohja. Koska tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella selkeästi pääkaupunkiseudulle muualta Suomesta muuttaneita vastaajia, näiden kahden vastaajan ottaminen mukaan tarkasteluuni on varsin ongelmallista. Kumpaakaan ei voida selkeästi sijoittaa muihin kotiseuturyhmiin, minkä vuoksi olen päättänyt poistamaan heidät kokonaan tarkastelujoukosta. Tämä ongelma olisi ollut ratkaistavissa, jos olisin lomakkeelle ottanut yhdeksi mahdolliseksi kotiseuturyhmäksi myös Hämeen. Näitä Kaaviossa 2 esiteltyjä kotiseuturyhmiä olen käyttänyt myös hyödyksi varsinaisessa analyysiosiossa luvussa 4.

Pääkaupunkiseudulla asumisen pituudessa oli selkeästi enemmän hajontaa vastaajien kesken ja tulokset on esitetty alla:

Kaavio 3: Vastaajien pääkaupungissa asuma aika

Kokonaisvastaajamäärä: 126

Suurin osa vastaajista on asunut pääkaupunkiseudulla joko selvästi yli viisi vuotta, ovat selkeästi juuri muuttaneita tai ovat asuneet nykyisellä paikkakunnallaan korkeintaan kolme vuotta. Kysymys, onko ”vastaaja asunut muilla paikkakunnilla elämänsä aikana” jakoi vastaajajoukon aika lailla kahteen osaan: vastaajista 61/126 ei ollut asunut muilla paikkakunnilla kotipaikkakuntansa ja nykyisen asuinpaikkakuntansa lisäksi, kun taas 65/126 ilmoitti asuneensa myös muualla. Vastaajien oli mahdollista eritellä muita asuinpaikkakuntiaan avoimessa kysymyksessä. Muilla paikkakunnilla asuneet ovat luetelleet asuneensa sekä Suomen sisällä muilla paikkakunnilla että myös ulkomailla.

4 Vastaajien murreasenteet

Tässä luvussa käyn läpi vastaajien asennoitumista omaa murrettaan ja puhetapaansa kohtaan. Luvussa 4.1 käyn läpi vastaajien murretaustoja: miltä perinteisen Suomen murteiden jaottelun murrealueelta he ovat kotoisin ja kuinka nämä perinteiset murrealueet asettuvat osaksi omaa jaotteluani ja analyysiäni. Luvussa 4.2 esittelen lyhyesti Likertin ja Osgoodin skaaloja ja sitä, kuinka olen niitä tulkinut analyysissäni. Olen käsitellyt vastaajia viitenä ryhmänä: itäsuomalaiset vastaajat, kaakkoissuomalaiset vastaajat, keskisuomalaiset, länsisuomalaiset ja pohjoissuomalaiset vastaajat. Olen siis

jaottelussani hyödyntänyt tutkimuslomakkeellenikin tekemääni Suomen maantieteellistä jaottelua, vaikka se onkin varsin karkea yleistys. Vastajaat tulevat kuitenkin hyvin erilaisilta murrealueilta, joka on mahdollisesti vaikuttanut heidän puheessaan kuultavissa oleviin piirteisiin. Tämän vuoksi on relevanttia tarkastella heitä erillisinä ryhminä yhtenäisen massan sijaan. Haluan myös nähdä, onko vastaajien kotiseututaustalla jonkinlaista merkitystä oman kotimurteen arvottamiseen. Tähän kysymykseen olen saanut lisätietoa kyselylomakkeen avoimissa vastauksissa.

Sosiolingvistiikan oppi-isä, William Labov, on esitellyt käsitteen tutkijan paradoksi (engl. *observer's paradox*), jolla tarkoitetaan, että mitä enemmän tutkittava kokee oman kielensä olevan tutkimuksen kohteena, sitä todennäköisemmin hänen käyttöksensä on epäaitoa (Preston 1989: 1; Labov 1972: 113). Tämän voi ajatella pitävän paikkansa esimerkiksi juuri tilanteissa, joissa tutkittavat kertovat omasta kielestään tai kun heitä tarkkaillaan rakennetuissa vuorovaikutustilanteissa. Lomaketutkimuksissa informantit eivät ole tutkijaan suorassa vuorovaikutustilanteessa, mutta pitäisin silti varauksella mielessä, että vastaajat todennäköisesti tiedostavat oman puheensa tai omien mielipiteidensä olevan tutkijan suurennuslasin alla, jolloin he eivät välttämättä arvioi omaa puhetaapaansa täysin objektiivisesti ja totuudenmukaisesti.

4.1 Vastaajien murretaustat

Yleisesti ottaen murteita voidaan tarkastella ja jakaa suurempiin kokonaisuuksiin hyvinkin erilaisten kriteerien perusteella. Tavallisin luokittelutapa on perustunut äänteellis-morfologisiin ja leksikaalisiin yhtäläisyyksiin ja eroihin eri murteiden välillä. (Paunonen 2006: 249.) Suomen murteet on jaettu kielitieteessä länsi- ja itämurteisiin ja tämä pääjako on ollut yleisesti vallalla aina 2000-luvulle saakka. Tämä pääjako on peräisin 1700- ja 1800-luvulta. Täysin muuttumattomana jako ei ole säilynyt vaan se on tarkentunut ajan myötä, kun eri aluemurteiden äännehistoriat ovat valmistuneet.

Yleisesti ottaen Suomen länsi- ja itämurteet jakautuvat kahdeksaan päämurreryhmään, jotka jakautuvat kukin vielä erillisiin alaryhmiin, joita en kuitenkaan käy tässä erittelemään, koska en näe niitä relevantteina omassa tutkimuksessani. Suomen kielen päämurreryhmät ovat seuraavat: lounaismurteet, lounaiset välimurteet, hämäläismurteet, eteläpohjalaiset murteet, keski- ja pohjoispohjalaiset murteet, peräpohjalaiset murteet, savolaismurteet ja kaakkoismurteet. (Mielikäinen & Palander 2014: 54–57.)

Itse hyödynnän analyysissäni vastaajien kotiseututaustoja ja käsittelen heitä ryhminä riippuen heidän kotiseututaustoistaan. Vastaajien jaottelu maantieteellisesti viiteen eri ryhmään (ks. luku 3.2) ei täydellisesti pysty asettumaan tämän perinteisen murrejaottelun piiriin. Myös perinteisessä murrejaottelussa on huomioitu se tosiasia, että maakuntajako ja murrealueet eivät kohtaa (Hurta 2007; Mielikäinen & Palander 2014: 58). Itäsuomalaiset vastaajat asettuvat pääosin omassa tutkimuksessani savolaismurteiden laajalle alueelle, mutta savolaismurteiden sisällä on kuitenkin paljon variaatiota asuinpaikkakunnan mukaan. Savolaismurteisiin luetaan kuuluvaksi Savon alueella puhutun murteen lisäksi myös esimerkiksi Kainuun ja Keski-Suomen murteet, joista jälkimmäiseen esimerkiksi oman tutkimukseni keskisuomalaiset vastaajat kuuluvat. Savolaiskiilan alueelle kuuluvat välimurteet. Kaakkoissuomalaiset vastaajat taas asettuvat hyvin kaakkoismurteiden alueelle.

Muut kolme ryhmää aiheuttavatkin suurempaa hajontaa eri murrealueille. Keski-Suomesta kotoisin olevat vastaajat kuuluvat savolaismurteiden alueelle, alaryhmänä nimenomaan Keski-Suomen murteiden alle. Vastaavasti länsisuomalaiset vastaajat hajaantuvat omalla kyselylomakkeellani lounaismurteiden, lounaisten välimurteiden, hämäläismurteiden ja eteläpohjalaisten murteiden alueelle. Nämä kaikki ovat hyvinkin selkeitä omia murreryhmiään, joita olen kuitenkin joutunut makrotasolla käsittelemään tutkimuksessani yhtenä joukkona. Pohjoissuomalaiset vastaajat taas asettuvat sekä Pohjois-Pohjanmaan murteiden että peräpohjalaisten murteiden alueelle.

4.2 Osgoodin ja Likertin skaala työkaluina oman murteen arvottamisen tutkimuksessa

Murretta käsittelevässä osiossa (ks. Liite 1) vastaajia pyydettiin ensin arvottamaan omaa murrettaan Osgoodin skaalalla, joka koostuu kahdeksasta adjektiiviparista:

virallinen–epävirallinen, kaunis–ruma, vaikeasti ymmärrettävä–selkeä, arvostettu–ei arvostettu, vanhanaikainen–nykyaikainen, leppoisa–tärkeilevä, neutraali–ärsyttävä ja vakava–hauska. Analyysissäni olen jakanut selvyuden vuoksi kuusiportaisen asteikon kolmeen osaan. Havainnollistaakseni analyysiäni otan esimerkiksi adjektiiviparin *kaunis–ruma*, joista adjektiivi ”kaunis” on skaalan vasemmalla puolella ja ”ruma” oikealla puolen. Kaksi vasemmanpuoleista saraketta, sarakkeet 1 ja 2 olen niputtanut yhteen, jolloin niihin osuneet vastaukset tarkoittavat vastaajan arvottavan oman murteensa enemmän kauniiksi kuin rumaksi. Vastaavasti sarakkeet 3 ja 4 sijaitsevat skaalan keskivaiheilla, jolloin vastaukset ilmentävät, että puhetapa on vastaajan

arvotuksen mukaisesti joko kumpaakin tai adjektiivipariin neutraalisti linkittyvä. Sarakkeet 5 ja 6 aivan äärioikealla tarkoittavat, että vastaaja arvottaisi tässä esimerkissä oman puhetapansa enemmän rumaksi kuin kauniiksi. Toki skaala on kuusiportainen eikä kolmiportainen sen vuoksi, että vastaajan ei tarvitse arvottaa omaa murrettaan joko- tai -asenteella, mutta tämän tutkimuksen lukijalle selkeämpää on hahmottaa skaalaa makrotasolla kuitenkin karkean kolmijaottelun tasolla. Olen merkinnyt tämän kolmiportaisen jaottelun Osgoodin skaalan tuloksia esitteleviin taulukoihin pystyviiivoilla (ks. esim Taulukko 1).

Vastaavanlaisen jaottelun kolmeen luokkaan olen tehnyt myös Likertin skaalalla, joissa vastaajien oli mahdollista valita reaktionsa väittämän sisältöön viidestä eri vastausvaihtoehdosta. Tässäkin olen analyysiäni helpottaakseni niputtanut vastaukset kohdista *täysin samaa mieltä* ja *jokseenkin samaa mieltä* yhteen ja vastaavasti myös vastaukset kohdista *täysin eri mieltä* ja *jokseenkin eri mieltä*. Vastausvaihtoehdon *ei samaa eikä eri mieltä* olen jättänyt erikseen kuvaamaan neutraalia asennoitumista tai ei asennoitumista ollenkaan.

Seuraavaksi tarkastelen murreasenteita vastaajien kotiseututaustan perusteella viitenä eri ryhmänä aloittaen maantieteellisesti ja murrealueellisesti idästä ja siirtyen länteen. Analyysini etenee seuraavassa järjestyksessä: itäsuomalaiset, kaakkoissuomalaiset, keskisuomalaiset, länsisuomalaiset lopuksi pohjoissuomalaiset vastaajat. Jokaisessa alaluvussa olen käsitellyt ensin Osgoodin skaalalla saatuja tuloksia taulukossa, jossa näkyy, kuinka monta vastaaja on asettanut vastauksensa skaalan millekin osalle. Seuraavaksi tuon analyysiin mukaan Likertin skaalan tuloksia ja kunkin alaluvun lopussa teen pienen yhteenvedon kunkin ryhmän tuloksista. Havainnollistan analyysiani vastaajien omilla kommentteilla.

4.2.1 Itäsuomalaiset vastaajat

Itäsuomalaiset vastaajat arvottivat oman puhetapaansa selkeästi *epäviralliseksi*, *kauniiksi*, *leppoiseksi* ja *hauskaksi*. Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut vastaajia hyvinkin homogeenisenä ryhmänä, vaikka aiemmissa tutkimuksissa savolaismurteiden alueella asuneet vastaajat ovat arvottaneet omaa murrettaan hyvinkin eri tavalla riippuen vastaajan kotipaikkakunnasta. Esimerkiksi pohjoiskarjalaiset vastaajat ovat halunneet erottautua selkeästi muista savolaisista ja kuvanneet, että Pohjois-Karjalassa ei puhuta niin murteellisesti kuin muualla Savossa. He ovat erottaneet maantieteellisesti Pohjois-

Karjalan erilleen muusta Savosta. (Palander 2007: 28; Palander 2011: 104.) Pohjoiskarjalaiset vastaajat ovat näissä tutkimuksissa kuvanneet omaa murrettaan esimerkiksi sanoilla ”lupsakka”, ”iloinen” ja ”rehti” (Palander 2007: 35). Muut itäsuomalaiset vastaajat ovat taas kuvailleet savoa ”rauhalliseksi”, ”hitaaksi” ja ”leveäksi” (Palander 2011: 104). Nämä adjektiivit luovat Savon murteesta juuri epävirallisen, mutta suhteellisen positiivisen kuvan. Jotkut itäsuomalaiset vastaajat kuvasivat näissä aiemmissa tutkimuksissa savoa ”kovaääniseksi, voimakkaaksi murteeksi, jonka puhujat eivät yhtään häpeä omaa murrettaan” (Palander 2011: 104, 122). En silti sanoisi kuvailun olevan voimakkaan negatiivinen. Vaikuttaisi, että savolaismurteiden puhujien mielestä savo on selkeää murretta, joka eroaa yleiskielestä ja naapurimurteista ja siinä on tiettyjä toistuvia piirteitä. Pohjois- ja eteläkarjalaiset suhtautuvat tutkimusten perusteella hieman eri tavalla omaan puhetapaansa ja savoon, mutta suhtautumisessa muihin Suomen murteisiin he ovat olleet hyvin samoilla linjoilla (Palander 2005: 88). Suhtautuminen on aiemmissa tutkimuksissa ollut omien tutkimustulosteni tavoin pääosin hyvin positiivista. Myös oman tutkimuksen vastaajat toivat selkeästi ilmi savolaismurteisiin kuuluvia kielenpiirteitä, ja monet puhuivat myös erilaisesta puheenrytmistä kuin pääkaupunkiseudulla syntyneillä:

Esimerkki 1

Vastaaja, Itä-Suomi, Kiuruvesi

”Savolaisuus kuuluu helpoiten konsonanttien tuplaantumissa ” tulee, mennee” ja siinä että D-kirjain saattaa tipahtaa pois ”käyn pessee käet”. En kyllä väännä sanoja niin kuin savolaiseen puhetapaan usein liitetään. Puheen rytmi on ehkä erilainen kuin syntyperäisillä stadilaisilla. - -”

Esimerkki 2

Vastaaja, Itä-Suomi, Kuopio

”Savolaisnuotti on välillä helposti kuultavissa, vaikken varsinaisesti murretta puhukaan. Sekaan lipsahtaa välillä myös pohjoispohjalaisia murre sanoja ja -piirteitä, kuten ”kipiä” ja ”ai kauhia”, jotka savolaisittain olisivat ”kippee” ja ”ae kaahee”. - -”

Esimerkki 3

Vastaaja, Itä-Suomi, Mäntyharju

”Ei ole kauhean selkeä murre, mutta ehkä nuotti on aika savolainen. Joitain murre sanoja käytän ja vältän tietoisesti slangia ja anglismeja kun vaan voin.”

Käsittelen aivan ensimmäisenä, kuinka itäsuomalaiset vastaajat erittelevät omaa puhetapaansa Osgoodin skaalalla annettujen adjektiivien perusteella. Esittelen saatuja tuloksia Taulukossa 1:

Taulukko 1: Itäsuomalaisten vastaajien murrearvotukset annetuilla adjektiiveilla *

virallinen	1	4	5	7	22	8	epävirallinen
kaunis	13	20	5	4	4	1	ruma
vaikeasti ymmärrettävä	-	7	9	10	17	4	selkeä
arvostettu	2	12	9	13	8	3	ei arvostettu
vanhanaikainen	5	11	13	14	4	-	nykyaikainen
leppoisa	23	18	3	-	1	2	tärkeilevä
neutraali	6	13	16	9	3	-	ärsyttävä
vakava	2	-	2	7	21	15	hauska

Kokonaisvastaajamäärä: 47

*Numerot adjektiiviparien välillä kuvaavat, kuinka monta vastaajaa on sijoittunut vastauksensa mihinkin kohtaan kuusiportaista asteikkoa. Vastaajat pystyivät asettamaan vastauksensa vain yhteen kohtaan asteikolla.

Adjektiivipareista huomaa, että vastaajat arvottavat oman puhetapansa selkeästi *epäviralliseksi*, *kauniiksi*, *leppoisaksi* ja *hauskaksi*. Heidän omaa puhetapaansa kuvailevat adjektiivit ovat varsin positiivissävytteisiä ja erottelevat heidän puhetapansa selkeästi erilleen yleiskielestä. Savolaisuuteen suhtautumista on tutkinut myös esimerkiksi Saana Juntunen (2018: 47–55) omassa pro gradu -työssään. Hänen tutkimuksensa käsitteli ihmisten asennoitumista urheilija Antti Ruuskasen käyttämään savolaiseen puheenparteen. Tuloksissa Ruuskasen murteeseensa suhtauduttiin lähtökohtaisesti positiivisesti, joskin hänen käyttämäänsä Savon murre leimasi hänet vastaajien silmissä hieman vanhanaikaiseksi ja maalaiseksi. Kuitenkin vastaajat kuvailivat hänen murrettaan myös leppoisaksi ja rennoksi, joka viittaisi hänen savolaiseen puhetapaansa positiivissävytteisesti. Näin ollen myös muilta murrealueilta tulleet vaikuttaisivat arvottavan savolaismurteet samankaltaisilla adjektiiveilla kuin oman tutkimukseni vastaajat.

Savolaismurteisiin on kuitenkin yleensä liitetty mielikuva puheen ”viäntämisestä” ja ”kiäntämisestä” eli *aa:n* ja *ää:n* diftongiutumuksesta (Palander 2011: 99) ja tämä

mielikuva leimaa myös monesti murteen puhujia. Aiemmissa sosiolingvistisissä tutkimuksissa oli selvästi huomattavissa, että 1900-luvulla maalta pääkaupunkiseudulle muuttaneet savolaiset karsivat puheesta selvimmät murrepiirteensä, esimerkiksi juuri diftongit. Savolaisuuteen liitettyjen diftongien stigmatuminen on alkanut jo 1800-luvulla. Diftongien jäädessä ulkopuolelle Suomen kirjakielestä, ne saivat julkisuudessa negatiivisen stigman. ”Viäntämisellä” ja ”kiäntämisellä” viitataankin savolaisiin, jotka vääristelevät puhettaan tai väänsivät sitä huvikseen. (Laitinen 2018; ks. myös Nuolijärvi 1986) Tällaisessa murrepiirteen liittämässä myös puhujiin voidaan nähdä hyvin selkeä esimerkki metakieli 2:sta, jossa murteeseen liitetty mielikuvat leimaavat myös niiden käyttäjiä (Niedzielski & Preston 2000: 302–314).

Stereotyyppiset käsitykset savolaisuuden ja savon murteen negatiivisesta leimasta näyttävät vaikuttavan tulosten perusteella myös osaan oman tutkimukseni vastaajista: he eivät ole eritelleet puhetapaansa selkeästi *arvostetuksi* eivätkä selkeästi *ei-arvostetuksi*. Pieni enemmistö on sijoittunut tämän adjektiiviparin kohdalla varsin neutraalille maaperälle, joka voisi kieliä jonkinlaisesta kokemusmaailmasta, jossa heidän puhetapaansa ei ehkä arvosteta. Palanderin (2011) tutkimuksissa esimerkiksi pohjoiskarjalaiset vastaajat olivat maininneet Savon murteen yhdeksi rumimmista Suomen murteista ja huolenaiheen, ettei pääkaupunkiseudulla arvosteta Savon murretta. Samassa tutkimuksessa myös pääkaupunkilaiset vastaajat olivat eritelleet Savon murteen rumimmaksi heti Turun murteen jälkeen. (Mt. 133–134.) Pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat vastaajat ovat kuvailleet Savon murteen kuulostavan esimerkiksi ”vähän tyhmältä” ja ”kumisaappaiden läiskeeltä vesilammikossa”, sen olevan ”turhamaista venyttelyä” ja jota ”ei jaksaa kuunnella, ellei ole kiinnostunut kielestä”. Viimeisin kuvaus antaa jonkinlaista osviittaa savolaisuuden maalaisuuteen viittaavasta asenteesta, vaikka vastaajat eivät sitä suoraan ole maininneetkaan. (Palander 2007: 40.) Kuitenkin omassa tutkimuksessani myös 14/47 vastaajaa pitää omaa puhetapaansa arvostettuna, joten variaatiota savolaisuuden arvostuksesta löytyy. Tässä ei myöskään voi varmasti tietää, ovatko vastaajat tulkinneet kyseisen adjektiiviparin itsensä vai muiden kannalta eli ovatko he pohtineet, arvostavatko he itse savoa vai arvostavatko muut sitä.

Vastaajien asennoitumisesta oman puhetapansa murteellisuuteen kertoo myös se, että enemmistö vastaajista, 25/47, ei arvota murrettaan selkeästi ärsyttäväksi eikä neutraaliksi. Tämä voisi kertoa siitä, että omaa puhetapaa ei pidetä ärsyttävänä, mutta ei kuitenkaan niin neutraalina, ettei se herättäisi mitään tunteita. Omassa puhetavassa on siis kenties joitakin selkeästi tunteita herättäviä murrepiirteitä, jotka eivät tee siitä täysin

neutraalia. Toki tämä voi kertoa myös jo mainitsemastani tietoisuudesta savon murteen stereotyyppioista. Tästä oman puhetapansa neutraalia arvotusta tuo ilmi myös alla olevan vastaajan kommentti:

Esimerkki 4

Vastaaja, Itä-Suomi, Kiuruvesi

”En ole ikinä puhunut kovin vahvaa murretta, mutta kun muutin Helsinkiin, minulta kysyttiin usein mistä päin olen. Nyt kun olen jo pidempään asunut täällä, on puhetyyli ehkä muuttunut neutraalimmaksi. Käytän yhä joitakin murteelle ominaisia piirteitä ihan huomaamattakin, ja jos vietän aikaa kotiseudulla saattaa puhe taas hetken kuulostaa murrevoittoisemmalta. En ole tietoisesti yrittänyt muuttaa puhetapaa, niin on vain käynyt.”

Esimerkin vastaaja tuo ilmi, ettei koe oikeastaan puhuneensa kovin vahvaa murretta edes silloin, kun asui kotiseudullaan. Nyt pääkaupunkiseudulla jo pidempään asuneena hän kokee oman puhetapansa muuttuneen entistä neutraalimmaksi, vaikka hänen puheessaan on silti joitakin murrepiirteitä havaittavissa.

Selkeää hajontaa adjektiivipareissa vastaajien kesken ovat aiheuttaneet adjektiiviparit *vaikeasti ymmärrettävä–selkeä* ja *vanhanaikainen–nykyaikainen*. Vastaajista 21/47 piti omaa murrettaan selkeänä, kun taas 19/47 oli sijoittanut vastauksensa adjektiiviparien välille. Vain 7/47 piti omaa murrettaan vaikeasti ymmärrettävänä. Savolaismurteilla vaikuttaa vastaajien mielestä olevan myös jonkinasteinen vanhanaikaisuuden leima, sillä 16/47 vastaajaa piti omaa murrettaan vanhanaikaisena ja 27/47 vastaajaa taas oli sijoittunut adjektiiviparien keskelle. Nykyaikaisen sitä piti vain 4/47 vastaaja ja hekin eivät olleet sijoittaneet vastaustaan aivan ääriilaitaan.

Esitetyissä väittämässä Likertin skaalalla (ks. Liite 1) Itä-Suomesta kotoisin olevat vastaajat jakaantuivat pääosin hyvin selkeiksi enemmistöryhmiksi väittämien perusteella. He pitävät omaa puhetapaansa esimerkiksi Helsingin puhekieltä kauniimpana, toivovat murteensa säilyvän, käyttävät edelleen oman murteensa piirteitä puheessaan ja arvioivat ihmisen puhettavan vaikuttavan siihen, kuinka henkilöön suhtaudutaan. Osa vastaajista toi vastauksissaan ilmi halunsa säilyttää oman murteensa tai olevansa siitä ylpeä, vaikka murre ei enää omassa puheessa ilmenisi niin voimakkaasti:

Esimerkki 5**Vastaaja, Itä-Suomi, Kuopio**

”En ole ikinä puhunut hirveän voimakkaasti savolaisittain, vaikka olen ainakin pitänyt savon murteesta ja ollut siitä ylpeä. Oma murteeni voimistuu tiedostamatta yleensä Kuopiossa tai kuopiolaisten puhuessa. Luulen, että Helsingissä asuessani puhetapani puhun yleiskielisemmin.”

Esimerkki 6**Vastaaja, Itä-Suomi, Suonenjoki**

”Aloin puhumaan enemmän savoa, ehkä koti-ikävästä. Kun taas asuin Savossa, puhuin sen sijaan eteläpohjanmaanmurretta, sillä molemmat vanhempani ovat sieltä kotoisin.”

Esimerkin 6 vastaaja kertoo, että hänen puhettavassaan savolaismurteiden piirteet voimistuivat hänen muuttaessaan pääkaupunkiseudulle. Hän ei erittele sen tarkemmin, millaiset piirteet hänen puheessaan ovat voimistuneet, mutta hän kokee koti-ikävästä laukaisseensa voimakkaan murteellisuuden hänen puhettavassaan. Tämä voisi kenties olla osoitus vahvasta sitoutumisesta kotiseudulle Itä-Suomeen, johon hän mahdollisesti liittyy savolaismurteen ja tuo murteella ilmi omaa kuuluvuuttaan alueelle etäisyydestä huolimatta. Hän myös ilmaisee, että vastaavasti asuessaan Itä-Suomessa hän ei niinkään kokenut puhuvansa vahvaa savoa, vaan puhui vanhempiensa eteläpohjalaista murretta.

Kuten esimerkin 5 vastauksesta voi huomata, vastaaja tuo ilmi, ettei koe koskaan puhuneensa kovinkaan vahvasti savon murretta. Tämä on jonkinlainen osoitus siitä, että vastaaja kenties kokee, että savon murteeseen kuuluvat tietyt kielenpiirteet ja tietty prosodia ja niiden täytyy tavoittaa jonkinlainen tietty taso, jotta voidaan puhua kunnollisesta ja voimakkaasta savon murteesta. Vastaavanlainen havainto voimakkaasta murteesta esiintyy myös muilla itäsuomalaisilla vastaajilla. He eivät kenties koe puhettavansa muuttuneen niin paljon, koska eivät ole koskaan puhuneet jonkinlaisella muodostamallaan asteikolla kovin vahvaa tai tunnistettavaa murretta. Tämä saattaa olla myös median aiheuttama ilmiö. Televisiossa, elokuvissa ja kirjallisuudessa savolaisuus on kuvattu aina hyvin stereotyyppisesti ja voimakkaasti, jolloin savon murteesta on voinut syntyä tietynlainen kuva, että ilman kaikkien piirteiden esiintymistä ei voida puhua kunnollisesta ja voimakkaasti savoa ”viäntävästä” henkilöstä.

Joissakin väittämien vastauksissa tuli vastaajien kesken suurempaa hajontaa ja käsittelemä niitä tässä seuraavaksi lyhyesti. Kysyttäessä vastaajien toiveita erottautua pääkaupunkiseudulla murteensa ansiosta, puolet vastaajista, 24/47, toivoi selkeästi pystyvänsä erottautumaan murteensa avulla, kun taas 10/47 vastaajaa oli väitteestä

selvästi eri mieltä. Vastaajat eivät avoimissa vastauksissa tuoneet esille selkeästi haluaan erottautua, mutta monet toivat esille toiveensa oman murteensa säilymisestä. Tai esimerkin 7 vastaajan tavoin käyttävänsä omaa murrettaan tietynlaisessa seurueessa:

Esimerkki 7

Vastaaja, Itä-Suomi, Rautjärvi

”Huomaam puhuvani vahvempaa Etelä-Karjalaista murretta omieni joukossa verrattuna helsinkiläisiin tuttaviiini. Välillä tosin puhun tahallisen vahvaa murretta helsinkiläisessä seurassa.”

Esimerkin vastaaja tuo ilmi tahallisuuden puhua juuri helsinkiläisessä seurassa vahvempaa murretta. Hän ei erittele, miksi hän toimii näin tai kuinka vahvempi murteella puhuminen näkyy. Kenties hän haluaa selkeästi erottautua helsinkiläisistä omalla murteellaan tai kenties aiheuttaa huumorimielessä tietynlaista ymmärtämättömyyttä keskustelukumppaniensa kanssa. Murteisiin on yleisesti liitetty tietynlainen humoristinen ulottuvuus, vaikka käyttöyhteys olisi sangen virallinen. Murteiden huumori perustuu usein odotuksenvastaisuuteen: murteita käytetään tilanteissa, jossa niitä ei ehkä odoteta käytettävän. (Mielikäinen 2001.) Kenties kyseinen vastaaja haluaa jollain tapaa hauskuttaa keskustelukumppaneitaan puhumalla erityisen vahvaa murretta – joka viittaisi siihen, että hänen murteellisuutensa ei normaalisti ole näin vahvaa – tilanteessa, jossa hänen ehkä odotettaisiin puhuvan ”helsinkiläisemmin”. Savolaiset muuttajat ovat osanneet aiemmissakin tutkimuksissa suhtautua melko tyynesti omaan puheeseensa kohdistuneeseen huomautteluun ja lievittää tilannetta huumorilla (Nuolijärvi 1986: 87–88).

Eteläsuomalainen puhetapa jakoi myös vastaajien asennoitumista. Puolet vastaajista, 25/47, näyttää ärsyyntyvän eteläsuomalaisesta puhetavasta, mutta 14/47 taas ei ärsyynny ja 8/47 vastaajaa asettuu skaalalla neutraalille maaperälle. Jotkut itäsuomalaiset vastaajat tuovat esille avoimissa kommentissaan selkeästi välttelevänsä eteläsuomalaiseen puheenparteen liittämiään slangisanoja alla olevan esimerkin vastaajan tavoin:

Esimerkki 8

Vastaaja, Itä-Suomi, Heinävesi

”- - Pysin myös välttämään anglismeja sekä Helsingissä kuultua slagnisanoja, kuten nyt vaikka dösä, steissi, stadi, mutsi, faija, spora jne. En oikein ole tottunut niihin.”

Huomattavan moni itäsuomalaisista vastaajista toi vastauksissaan kuitenkin ilmi omaksuneensa joitakin eteläsuomalaiseen puheeseen liitettyjä sanoja tai piirteitä, kuten alla olevien esimerkkien vastaajat tuovat ilmi. Ylivoimaisesti eniten vastaajat mainitsevat juuri omaksuneensa puhetapaansa slangisanoja. Yksi vastaaja tuo ilmi myös tietynlaisen humoristisen aspektin, kun hän käyttää puheessaan slangisanoja:

Esimerkki 9

Vastaaja, Itä-Suomi, Pieksämäki

”Olen ottanut uusia sanoja käyttöön, enimmäkseen sellaisia mitä viljellään pk-seudulla. Joitain sanoja en edes ollut kuullut nuorempana, kun asuin vielä Pieksämäellä. Tällaisia sanoja olivat esimerkiksi: ”käty”, ”häppäri”, ”kyybeli”, ”tsufe”. Vastaavasti muuttaessani Helsinkiin harva ymmärsi omaa sanastoani ”immeiset”, ”veihti”, ”ennättää”. - -”

Esimerkki 10

Vastaaja, Itä-Suomi, Joensuu

”Slangisanoja tulee käytettyä jonkin verran, mutta ne kuulostavat hassuilta itäsuomalaisittain. Esim. Venaa -> venna”

Esimerkin 9 vastaaja tuo ilmi puhetapaansa omaksumia eteläsuomalaisia sanoja ja vertaa niitä myös omaan savolaiseen sanastoonsa, joka aiheuttaa hänen mukaansa ymmärtämistä vaikeuksia Helsingissä. Murteiden humoristiseen aspektiin tarttuu myös esimerkin 10 vastaaja. Hän esittelee koomisuutta, kun hän käyttää slangisanaa *venata* savolaisittain eli lisää siihen savolaismurteille tyypillisen yleisgeminäation. Tällä varsin nokkelalla kielen leikittelyllä humoristisuus on valmis.

Itäsuomalaiset vastaajat mainitsivat ja erittelivät myös jonkin verran oman puhetapansa savolaisia piirteitä. Esimerkin 9 vastaaja tuokin ilmi omaan kotimurteeseensa liittämiä sanoja, joissa osassa näkyy selkeästi savolaismurteille tyypillisiä kielenpiirteitä. Savolaismurteille tyypillinen piirre on juuri yleiskielen *ts:n* vastineena *h* tai *ss*. Vastaajan mainitsemassa sanassa *veihti* onkin hyvä esimerkki *ts-*yhtymän savolaisesta variantista. Ylivoimaisesti eniten mainintoja oman kotimurteensa kielenpiirteistä tuottivat kuitenkin persoonapronominit:

Esimerkki 11

Vastaaja, Itä-Suomi, Joensuu

”Mie, sie, hyö ja mehtä (metsä). Ihmiset sanovat, että puheeni kuulostaa ”hauskalta” ja olen päättänyt, etten ota sitä loukkauksena. Kuulostan karjalaiselta.”

Persoonapronominit ovat mahdollisesti se, mihin puheessa kiinnitetään ensimmäisinä huomiota ja sen vuoksi niiden mainitseminen ja erittelyminen todennäköisesti näkyi

myös vastauksissa. Ei-kielitieteilijöiden parissa juuri persoonapronominit ovat yleisin piirre, jonka perusteella murteita on eroteltu toisistaan (Mielikäinen & Palander 2014: 185; Vaattovaara 2009: 117). Esimerkin 11 vastaaja mainitsee jo aiemmin mainitun yleiskielen *ts:n* vastineen (*metsä > mehtä*). Hajanaisia mainintoja vastaajien kesken aiheuttivat esimerkiksi *loi*-monikko, liudennus ja *i, u* ja *y* -loppuisten diftongien reduktiot. Esimerkin 12 vastaaja mainitsee myös yleisgeminaation:

Esimerkki 12

Vastaaja, Itä-Suomi, Joensuu

”Mie puhun omasta mielestäni sitä samaa karjalan murretta mitä aina, mutta niin, että se on vähän ”miedontunut”. Ehkä nykysin vähän vähemmälle käytölle on jäänyt kaikista paksuimmat pitkät konsonantit (sammaa-> samaa, maitto-> maitto).”

Kyseinen vastaaja tuo esille jo aiemmin mainitsemani murteen voimakkuuden skaalan. Hänkin puhuu puheensa ”miedontuneen”, vaikka puhuukin edelleen omien sanojensa mukaisesti karjalan murretta. Hän kuitenkin kokee joidenkin piirteiden esimerkiksi yleisgeminaation käytön vähentymisen aiheuttaneen jonkinasteista miedontumista hänen puheeseensa.

Yhteenvetona itäsuomalaisten suhtautumisesta omaan puhetapaansa muuton jälkeen voidaan huomata kaikkein selkeimmin jo esille tuomani havainto vastaajien itse muodostamasta asteikosta, millainen on kunnon savoa puhuva henkilö ja millainen ei. Vastaajat erittelivät paljolti, kuinka eivät ole enää niin savolaisia tai eivät puhu enää niin vahvaa savoa kuin aiemmin. Tiettyjen piirteiden puuttuminen tai lieventyminen tai varioiminen puheessa aiheuttaa savolaisuuden leiman lieventymisen. Tämä saattaa olla hyvinkin todennäköisesti juuri median aiheuttamaa mielikuvaa, sillä murteiden luomaa koomisuutta hyödynnetään paljon viihteessä. Itäsuomalaiset vastaajat olivat myös arvottaneet oman murteensa hauskaksi. Tämä saattaisi olla yhteydessä vastaajien huomioimiin murteensa koomisiin aspekteihin tietyissä tilanteissa tai kun he yhdistelevät omia murrepiirteitään eteläsuomalaiseen puhetapaan. Itäsuomalaisille vastaajille oma murre näyttäytyy kuitenkin pääosin varsin positiivisessa sävyssä, sillä kaikki kokevat oman puhetapansa kauniiksi ja toivovat sen säilyvän. Osa vastaajista on huomannut puhetaavassaan myös muuton aiheuttamia muutoksia, esimerkiksi juuri eteläsuomalaisten slangisanojen ilmaantumisen puheeseensa.

4.2.2 Kaakkoissuomalaiset vastaajat

Seuraavaksi tarkastelen kaakkoissuomalaisten vastaajien murreasenteita. Aloitan jälleen esittelemällä Osgoodin skaalalla saatuja tuloksia eli miten kaakkoissuomalaiset vastaajat arvottavat omaa murrettaan annettujen adjektiiviparien perusteella. Esittelen näitä tuloksia alla Taulukossa 2:

Taulukko 2: Kaakkoissuomalaisten vastaajien murrearvotukset annetuilla adjektiiveilla

virallinen	1	2	6	6	20	4	epävirallinen
kaunis	15	12	6	4	2	-	ruma
vaikeasti ymmärrettävä	1	3	6	11	7	11	selkeä
arvostettu	1	7	17	8	3	3	ei arvostettu
vanhanaikainen	-	8	16	9	6	-	nykyaikainen
leppoisa	22	18	5	3	-	1	tärkeilevä
neutraali	5	15	12	6	1	-	ärsyttävä
vakava	1	3	3	11	17	4	hauska

Kokonaisvastaajamäärä: 39

Kaakkoissuomalaiset vastaajat arvottivat Osgoodin skaalalla omaa murrettaan selkeästi *epäviralliseksi, kauniiksi, leppoisaksi ja hauskaksi*. Samankaltaisia varsin positiivissävytteisiä adjektiiviluonnehdintoja omasta murteestaan kaakkoissuomalaiset vastaajat ovat antaneet myös aiemmissä tutkimuksissa. Esimerkiksi näissä Palanderin (2011) tutkimuksissa kaakkoissuomalaiset ovat kuvailleet omaa murrettaan ”neutraalina”, ”selkeänä”, ”aika nopeaksi” ja ”rennoksi”. Samaisessa tutkimuksessa eteläkarjalaiset vastaajat ovat paljolti verranneet omaa murrettaan savoon, koska se on heille lähin naapurimurre. Eteläkarjalaiset vastaajat ovat muun muassa kuvanneet oman murteensa olevan ”suoraviivaisempaa murretta kuin Savossa”. Palanderin tutkimuksessa vastaajat olivat myös kommentoineet, että heidän murteessaan ei ole niin paljon ”rajuja piirteitä” ja että pääkaupunkiseudulla saatetaan pitää kaakkoissuomalaisten murretta ”junttimaisena”, mutta ei kuitenkaan samassa

mittaluokassa kuin Pohjois-Karjalassa. Yksi vastaaja on Palanderin teettämässä tutkimuksessa kuvannut, että ”-pääkaupunkiseudulla pidetään Etelä-Karjalan murretta junttimaisena, muttei niin junttimaisena kuin Pohjois-Karjalan murretta”. (mt. 128–129.) Tässä vastauksessa näkyy selkeä halu erottautua itämurteiden savolaisesta haarasta. Omassa tutkimuksessani yhtäläisyyksiä aiempaan tutkimukseen löytyy juuri kaakkoismurteen arvottaminen neutraalina ja leppoisona kielimuotona, mutta epävirallisuudelle ei näytä löytyvän Palanderin tutkimuksista näyttöä.

Joissain adjektiivipareissa vastaajien keskuudessa esiintyi enemmän hajontaa sekä asennoitumista skaalan keskivaiheille. Esimerkiksi adjektiiviparissa *arvostettu–ei arvostettu* valtaosa vastaajista oli sijoittunut skaalan keskivaiheille: 25/39 vastaajaa oli keskivaiheilla, 6/39 piti omaa murrettaan ei-arvostettuna ja 8/39 vastaajaa taas arvostettuna. Adjektiiviparin *vanhanaikainen–nykyaikainen* kohdalla 25/39 vastaajaa eli reilu enemmistö oli sijoittanut vastauksen skaalan keskelle. Vain 8/39 vastaajaa piti omaa murrettaan selvästi vanhanaikaisena ja 6/39 taas nykyaikaisena.

Luvussa 4.2.1 esitin, että itäsuomalaiset vastaajat olivat arvottaneet omaa murrettaan selkeästi hauskaksi. Näin on myös kaakkoisuomalaisten vastaajien keskuudessa, mutta hajonta adjektiiviparin *vakava–hauska* välillä on suurempaa: 21/39 vastaajaa piti omaa murrettaan hauskana eli niukasti yli puolet. Vain 4/39 arvotti omaa murrettaan vakavaksi, mutta 14/39 oli jälleen asettunut skaalan keskivaiheille. Kaakkoissuomalaiset vastaajat eivät myöskään arvottaneet selkeästi omaa murrettaan neutraaliksi. Enemmistön mielestä murre on neutraalimpaa kuin selvästi ärsyttävää, mutta valtaosa on sijoittunut skaalan keskivaiheille. Sama ilmiö on myös adjektiiviparin *vaikeasti ymmärrettävä–selkeä* kohdalla: enemmistön mielestä oma murre on enemmän selkeää kuin vaikeasti ymmärrettävää. Yhtä iso enemmistö on kuitenkin myös sijoittunut skaalan keskivaiheille. Alla oleva vastaaja on kommentoinut huomanneensa joidenkin puheensa piirteiden aiheuttaneen ymmärtämishäiriöitä eteläsuomalaisille:

Esimerkki 13

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Ruokolahti

”Huomasin puheeni olevan vaikeaselkoista joillekin eteläsuomalaisille, joten olen karsinut hieman joitain sanojen lyhentämisistä ja paikallisia sanontoja. Esim. ”Miul o iha hyvät välit meikäläisii.” -> ”Miulla on iha hyvät välit vanhempiin.” ”

Likertin skaalalla vastaajat arvottivat omaa murrettaan annettujen väitteiden perusteella. Kaakkoissuomalaiset vastaajat olivat itäsuomalaisten tavoin varsin saman mielisiä esitettyjen väitteiden suhteen. Selkeä enemmistö arvotti muun muassa oman

puhetapansa Helsingin seudun puhekieltä kauniimmaksi. Enemmistö myös käyttää edelleen murrepiirteitä puheessaan eivätkä häpeä omaa puhetapaansa. Eräs vastaaja kuvaili myös laajemminkin oman murteensa erottuvuutta pääkaupunkiseudun kielimaisemassa:

Esimerkki 14

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”- En ole tietoisesti koettanut muuttaa murrettani enkä olla sitä muuttamatta, näköjään murteet ei vain itseäni tartu. En toisaalta häpeäkään omaa murrettani, vaikka tiedostan erottuvani joukosta sen takia, ehkä negatiivisestikin; ainakin sitä aina kommentoidaan.- -”

Myös päinvastaista tilannetta kuvailtiin avoimissa vastauksissa. Esimerkin 15 vastaaja tuo esille, miten hän ei työtehtävissä halua herättää turhaa huomiota. Hän antaa tällä vastauksella viitteitä siitä, ettei nimenomaan halua tietyissä tilanteissa herättää huomiota omalla murteellaan, vaikka on vastannut lomakkeella kuitenkin haluavansa erottautua murteensa avulla:

Esimerkki 15

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Toisinaan en halua herättää esim. asiakaspalvelijana huomiota, ja käytän yleispuhekieltä.”

Tilanteisella vaihtelulla vaikuttaisi avointen vastausten perusteella olevan paljonkin vaikutusta kaakkoisuomalaisille vastaajille, sillä myös muut vastaajat esimerkin 15 vastaajan lisäksi ovat tuoneet ilmi tilannekohtaista variaatiota omien murrepiirteidensä käytössä. Tilanteiseen vaihteluun palaan laajemmin luvussa 5.2.

Itäsuomalaisista vastaajista poiketen kaakkoisuomalaisia ei tunnu eteläsuomalainen puhetapa slangeineen ärsyttävän. Vain 7/39 kokee ärsytystä ja 7/39 on sijoittunut skaalan keskivaiheille. Valtaosa eli 25/39 vastaajaa ei koe juurikaan ärsyyntyvänsä eteläsuomalaisesta puhetavasta. Tämä voi liittyä siihen, että vastaajat kenties liittävät eteläsuomalaiseen puhetapaan vahvasti jonkinlaisen yleiskielisyyden asteen ja monet vastaajat kertovat avoimissa vastauksissaan käyttävänsä itsekin paljon yleiskielisiä kielenpiirteitä. Näin ollen he eivät kenties koe eteläsuomalaisen puhetavan eroavan niin paljon omastaan, että se aiheuttaisi ärsytystä. Vastaajat ovat voineet tulkita eteläsuomalaisen puhetavan tarkoittavan joko yleiskielistä puhetapaa tai sitten slangia. Tämä kahtiajako näkyy esimerkissä 16 ja hieman alempana esimerkissä 18. Vastaajat

kuvailevatkin omaan puhetapansa olevan juuri hyvin yleiskielistä, mutta joukossa on kuitenkin erinäisiä edelleen näkyviä ja kuuluvia murrepiirteitä:

Esimerkki 16

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Hamina

”Eteläsuomalaista yleiskieltä, jossa on mukana joitakin etelä-kymenlaaksolaisia taivutuksia (jonnee) ja murre sanoja (pohrata) sekä joitakin pääkaupunkiseutulaisia ilmauksia (steissi).”

Esimerkki 17

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Kouvola

”Paljolti yleiskielen mukainen mutta jotkin ilmaisut ja persoonapronominien käyttö ovat murteen mukaisia.”

Vastaavasti eteläsuomalaisessa puhetavassa ärsytyksen kohteena vaikuttaa erään vastaajan mukaan olevan pääkaupunkiseudulla käytettyyn slangiin liittyvä ymmärtämättömyys ei niinkään se, miltä se kuulostaa vastaajan korvaan:

Esimerkki 18

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Ei minua ärsytä eteläsuomalainen vaan stadilainen puhetapa. Siinä on niin paljon sanoja mitä en ymmärrä. Puhetapani seuraa mielestäni jonkin verran ympäröivää kielimaisemaa.”

Kaakkoissuomalaiset vastaajat olivat hieman eri mielisiä oman puhetapansa muutoksesta tulevaisuudessa. Reilu puolet vastaajista, 20/39, arveli oman puhetapansa tulevan muuttumaan, kun taas 9/39 uskoi vakaasti oman puhetapansa muuttumattomuuteen. Vastaajista 10/39 taas ei osannut arvioida oman puhetapansa mahdollisista kehityssuuntia. Monet vastaajista kuitenkin pohtivat avoimissa vastauksissaan oman puhetapansa nykytilaa ja millaisia piirteitä siinä he nykyään erottavat:

Esimerkki 19

Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Tällä hetkellä selvimmin mieleen tulee mie ja sie -murre omassa puhheessa. En tiedä, tuunko koskaan puhumaan mä ja sä, se jää nähtäväksi. Tykkään liikaa omasta murteestani ja esim helsingin murre + mä ja sä ei vielä kukaan sovi omaan suuhun. Tykkään puhua mie ja sie, sekä välillä myös tuplata konsonantteja sanassa, esim. " hää puhuu". ”

Monet vastaajista toivat esimerkin 19 vastaajan tavoin esille omassa puhetavassaan erottuvimmaksi tai leimallisimmaksi piirteeksi juuri persoonapronominivariantit *mie*, *sie*, *myö*, *työ* ja *hyö*, varianttien taivutusmuodot esimerkiksi *miul* sekä *d:n* vastineena

kato. Nämä ovatkin varsin leimallisia kaakkoismurteiden murrepiirteitä. (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 578, 581.) Vastaajat mainitsevat myös esimerkiksi sanojen lyhentämisen (katso esimerkki 21), jolla he tarkoittavat esimerkkiensä perusteella äänteiden katoa sanojen lopusta. Kaakkoismurteissa esiintyy sananloppuisen *n:n* katoa (*enne aikaa, miu mau mukkaa*) sekä loppuheittoa, joissa sijapäätteiden *-a* (tai *-ä*) on sanan lopusta kadonnut (*saunas, lapsen*) (mt. 580).

A:n loppuheitto on yksi Mantilan (2004) mainitsema yleistyvä puhekielen piirre. Näille piirteille tyypillistä on ollut yleistymisen sekä sosiaalisesti että maantieteellisesti uusille alueille. Nämä piirteet ovat tunnettuja myös pääkaupunkiseudun puhekielessä. Nämä ”yleissuomalaiset” piirteet ovat varsin yleisiä ja elinvoimaisesti vahvoja Helsingin seudun puhekielessä. Niitä tavataan kuitenkin myös muualla Suomessa puhuttavissa puhekielissä, jota yleisyys Helsingin seudun puhekielessä on voinut tukea. (Paunonen 2008 [2006]: 42–43.) Osa tutkimukseni vastaajista eritteleekin loppuheiton tyypilliseksi pääkaupunkiseudun puhettavan piirteeksi, jonka ovat omaan puheeseen omaksuneet:

Esimerkki 20

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Lyhennän sanoja puheessani ja vältän vierasperäisiä äänneitä. Käytän persoonapronomineja mie, sie, hää, hyö, myö, työ, miun, siun, heidän, teidän.”

Esimerkki 21

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Imatra

”Persoonapronominit mie, sie, hää, työ, hyö, myö ovat vahvassa käytössä asianmukaisesti taivuttaen. Lempisanontojani ovat "ei piä hättäillä", "mie oon oppint elämäkoulus miinust sekä lussaa" sekä "miu mau mukkaa". Omalle puheelleni osaan erottaa tyypillisenä lähinnä loppuvokaalin kadon. - -”

Kaakkoisuomalaiset vastaajat näyttävät arvottavan omaa murrettaan melko korkealle, vaikka arvioivatkin oman puhetapansa olevan lähempänä yleiskieltä. Vastaajia ei ole pyydetty erittelemään, mitä he tarkoittavat yleiskielellä, mutta vastausten perusteella he näkevät sen todennäköisesti hyvin paljolti samanlaisena kuin tutkijat. Kielentutkimuksessa yleiskieli määritellään norminmukaisena kielimuotona, jossa ei ole murrepiirteitä (Mielikäinen & Palander 2014: 40). Leimalliset kaakkoismurteiden piirteet elävät vastaajien puhemuodossa edelleen melko vahvana, vaikka tilannekohtaista variaatiota esiintyykin lukuisilla. Monet kuitenkin toivovat oman murteensa säilyvän ja jotkut jopa mainitsevat toivovansa, että he puhuisivat vahvempaa murretta. Murteet arvotetaan kaakkoissuomalaisten vastaajien parissa

korkealle ja oma murre koetaan varsin positiivisena ja selkeästi epävirallisena puhemuotona. Tämä murteen epävirallinen leima voi olla yhteydessä siihen, että osa kokee tarvetta muuttaa omaa puhetapaansa eri tilanteissa. Eräs vastaaja mainitsi jopa, että hän on kokenut, etteivät eteläsuomalaiset aina ymmärrä häntä, joten hän on joutunut muokkaamaan omaa puhettaan sen mukaiseksi. Ymmärretyksi tuleminen vaikuttaisi olevan tärkeää osalle vastaajista eli, että heidän murrettaan ymmärrettäisiin pääkaupunkiseudulla ja he ymmärtäisivät eteläsuomalaista puhetapaa. Selkeänä poikkeuksena itäsuomalaisiin vastaajiin verrattuna on kaakkoisuomalaisten vastaajien selkeästi positiivinen suhtautuminen eteläsuomalaiseen puhetapaan. Myös muissa vastaajaryhmissä eteläsuomalainen puhetapa aiheutti pääosin ärsytystä, joten kaakkoisuomalaiset ovat poikkeuksellinen ryhmä tässäkin suhteessa.

4.2.3 Keski-suomalaiset vastaajat

Tässä alaluvussa keskityn oman tutkimukseni pienimpään tarkastelujoukkoon eli keski-suomalaisiin vastaajiin. Käyn ensimmäiseksi läpi, kuinka keski-suomalaiset vastaajat arvottivat omaa murrettaan annettujen adjektiiviparien perusteella. Esittelen Osgoodin skaalalla saatuja tuloksia tämän ryhmän osalta Taulukossa 3:

Taulukko 3: Keski-suomalaisten vastaajien murrearvotukset annetuilla adjektiiveilla

virallinen	1	1	2	1	1	-	epävirallinen
kaunis	1	2	3	-	-	-	ruma
vaikeasti ymmärrettävä	-	-	-	-	3	3	selkeä
arvostettu	-	3	1	1	1	-	ei arvostettu
vanhanaikainen	-	1	1	1	3	-	nykyaikainen
leppoisa	-	-	1	3	1	-	tärkeilevä
neutraali	3	1	2	-	-	-	ärsyttävä
vakava	-	1	3	2	-	-	hauska

Kokonaisvastaajamäärä: 6

Keskisuomalaiset vastaajat arvottavat omaa murrettaan *selkeäksi, arvostetuksi, nykyaikaiseksi ja neutraaliksi*. Pienen otannan vuoksi yksittäiset osumat ovat varsin vähäisiä. Vastaajat olivat monissa adjektiivipareissa varsin saman mielisiä. Esimerkiksi kaikki vastaajat pitivät omaa murrettaan selkeänä (6/6 vastaajaa). Myös neutraali sai enemmistön puolelleen: 4/6 vastaajaa piti omaa murrettaan neutraalina ja 2/6 vastaajaa oli sijoittanut vastauksensa skaalan keskipaikkeille. Muissa adjektiivipareissa hajontaa oli enemmän. Vastaajien arvotuksesta kuultaa jollain tapaa läpi ajatus siitä, ettei Keski-Suomessa ole murretta lainkaan. Tätä pohtivat myös vastaajat avoimissa kommentteissaan:

Esimerkki 22

Vastaaja, Keski-Suomi, Keuruu

”Murteeni on aika neutraali, mutta on joitain sanoja, joita muualta kotoisin olevat eivät ymmärrä.”

Esimerkki 23

Vastaaja, Keski-Suomi, Jyväskylä

”Olen huomannut lyhentäväni sanoja hieman siitä, miten aiemmin puhuin. Keski-Suomessa ei mielestäni puhuta erityisen selkeää murretta, mutta olen kuullut paljon kommentteja venyyttämistä ja olen kiinnittänyt muuttoni jälkeen siihen enemmän huomiota. Ehkä venytän nykyään vähemmän (en kommenttien vuoksi, vaan koska olen tottunut puhetapaan täällä ja se on tarttunut). - -”

Kummankin esimerkin vastaaja pohtii, ettei hänen kotiseudullaan oikeastaan ole mitään murretta, mutta lisää perään kuitenkin, että kyllä jotakin piirteitä tai sanoja on. Useat muut keskisuomalaiset vastaajat puhuvat omaa murretta kuvaillessaan juuri sanojen venyttämistä, jolla tarkoitetaan todennäköisesti savolaismurteille kuuluvaa švaavokaalia tai yleis- ja erikoisgemiaatiota. Kummatkin ilmiöt ovat kuitenkin tutkimusten mukaan alkaneet hälvetä nuorten keskisuomalaisten puheesta. (Palander 2011: 108.) Aiemmissä tutkimuksissa vastaavia piirteitä ovat myös muualta Suomesta kotoisin olevat vastaajat arvottaneet kuuluvan juuri Keski-Suomen murteisiin muissa tehdyissä tutkimuksissa (ks. esim. Palander 2011). Toki samaisessa kyselyssä vastaajat ovat myös todenneet, ettei Keski-Suomen murteessa ole sen kummempia erityisiä tunnusmerkkejä, vaan murre on ”mitäänsanomaton murretta”, joka on ”laimeata, väritöntä, hajutonta ja pliisua”. (mt. 108–109). Tämä on varsin yhtenevää myös oman tutkimukseni keskisuomalaisten vastaajien keskuudessa. Keskisuomalaisten vastaajien mainitsema sanojen venyttäminen voisi viitata myös toisen tavun lyhyen vokaalin puolipituuteen esimerkiksi muodossa *Jyvääskylä* (mp.).

Muissa skaalan adjektiivipareissa hajonta oli jo mainitsemiani suurempaa. Vastaajat saattoivat hajaantua selkeästi kahteen leiriin tai laajemmalle alueelle skaalassa. Esimerkiksi Keski-Suomen murteen virallisuudesta vastaajat olivat hieman erimielisiä: 2/6 vastaajaa piti murrettaan virallisena, 1/6 epävirallisena ja loput 3/6 vastaajaa taas olivat sijoittuneen keskivaiheille. Virallisuuden puolesta puhujana voisi olla juuri ajatus siitä, ettei kovinkaan vahvaa murretta ole. Yleisesti yleiskieltä pidetään murteita virallisempina puhemuotona, joten murteeton Keski-Suomen puhetapa voisi vastaajien mielestä olla varsin virallista. Keskivaiheille sijoittunut enemmistö kuitenkin saattaa ajatella juuri oman murteensa olevan hieman kumpaakin, koska selkeitä murrepiirteitä ei ole, mutta esimerkiksi juuri sanojen ”venyttäminen” antaa puhetavalle epävirallisen leiman.

Adjektiiviparissa *kaunis–ruma* vastaajat taas jakaantuivat selkeästi kahtia. Puolet piti murretta selkeästi kauniina ja puolet taas olivat skaalan keskivaiheilla kallistuen hieman enemmän kuitenkin kauniin puolelle. Tätä tulosta tukee havainto siitä, että vastaajat itse pitivät murrettaan hyvin neutraalina ja myös muiden tutkimusten saamat tulokset keskisuomalaisten murteiden ”laimeudesta”. Neutraalin puhetavan voi kokea siis kauniiksi, koska siinä ei ole piirteitä, jotka luokiteltaisiin rumaksi tai selkeästi huomiota herättäväksi, kuten esimerkiksi muissa savolaismurteissa (ks. lisää savolaisuudesta luku 4.2.1) Samalla tavalla vastaajat myös näkevät murteensa arvostettuna ja nykyaikaisena, koska murteelliset piirteet puuttuvat ja yleiskieltä harva kuitenkaan kokee vihaavansa tai ärsyyntyvänsä siitä. Esimerkiksi Palanderin (2011: 133) tutkimuksessa pohjoiskarjalaiset vastaajat arvostivat keskisuomalaista puhetapaa, koska kokivat siellä puhuttavan yleiskieltä ja murteellisten piirteiden puuttuvan. Murteiden arvotettavuuteen vaikuttaa erityisesti tietyt sosiaaliset konventiot. Tietyn sosiaalisen ryhmän noustessa valtaan, alkaa ryhmän käyttämä puhetapa saada prestiisivarieteetin asemaa. Suomessa esimerkiksi hämäläismurteisiin pohjautuva puhekieli on prestiisikielimuoto, joka laajenee hiljalleen aluemurteiden puhuma-alueille. (mt. 135.)

Seuraavaksi käsittelen saatuja tuloksia Likertin skaalalla eli missä vastaajat valitsivat omaa asennoitumistaan vastaavan vaihtoehdon annettuihin väittämiin. Keskisuomalaiset vastaajat tekevät selkeän eron oman puhetapansa ja Helsingin seudun puhekielen välille, sillä valtaosa vastaajista pitää omaa murrettaan pääkaupunkilaista puhemuotoa kauniimpana: 5/6 vastaajaa pitää omaa murrettaan kauniimpana ja vain yksi vastaaja on selkeästi eri mieltä. Suurin osa vastaajista käyttää edelleen oman

murteensa piirteitä puheessaan, pitää omaa murrettaan tärkeänä ja toivoo oman murteensa säilyvän. Tämä on sikäli kiinnostavaa, että monet kuitenkin kommentoivat, etteivät koe Keski-Suomessa olevan juuri murretta ollenkaan. Tässä voi kuitenkin näkyä jonkinlainen valtakunnallinen ilmiö itäsuomalaisia käsittelevässä luvussa mainitsemastani ajatuksesta, että on olemassa jonkinlainen implisiittinen asteikko, mitä piirteitä puheessa täytyy olla, että voi sanoa puhuvansa murretta. Kenties keskisuomalaisilla vastaajilla esiintyy joitakin murteellisia piirteitä, mutta he eivät koe itse niitä niin murteellisina, että voisivat sanoa puhuvansa murretta. Toki tässä ryhmässä vastaajien vähäinen määrä estää tekemästä kovin suuria yleistyksiä.

Kaikki vastaajat myös pitävät murteita selkeästi tärkeinä ja näkevät, että ihmisten tulisi olla ylpeitä omasta murteestaan. Myös eräs vastaaja kommentoi avoimissa vastauksissa oman murteensa merkitystä muuton jälkeen:

Esimerkki 24

Vastaaja, Keski-Suomi, Konnevesi

”Etelä-Suomeen muutettuani tunnistin oman murteeni ja aloin korostaa murrettani keskustellesani muita murteita puhuvien kaverieni kanssa. Tulin ylpeäksi murteestani, kun tunnistin sen. Aiemmin murre oli minulle itsestäänselvyys, nyt se on osa identiteettiäni.”

Esimerkin 24 vastaaja ilmaisee, että aiemmin murteella ei ollut hänelle sen kummempaa merkitystä tai hän ei tiedostanut sen olemassaoloa. Muuton jälkeen hän on kuitenkin tiedostanut oman murteensa ja siitä on muokkautunut osa hänen identiteettiään.

Suurin osa vastaajista kuitenkin kokee, että oma murre tulee muuttumaan vuosien saatossa: 4/6 vastaajaa arvelee muutoksia tapahtuvan ja vain 2/6 vastaajaa ei osaa sanoa, tapahtuuko muutosta vai ei. Kysyttäessä eteläsuomalaisesta puhetavasta ärsyntyneistä vastaajat jakaantuivat kahteen osaan, sillä 3/6 vastaajaa kokee ärsyntyvänsä, kun taas 2/6 vastaajaa ei. Eräs vastaaja on myös kommentoinut eteläsuomalaista puhetapaa avoimissa vastauksissa:

Esimerkki 25

Vastaaja, Keski-Suomi, Saarijärvi

”Pidän enemmän helsinkiläisestä napakammasta puhetyylistä sekä sanoista.”

Kyseinen vastaaja ei tutkimuslomakkeelle antamiensa vastausten perusteella juurikaan käytä enää oman murteensa piirteitä eikä toivo sen säilyvän tulevaisuudessa. Hän kuitenkin ajattelee, että ihmisten tulisi arvostaa omaa murrettaan. Hän on myös vastannut lomakkeella muuttaneensa tietoisesti omaa puhetapaansa muuton jälkeen.

Tässä näkyy hyvin se, että puhetapamme ei ole vain riippuvainen ympäristömme antamista vaikutuksista vaan voimme myös itse muokata sitä huomattavamme toisenlaisessa puhetavassa piirteitä, joista pidämme, kuten esimerkin 24 vastaaja on tehnyt.

Monet keskisuomalaiset vastaajat korostivat avoimissa vastauksissa selvästi oman murteensa eteläsuomalaisesta puhetavasta poikkeavia sanoja. He antoivat esimerkkejä sanoista, joiden kokevat kuuluvan erottamattomana osana omaan murteeseensa:

Esimerkki 26

Vastaaja, Keski-Suomi, Karstula

”Olen mieltänyt puhetapani aina hieman kirjakieliseksi. Nautin hieman vieraista tai jollain tavalla oudoista sanoista ja sanonnoista, saatan esimerkiksi sanoa "En tiedä PUHUNKO NYT LÄPIÄ PÄÄHÄNI, mutta käsittääkseni asia on tällä tavoin." tai kutsua mm. mörköä tai ötökkää ökkötöröksi.”

Esimerkki 27

Vastaaja, Keski-Suomi, Jyväskylä

”- - murre sanat kuten eppu, toppu, kolkki, nelkki, viikki, kuukki. Mielestäni murteessani kiinnostava piirre on se, että ollessani Jyväskylässä puhun automaattisesti linkistä ja täällä ollessani automaattisesti bussista. Jyväskylässä busseja ovat vain kaukoliikenteen linja-autot. - -”

”Lisäksi olen mukana osakunnan toiminnassa, jossa on ollut kiivaita väittelyitä esim. sanasta nappo (onko se nappo, nappu, kuuppa, kauha vai jokin muu, ja emme koskaan ole päässeet yksimielisyyteen. Itse koen, että kuka käyttää mitään sanaa, johtuu ennemminkin vanhempien ja isovanhempien syntymäpaikasta). - -”

Keskisuomalaisten vastaajien murreasenteissa on nähtävissä selvästi, että he pitävät omaa murrettaan varsin neutraalina tai eivät kenties koe omaavansa minkäänlaista murretta. Tämä on nähtävissä myös muissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Keski-Suomesta Helsinkiin muuttaneet opettajat ovat myöskin tuoneet ilmi ajatuksen, ettei heidän kotiseudullaan oikeastaan ole murretta (Ijas 2019: 18–22). Kuitenkin oman tutkimukseni vastaajat pystyvät mainitsemaan joitakin murrepiirteitä, jotka kuitenkin erottavat heidän puhetapansa esimerkiksi eteläsuomalaisesta puhetavasta. Heillä on ehkä mielikuva muista murteista, joissa on vahvoja leimallisia piirteitä, joita käytetään kuvailtaessa tietyn murteen edustajaa (esimerkiksi kaakkoismurteissa selkeät leimalliset persoonapronominit) ja koska he eivät omasta puheestaan tällaisia löydä, he pitävät omaa murrettaan varsin neutraalina. Vastaajat kuitenkin suurelta osin pitävät murteita arvossa eivätkä häpeä oman puheensa murteellisuutta. Joillekin vastaajille murre on korostunut muuton jälkeen ja joillakin taas lieventynyt ja lähtenyt tietoisistakin

päätöksistä johtuen kenties varioimaan. Näihin muuton aiheuttamiin vaikutuksiin vastaajien puhetavalle palaan myöhemmin luvussa 5.

4.2.4 Länsisuomalaiset vastaajat

Länsisuomalaisilla vastaajilla hajonta oman murteensa arvottamisessa annetuilla adjektiivipareilla oli suurempaa kuin esimerkiksi itäsuomalaisilla ja kaakkoissuomalaisilla vastaajilla. Esittelen adjektiivipareja sisältäneen Osgoodin skaalan tuloksia alla olevassa Taulukossa 4:

Taulukko 4: Länsisuomalaisten vastaajien murrearvotukset annetuilla adjektiiveilla

virallinen	-	1	2	6	10	4	epävirallinen
kaunis	2	2	8	9	2	-	ruma
vaikeasti ymmärrettävä	-	6	4	5	3	5	selkeä
arvostettu	-	2	6	4	9	2	ei arvostettu
vanhanaikainen	1	4	6	7	5	-	nykyaikainen
leppoisa	4	10	6	3	-	-	tärkeilevä
neutraali	2	5	5	7	2	2	ärsyttävä
vakava	-	1	2	7	9	4	hauska

Kokonaisvastaajamäärä: 23

Selkeästi valtaosa arvotti omaa murrettaan *epäviralliseksi*, *ei-arvostetuksi*, *leppoisaksi* ja *hauskaksi*. Huomattavasti hajontaa syntyi kuitenkin adjektiiviparien *vaikeasti ymmärrettävä–selkeä*, *nykyaikainen–vanhanaikainen* ja *neutraali–ärsyttävä* välille. Näissä hajontaa aiheuttaneissa adjektiivipareissa huomionarvoista on jälleen se, että portaikolla neutraalille asteikolle asettuneiden vastaajien osuus on verrattain suuri, mutta nostan adjektiiviparit tarkasteluun juuri sen vuoksi, että ne ovat aiheuttaneet laajimmin hajontaa vastaajien kesken eli vastaajat ovat sijoittuneet laajemmalle skaalalle kuin muissa adjektiivipareissa. Ymmärrettävyydessä vastaajat jakaantuivat selkeästi suurin piirtein yhtä suuriin ryhmiin: vastaajista 6/23 piti omaa murrettaan

vaikeasti ymmärrettävänä, 8/23 selkeänä ja 9/23 taas olivat adjektiiviparien välimaastossa. Tätä voisi mahdollisesti selittää länsisuomalaisten vastaajien suhteellisen laaja ryhmä. Tähän ryhmään ovat voineet integroitua niin lounaissuomalaiset vastaajat kuin hämäläiset. Aiemmissä tutkimuksissa muut kuin lounaismurteiden puhujat ovat arvottaneet lounaismurteita vaikeaselkoisiksi (ks. esim. Kokko 2010: 65, 126; Palander 2011: 51, 54). Vastaajista 7/23 piti omaa murrettaan varsin neutraalina, kun taas 4/23 vastaajaa piti sitä selkeästi ärsyttävänä. Suurin osa vastaajista eli 12/23 sijoittui kuitenkin skaalan keskivaiheille. Vastaajat eivät olleet avoimissa vastauksissaan eritelleet sen suuremmin, miksi he pitävät murrettaan esimerkiksi selkeänä tai vaikeasti ymmärrettävänä.

Vastaavasti oman murteensa arvotti vanhanaikaiseksi 5/23 vastaajaa ja nykyaikaiseksi taas 5/23 vastaajaa. Oman murteen arvottaminen varsin murteelliseksi ja jollain tapaa nykyaikaiseksi on näkynyt aiemmissä länsisuomalaisten omaa murretta käsittelevissä tutkimuksissa. Esimerkiksi Susanna Kokon (2010) raahelaisten vastaajien Suomen murteisiin liittämiä asenteita käsittelevässä tutkimuksessa vastaajat ovat arvottaneet oman puhetapansa varsin murteelliseksi. Vastaajat ovat sijoittaneet oman alueensa murrenäytteen sitä lähemmäksi itseään ja Oulun seutua – jota he pitävät oman murrealueensa keskuksena – mitä murteellisemmaksi he kuuntelunäytteen kokivat ja sitä enemmän etelään, mitä yleiskielisempi näyte on heidän mielestään ollut. Kaikki vastaajat ovat pitäneet oman alueensa murrenäytettä myös verrattain hyvin nykyaikaisena ja kokeneet sen sopivan esimerkiksi uutistenlukijan kieleksi. (mt. 105–108.)

Länsisuomalaisissa murteissa vastaajat yleensä erittelevät murretta paikkakuntien mukaan. Esimerkiksi Kokon (2010: 60–63) tutkimuksessa raahelaiset vastaajat kuvasivat länsimurteita paikkakunnittain esimerkiksi ”Turun murre” tai ”Rauman murre”. Myös omassa tutkimuksissani osa vastaajista (ks. esimerkit 30 ja 31) puhui omasta murteesta kotiseutukaupunkinsa mukaan, mutta eivät kuitenkaan kaikki. Myös Palanderin tutkimuksissa (2011) tämä samainen ominaisuus on huomattavissa itäsuomalaisten kuvauksissa. Itä- ja eteläsuomalaiset vastaajat ovat kuvanneet Turun murretta ”nopeaksi”, ”hauskaksi”, ”letkeäksi” ja pitäneet sitä ”jotenkin ärsyttävänä” ja todenneet, että ”puheen nuotti on outo”. Vastaajat liittivät mukaan myös näkemyksen, että murteessa sanoja katkotaan tai lyhennetään. Samaisessa tutkimuksessa Rauman murteesta huomioitiin myös sanojen lyhentäminen, sisäheitto (vaikka siitä ei ollut suoraa mainintaa, ainoastaan esimerkkinsanoja) ja murretta kuvattiin ”vaikeatajuiseksi”,

”nopeasti puhuttavaksi” ja ”erikoiseksi”. Lounaisista välimurteista tutkimuksessa vastaajat olivat osanneet nimetä muun muassa puheessa vahvasti käytetyn ärrän, ilmaisun ”tuo noin” (johon myös yksi oman tutkimukseni vastaaja on kiinnittänyt omassa puheessaan huomiota, esimerkki 27 alla). Porin ja Rauman murretta kuvattiin ”laiskana” ja ”löysänä”, Porissa puhutaan ehkä Turkuu vähän hitaammin ja murteessa on jonkin verran ruotsin kielen vaikutteita. (mt. 49–58.) Näihin piirteisiin ovat omassa tutkimuksessani kiinnittäneet huomiota myös länsisuomalaiset vastaajat:

Esimerkki 28

Vastaaja, Länsi-Suomi, Satakunta

”Oma puhetapani jättää ainakin kirjoitetussa muodossa, mutta myös puhuttaessa, kohtuullisen paljon kirjaimia pois sanoista, erityisesti d-kirjain putoaa usein pois. Omassa puhetavassani huomaan sanovani sellaisia sanoja, jotka herättävät pääkaupunkiseudun kasvateissa ihmetystä. Sana ”toi” toistuu usein mantramaisesti miettiessäni, mitä olinkaan sanomassa. Sanasta ”tiedäks” tulee ”tiiäks”. Termi ”prehta” puhuttaessa flunssasta aiheutti kerran hämmennystä opiskelijatovereissani. Illasta puhun ”ehtoona”. Muita murre sanoja puhetavassani on friskat, fundeerat, kööki, ooksää, tos o, tuleksää, venttaa jne. Aika perus porilainen puhetapa.”

Esimerkki 29

Vastaaja, Länsi-Suomi, Pori

”Mielestäni oma puhetapani on rento ja rempseä. Sanojen lyhentäminen lopusta ja muutenkin yksinkertaistettu, mahdollisimman lyhyt puhetyyli ovat ominaisia porin murteelle. Juuri tämä saattaa kuitenkin ulkopaikkakuntalaisen korvaan kuulostaa tyllyltä.”

Esimerkin 28 vastaaja arvioi omassa vastauksessaan, miltä hänen murteensa mahdollisesti kuulostaa toista murretta käyttäviin. Hän itse kuvailee puhetapaansa varsin positiiviseen sävyyn rennoksi ja rempseäksi, mutta arvelee, että tietyt piirteet hänen puheessaan kuulostavat mahdollisesti toisen murteen puhujille tyllyltä. Hän tekee selkeän eron siihen, kuinka hän kokee oman murteensa ja kuinka olettaa muiden sen arvottavan. Vastaavasti esimerkin 27 vastaaja taas arvelee oman murteensa tiettyjen sanavalintojen aiheuttavan ihmetystä, mutta ei ota muuten kantaa siihen, kuinka muut arvottavat länsisuomalaista puheenvartta.

Länsisuomalaiset vastaajat arvottavat muiden vastaajaryhmien tavoin oman murteensa Helsingin seudun puhekieltä kauniimmaksi, käyttävät edelleen oman murteensa piirteitä, toivovat oman murteensa säilyvän, mutta arvelevat kuitenkin, että heidän puhetapansa tulee muuttumaan vielä tulevaisuudessa. Oman murteensa piirteitä vastaajat ovat eritelleet myös omissa vastauksissaan, kuten jo esimerkistä 27 ja alla olevista esimerkeistä 29–30 voi huomata. Esimerkeistä huomaa myös, että vastaajat ovat paljolti nimenneet oman murteensa kotiseutupaikkakuntansa mukaan.

Esimerkkivastaajat ovat rajanneet oman murteensa vahvasti tietyn alueen, tässä tapauksessa kaupungin, rajojen sisälle ja tekevät tämän lisäksi myös sanallisesti eroa oman kotiseutunsa murteen ja muiden Suomen murteiden välille:

Esimerkki 30

Vastaaja, Länsi-Suomi, Rauma

”Sikäls ko murtem puhumisest o kyse, nii kysehä o mnuun tapaukses raumlaisittai puhuttavast lounaismurteest (ei siis kuitenkaa se kuuluisa rauman giäl). Sama vittuileva ja vähä koppava pohjavire siin o niingo turu ja pori murteiski, mut, kute Wikipedia asja ilmasee, nii "nasaalikonsonanttien jälkeen puolisoinnillistuvat klusiilit" pehmentävä sitä puhet ja uskallank väittä, tekeväs siit soljuvamppa ko vaik turum murtee säksätyksest.

Esimerkki 31

Vastaaja, Länsi-Suomi, Pori

”Kevyt Porin murre, joka aktivoituu ja räjähtää käsiin Porin rajojen sisäpuolelle astuessa. Helsingissä ollessa murre näkyy ehkä sanojen lyhentämisenä ja Porille ominaisen menneen aikamuodon 'leikein / leikin', 'opein / opin', 'mietein / mietin' käyttämisellä. 'Ketä' sanan käytöstä olen sentään päässyt eroon. ;) Myös joitain sanoja täällä Hesoissa ei ymmärretä. Esimerkkinä 'häikii' - se nyt vaan on huomattavasti lyhyempi sana kuin 'häikäisee'.”

Esimerkin 30 vastaaja kuvailee sanallisesti paljolti sitä, miltä hänen murteensa kuulostaa muille. Hän mainitsee esimerkiksi puolisoinnillistuvat klusiilit. Hänen kirjoitetusta vastauksestaan on toki huomattavissa lounaismurteille muita tyypillisiä murrepiirteitä, kuten esimerkiksi loppuheitto (”puhumisest”, ”puhet”) ja sisäheitto (”raumlaisittai”). Muuten vastaaja mahdollisesti tavoittelee kirjoitusasulla raumalaista puhetyyliä eli sitä, miltä puhe kuulostaa, vaikka varsinaisia lounaismurteille tyypillisiä murrepiirteitä ei voi sanoa olevan. Vastaavasti taas esimerkin 31 vastaaja kuvailee paljolti sanastotason huomioita omasta puhetavastaan mainiten juuri sanojen lyhentämisen eli todennäköisesti edellisen esimerkin vastaajan mainitseman loppuheiton, joka toistui paljolti muidenkin vastaajien havainnoissa sekä *i*-loppuisten sanavartaloiden taivuttamisen. Tämä ilmenee esimerkiksi vastaajan antamassa esimerkissä menneestä aikamuodosta (*leikin* > *leikein*). Perinteisesti lounaismurteisiin kuuluu imperfektin päätte *-si* (esimerkiksi *istui* > *istusi*) (Rapola 1969: 113), mutta vastaaja mainitsee muodon *leikein*. Tällainen ei-imperfekti on toki mainittu myös kuuluvaksi lounaismurteisiin (mt. 111–112).

Hajaannusta vastaajien kesken tapahtui selkeimmin väittämän *Haluan erottautua joukosta murteeni avulla* kohdalla. Vaikka länsisuomalaiset vastaajat selkeästi arvottavat murretta korkealle ja heidän mielestään ihmisten tulisi olla ylpeitä omasta murteestaan, väittämät antavat jonkinlaisia viitteitä osan vastaajien halusta jollain tapaa

piilottaa tai olla tuomatta ilmi omaa murretaan. Vastaajista 10/23 ei halua erottautua joukosta oman murteensa avulla, kun vastaavasti 9/23 taas haluaa erottautua joukosta ja 4/23 vastaajaa ei ollut samaa eikä eri mieltä väitteen sisällön kanssa. Vastaajat ovat myös arvottaneet ihmisen puhettavan vaikuttavan siihen, kuinka häneen suhtaudutaan. Tällaisiin tuloksiin voi olla monenlaisia syitä. Vastaajat eivät ehkä arvota omaa puhetapaansa kovin korkealle tai he ajattelevat, että muilla on heidän murteestaan negatiivisia mielleyhtymiä. Tämä voisi liittyä siihen, että informantit ovat arvottaneet oman murteensa ei-arvostetuksi Osgoodin skaalalla. Toisaalta vastaajat saattavat muiden väittämien antaman sisällön mukaisesti arvostaa omaa puhetapaansa, mutta eivät niinkään halua tuovan sitä esille sen suuremmin ja näin erottuvansa joukosta. Yksi vastaaja perustelee vastauksessaan juuri tällaista sulautumisen halua ja toinen taas murteen korvautumista yleiskielen varianteilla:

Esimerkki 32

Vastaaja, Länsi-Suomi, Rauma

”Ajoittain huomaan karsivani murteellisuuksia kielestäni tullakseni paremmin ymmärretyksi, tai silloin kun en halua kiinnittää huomiota itseäni. Toisaalta ajoittain korostan murrettani tuodakseni esille persoonaani ja juuriani.”

Esimerkki 33

Vastaaja, Länsi-Suomi, Oulu

”Välillä tulee yleiskielen sanoja murre sanojen tilalle, yleisimmin kaksoiskonsonantista jää toinen kirjain pois, esim. mennee-> menee "Oot sä..?" tulee välillä "Ookko nää..?" tilalle.”

Sen lisäksi, että esimerkin 32 vastaaja kokee jonkinasteista tarvetta tasoittaa omaa puhettaan, hän korostaa myös murteen merkitystä omaan identiteettiinsä ja kotiseutuunsa. Vastaajan puhettavalla ja murteella näyttää olevan varsin voimakas tilanteinen vaihtelu, joka tilanteen mukaan joko korostaa tai häivyttää murretta. Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu, että jos henkilöllä on vahva alueellinen identiteetti, on myös paikallismurteella selvä merkitys hänen henkilökohtaiselle identiteetilleen. Heikosti alueeseen samaistuvat puhuvat murteestaan alueeseen kuuluvan identiteetin ja ulkoisen imagon kautta. Vahvasti alueeseen samaistuvat korostavat murteen merkitystä oman henkilökohtaisen identiteetin rakennuspalikkana. (Vaattovaara 2009: 116.) Oman tutkimukseni esimerkin 33 vastaaja kuvailee huomanneensa yleiskielisten varianttien korvaavan ajoittain murteellisempia ilmaisuja hänen puhettavassaan. Samankaltaiseen ilmiöön olivat myös muut tutkimukseni

vastaajat kiinnittäneet huomiota: monet kokivat puhuvansa yleiskieltä tai kirjakieltä suurilta osin ja toisinaan käyttävänsä joitakin murteellisempia piirteitä.

Tilanteiseen vaihteluun olivat kiinnittäneet huomiota myös länsisuomalaiset vastaajat. Alla olevan esimerkin vastaaja tuo ilmi näkökulman, että tilaisuuden virallisuus vaikuttaa hänen puhetapaansa:

Esimerkki 34

Vastaaja, Länsi-Suomi, Pori

”Viljelen puheessani paljon sivistyssanoja (myös huomaamattani), joten lukeneisuuteni kuuluu puheestani. Mitä virallisempi tilaisuus on kyseessä, sitä hienpostuneempaa on kielenkäyttöni. Vastaavasti käytän murretta enemmän arkiaikana. Tosin virallisemmissakin tilanteissa saatan käyttää murre sanoja tehokeinoina, yleensä tunnelmaa keventääkseni. Myös nopeat, spontaanit reaktiot tapahtuvat murteellani.”

Länsisuomalaisten vastaajien selkeä enemmistö ei näytä ärsyyntyvän Helsingin seudun puhekielestä: vastaajista 12/23 ei koe ärsyyntyvänsä siitä, kun taas 7/23 kokee jonkinasteista ärsytystä. Vain 4/23 vastaajaa ei ollut samaa eikä eri mieltä väitteen sisällön kanssa. Vastaajat eivät liiemmin ole kommentoineet Helsingin seudun puhekieltä, mutta ovat antaneet esimerkkejä sanoista, joita ovat omaksuneet uudesta kielimaisemasta. Länsisuomalaiset vastaajat kokivat itsensä kuitenkin hyvin yleiskielisiksi puhujiksi ja ainakin lounaismurteille tyypillinen loppuheitto on levinnyt Mantilankin (2004: 326) nimeämiin yleistyviin puhekielisiin piirteisiin.

Länsisuomalaiset vastaajat ovat aiemmista ryhmistä poiketen kuvanneet murrettaan selkeästi ei-arvostetuksi ja monet tuovat tätä ajatusta ilmi myös avoimissa vastauksissaan. He saattavat korostaa haluaan tasoittaa omaa murrettaan pääkaupunkiseudulla, vaikka itse pitäisivät omaa murrettaan tai murteita yleisesti arvossa. He kuitenkin arvottavat omaa puhettaan myös leppoisaksi ja hauskaksi, joka ilmenee myös heidän vastauksissaan. He erittelevät varsin paljon omia murteellisia piirteitä omassa puhetavassaan. Selkeästi nähtävillä on myös länsisuomalaisten vastaajien tapa nimetä omaa murrettaan paikkakuntien mukaan. Tätä ei ole muissa ryhmissä havaittavissa.

4.2.5 Pohjoissuomalaiset vastaajat

Pohjoissuomalaiset vastaajat eroavat muista ryhmistä selkeästi, koska he eivät muodostaneet selkeitä enemmistöjä minkään adjektiiviparin kohdalla vaan vastaukset

hajaantuivat skaalalla runsaasti. Valtaosa pohjoissuomalaisista vastaajista oli myös sijoittanut arvionsa monen adjektiiviparin kohdalla keskivaiheille, joten selkeitä ääripäitä ei myöskään tässä ryhmässä syntynyt. Myös vastaajamäärä oli suhteellisen pieni. Osgoodin skaalalla olleiden adjektiiviparien kautta saatuja tuloksia esittelen alla Taulukossa 5:

Taulukko 5: Pohjoissuomalaisten vastaajien murrearvotukset annetuilla adjektiiveilla

virallinen	-	2	3	3	2	1	epävirallinen
kaunis	1	3	5	2	-	-	ruma
vaikeasti ymmärrettävä	1	1	1	3	4	1	selkeä
arvostettu	-	1	4	4	2	-	ei arvostettu
vanhanaikainen	-	2	4	3	2	-	nykyaikainen
leppoisa	2	5	2	1	-	1	tärkeilevä
neutraali	3	1	4	3	-	-	ärsyttävä
vakava	-	2	2	3	3	1	hauska

Kokonaisosallistujamäärä: 11

Kaikki vastaajat arvottivat omaa murrettaan ainoastaan selkeästi *leppoiseksi* ja *selkeäksi*. Kaikissa muissa adjektiivipareissa neutraalille keskivaiheille sijoittuneiden vastaajien määrä on kumpaakin ääripäätä suurempi. Huomionarvoista on se, että vaikka adjektiivipareissa *neutraali–ärsyttävä* ja *ruma–kaunis* valtaosa vastaajista on sijoittanut vastauksensa portaikon keskivaiheille, negatiivisempi ääripää (eli tässä tapauksessa adjektiivit *ärsyttävä* ja *ruma*) on aivan tyhjä. Pohjoissuomalaiset eivät siis koe murrettaan selkeästi rumaksi eivätkä ärsyttäväksi vaan arvostus on muilta murrealueilta muuttaneiden tavoin vahvasti positiivista tai hyvin neutraalia. Aiemmissä tutkimuksissa esimerkiksi peräpohjalaisia murteita on kuvattu muun muassa värikkäiksi, ärsyttäväksi, rehellisenkuuloiseksi ja kiireettömäksi (Mielikäinen & Palander 2014: 109; Mielikäinen & Palander 2002: 103–104).

Hajontaa syntyi ääripäiden keskellä jälleen eniten adjektiiviparin *vanhanaikainen–nykyaikainen* välillä. Ääripään vaihtoehdot olivat täysin tyhjä, mutta

2/11 vastaajaa vastaajista näkee murteensa enemmän vanhanaikaisena ja vastaavasti 2/11 vastaajaa kokee murteensa nykyaikaisempänä. Muissa tarkastelemissani neljässä kotiseuturyhmässä omaa murretta ei koettu selkeästi vanhanaikaiseksi tai nykyaikaiseksi eli ääripäät olivat tyhjä. Pohjoissuomalaisilla vastaajilla löytyy kuitenkin – hyvin vähän tosin – molempien puolien kannattajia. Toki tässäkin adjektiiviparissa jälleen valtaosa eli 7/11 vastaajaa, on asettunut adjektiiviparin arvioinnissa neutraalille maaperälle.

Annettujen väitteiden suhteen pohjoissuomalaiset vastaajat olivat varsin yksimielisiä, sillä monissa väitteissä kaikki vastaajat olivat sijoittuneet samoille kohdin skaalaa ja jotkin vaihtoehdot jäivät kokonaan tyhjiksi. Esimerkkinä tällaisesta on väite *Minua hävettää oma murteeni*, sillä 10/11 vastaajaa oli väitteen sanoman kanssa eri mieltä. Kaiken kaikkiaan pohjoissuomalaiset vastaajat asettuivat muiden ryhmien vastaajien kanssa hyvin samoille linjoille: omaa puhetapaa pidetään selvästi Helsingin puhekieltä kauniimpana, oman murteen piirteitä käyttävät kaikki ryhmän vastaajat edelleen, oman murteen toivotaan säilyvän ja ihmisten tulisi olla ylpeitä eikä hävetä omaa murrettaan. Vastaavia tuloksia on saanut myös esimerkiksi Johanna Vaattovaara (2009), jonka tutkimuksessa pellolaisnuoret arvottivat omaa murrettaan hyvinkin murremyönteisesti. Tähän perusteluina Vaattovaara on esittänyt pellolaisnuorten hyvän kielellisen itsetunnon, pohjoissuomalaisiin murteisiin liitetyt yleiset positiiviset mielikuvat ja kotiseutuun sitoutumisen: vahvasti kotiseutuunsa samaistuvat kokevat vahvemmin murteen osaksi henkilökohtaista identiteettiään eivätkä liitä sitä ainoastaan osaksi alueellista identiteettiään. (mt. 98, 152–153.)

Pohjoissuomalaisten yleisesti hyvä kielellinen identiteetti näkyy myös omassa tutkimuksessani informanttien antamissa vastauksissa, jossa he erittelivät tarkastikin oman puhetapansa kielenpiirteitä. Esimerkkinä tällaisesta tarkasta murrepiirteiden erittelystä voi huomata esimerkin 35 vastaajan kommentissa:

Esimerkki 35

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Himanka (Kalajoki)

”Murteen vahvoja piirteitä: ts-ht -vaihto (metsä -> mehtä, etsiä -> ehtiä). d:n kato (edellä -> eellä, lähdössä -> lähössä). d-j -vaihto (ladulla -> lajulla, paidan -> paijan). tk-kk -vaihto (pojatkin -> pojakki). mää, sää. oletko sinä -> oooksää. minun mielestäni -> mummeesta.

Heikentyneet murteenpiirteet, jotka joissain tietyissä sanoissa ja tilanteissa tulee esille: svaavokaali (kolome, kylymä). sa-inessiivi (kaupasa, koulusa). ea -> ia (kauhea -> kauhia, pimeä -> pimiä). oa -> ua (autoa -> autua, peltoa -> peltua). minä olen -> moon. - -”

Vastaaja on pystynyt erittelemään varsin tarkasti omassa puhetavassaan ”vahvemmin” esiintyviä piirteitä, sekä niitä, jotka ovat selvästi ”heikentyneet”. Vastaaja sijoittuu perinteisen murrejaottelun perusteella Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan murrealueelle. Vaikka murrealue kuuluukin länsimurteisiin, on alueella myös itäisiä ja ennen kaikkea savolaisia murrepiirteitä. Vastaaja erittelee vahvoina piirteinään tyypillisesti murrealueella esiintyvän yleiskielen *d:n* vastineena *j:n* (*ladulla* > *lajulla*). Tyypillisiä piirteitä ovat myös yleiskielen *ts:n* vastineena *ht* (*metsä* > *mehtä*). Heikentyneissä piirteissä hän mainitsee murrealueelle tyypilliset piirteet kuten švaavokaalin (*kolome*), *sa*-inessiivin ja vokaaliyhtymän *-ea* edustuksen (*korkea* > *korkia*). (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 281–283; Rapola 1969: 129.) Vastaaja mainitsee myös joitakin itäisiä murrepiirteitä, joita alueen murteissa tyypillisesti esiintyy. Esimerkiksi yleiskielen *d:n* vastineena *kato* (*edellä* > *eellä*). Vastaaja mainitsee myös esimerkin loppukahdennuksesta ”ookkona Oulusta”, jolla usein matkitaan oululaista puhetapaa (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 329, 406, 409). Myös muut vastaajat ovat kiinnittäneet huomiota samanlaisiin piirteisiin omassa puhetavassaan. Jälleen vastaajat myös kommentoivat oman puhetapansa olevan melko yleiskielistä, kuten esimerkin 36 vastaaja:

Esimerkki 36

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Rovaniemi

”Melko yleiskielinen, puheeseeni kuuluu jonkin verran muresanoja ja -taivutuksia (mittään [mitään], pittää [pitää], hias [hidas]), minun sanotaan puhuvan leppoisaan tyyliin”

Kyseinen vastaaja on myös kuvannut omaa murrettaan muiden kuulemana. Hän on kommentoinut oman puhetapansa kuulostavan muiden mielestä leppoisaalta, jolla myös valtaosa pohjoissuomalaisista vastaajista kuvasi omaa murrettaan Osgoodin skaalalla. Monet vastaajat esimerkin 36 vastaajan tavoin ovat kuvanneet oman murteensa olevan varsin yleiskielinen, mutta maininneet silti joitakin yksittäisiä murrepiirteitä tai sanoja, joita heidän puheessaan kuuluu. Monet vastaajat ovat eritelleet varsin tarkasti ja paljon oman puheensa murrepiirteitä, vaikka vastaajat kokevatkin itsensä yleiskielisiksi.

Muut vastaajat erittelevät samankaltaisia murrepiirteitä kuin esimerkin 35 vastaaja, mutta monet mainitsevat myös yksikön 1.persoonan variantit *mie* ja *sie*, jotka kuuluvat peräpohjalaisiin murteisiin (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 348–349). Monet kommentoivat persoonapronominien varioivan pääkaupunkilaisten

varianttien *mä* ja *sä* kanssa, vaikka he eivät yritä peitellä murteista varianttiaan mitenkään:

Esimerkki 37

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Rovaniemi

”Puhun rovaniemen murretta, mutta välillä saatan sanoa "mä" enkä "mie". Sanojen painotus, kaksoiskonsonantit ja murre sanat ovat silti edelleen vahvasti läsnä puheessani.”

Esimerkki 38

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Rovaniemi

”Persoonapronominit meinaavat vaihtua huomaamatta mie/sie > mä/sä”

Valtaosa pohjoissuomalaisista vastaajista, 7/11 vastaajaa, kuitenkin arvelee, että oma puhetapa tulee todennäköisesti muuttumaan vielä tulevaisuudessa. Vain 1/11 vastaajaa on selkeästi eri mieltä väitteen sisällön kanssa. Kuitenkin 6/11 vastaajaa on arvioinut, että ei ole muuttanut tietoisesti omaa puhetapaansa muuton jälkeen, mutta 4/11 vastaajaa on vastannut myöntävästi väitteeseen. Vaikuttaisi siis siltä, että vastaajat uskovat oman puhetapansa tulevan muuttumaan, mutta kyseessä ei ole heidän henkilökohtainen valintansa tehdä niin vaan jokin ulkopuolinen tekijä tulee siihen vaikuttamaan.

Yksi mahdollinen selittävä tekijä oman puhetavan muuttumiselle näyttää vastaajien kommenttien perusteella olevan tilanteinen vaihtelu:

Esimerkki 39

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Haukipudas

”Vaihtelen murrettani tilanteesta riippuen. Puhun eteläsuomalaista yleiskieltä palvelutilanteissa asiakkaana, ja töissä asiakaskontaktissa puhun huoliteltua kirjakieltä teitittelyineen päivineen. Töissä kollegoiden kesken virallisissakin yhteyksissä puhun vahvasti omalla murteellani.”

Esimerkki 40

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Oulu

”Muuttaessani aloin työskennellä Lidlissä, ja ns. "asiakaspalveluääni" oli hyvin neutraalia yleiskieltä, ja se levisi lopulta muuhunkin elämään. Puhuin ensimmäiset kaksi vuotta pääkaupunkiseudulla asumisajastani mielestäni melko yleiskieltä, eikä murretta juuri huomannut.”

Tähän tilanteiseen vaihteluun on myös Vaattovaara (2009:105–113) kiinnittänyt huomiota omissa tutkimuksissaan. Pellolaisnuoret ovat tutkimuksessa arvottaneet oman murteensa sopivan tilanteeseen kuin tilanteeseen ja tämä havainto liittyy vahvasti siihen, että he asuvat edelleen kotiseudullaan, jossa puhetapa on hallitseva. Kuitenkin tilanteet, joissa vastaajat ovat maininneet mahdollista variaatiota esiintyvän, ovat niitä, joissa he

puhuvat jollekin oman kotiseudun ulkopuoliselle henkilölle tai tilanne on muuten hyvin virallinen. (mp.) Tämä voi osittain tukea omia saamiani havaintoja. Oman tutkimukseni vastaajat asuvat nykyään kotiseutunsa ulkopuolella ja toimivat täysin toisenlaisessa kieliympäristössä, mikä saattaisi selittää tilanteista vaihtelua. Monet mainitsevat vastauksissaan myös käyttävänsä töissä, ikään kuin virallisemmassa tilanteessa, enemmän yleiskieltä tai ainakin tietoisesti välttelevänsä omaa murrettaan. Yksi vastaaja on maininnut myös puhetapansa vaihtelevan eri henkilöiden kanssa puhuessa:

Esimerkki 41

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Rovaniemi

”Joissain tilanteissa ja tiettyjen ihmisten seurassa olen tietoisesti välttänyt sanomasta ”mie”, koska en ole halunnut ihmisten kiinnittävän puheeseeni huomiota.”

Kyseisen vastaajan lausunnossa on huomattavissa tilanteisen vaihtelun lisäksi myös vahva asennoituminen omaa puhetapaansa kohtaan: hän pelkää kenties saavansa negatiivista huomiota käyttäessään murretta eikä usko eteläsuomalaisten arvostavan omaa puhetapaansa. Alan Bell (2001: 142–143) on hahmotellut audience design -teorian, jonka mukaan kielenkäyttäjän tyyli vaihtelee riippuen keskustelukumppanista. Teorian mukaan kielenkäyttäjä pyrkii mukauttamaan oman puheensa kuulijalle sopivaksi (mp.). Tämä on nähtävissä pohjoissuomalaisten vastaajien havainnoissa. He vaihtelevat puhetapaansa ja välttelevät murretta tietyissä tilanteissa ja tiettyjen ihmisten seurassa. He eivät ole kuitenkaan eritelleet, miksi he näin tekevät. Esimerkin 41 vastaaja toki mainitsee, ettei halua muiden kiinnittävän huomiota omaan puheeseensa.

Eteläsuomalainen puhetapa ärsyttää ryhmässä tasan puolia vastaajista, kun taas 2/11 vastaajaa ei koe ärsyyntyvänsä siitä. Myös Vaattovaaran (2009: 147–149) tutkimuksen pellolaisnuorista valtaosa on nimennyt juuri pääkaupunkiseudun puhekielen kaikkein rumimmaksi kielimuodoksi. Perustelut on tehty ajatellen juuri Helsingissä puhuttavaa slangia, joka koetaan vaikeasti ymmärrettäväksi (mp.). Toisaalta myös slangin puhujiin liittyi mielikuvia ylimielisyydestä, joka taas liittyy Prestoninkin mainitsemaan metakieli 2 tasoon.

Pohjoissuomalaiset erosivat muista tutkimuksessani tarkastelemista ryhmistä selkeästi siinä, että he eivät yksimielisesti arvottaneet omaa murrettaan annettujen adjektiiviparien kautta. Huomionarvoista on se, että he eivät eritelleet muiden ryhmien tavoin murrettaan kauniiksi tai hauskaksi. He olivat kuitenkin varsin yksimielisiä siitä, että heidän murteensa on kauniimpi kuin Helsingin seudulla puhuttava kielimuoto.

Vastaavasti annetuilla väittämillä vastaajat asettuivat selkeämmiksi ryhmiksi väitteiden taakse ja olivat varsin samoilla kannoilla muiden ryhmien vastaajien kanssa. He arvottavat oman puhetapansa eteläsuomalaista puhetapaa kauniimmaksi, arvostavat murteita ylipäättään sekä käyttävät edelleen oman murteensa piirteitä.

Pohjoissuomalaiset vastaajat pystyivät erittelemään varsin tarkasti oman puhetapansa murteellisia piirteitä, vaikka korostivatkin voimakkaasti sitä, että heidän puheensa on kyllä varsin yleiskielistä, vaikka siinä onkin joitain murteellisia piirteitä. Vastaajien antamissa kommentteissa korostui myös tilanteinen vaihtelu. Variaatiota tapahtuu virallisemmissä tilanteissa esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa.

4.3 Kokoavia havaintoja vastaajien murreasenteista

Aiemmissä asennetutkimuksissa vastaajat ovat yleensä arvottaneet omaa puhetapaansa varsin positiiviseen sävyyn. Vastaajat ovat myös yleensä arvottaneet Suomen murteiden vertailussa oman murteensa kaikkein kauneimpana (ks. esimerkiksi Palander 2011; Vaattovaara 2009; Kokko 2010). Oman murteen arvottaminen näyttää olevan vastaajan kotiseututaustasta riippumatta varsin positiivista, vaikka murteilla onkin vastaajien mielestä selkeä epävirallisuuden leima. Tämä ei toki ole yllättävää tai täysin poikkeuksellista, koska murteethan on perinteisesti nähty yleis- tai kirjakielen vastakohtana: kielimuotona, jota ehkä puhutaan siellä maalla.

Hajontaa tutkimukseni vastaajien kesken syntyi eniten adjektiiviparien *nykyaikainen–vanhanaikainen* ja *arvostettu–ei arvostettu* välille. Suurin osa vastaajista kotiseututausta riippumatta on sijoittanut vastauksensa murteensa vanhanaikaisuudesta tai nykyaikaisuudesta ja arvostuksesta yhteiskunnassa skaalan keskivaiheille. Tämä voi kertoa siitä, että heillä ei ole tähän asiaan selkeää kannanottoa tai sitten murteet ovat ajan kuluessa siirtymässä skaalan toisesta päästä toiseen päähän ja nyt niiden arvottaminen sijoittuu skaalan keskivaiheille. Hypoteettisesti voisi ajatella, että murteita on pidetty aiemmin hyvin vanhanaikaisina, mutta murrepiirteiden tasoittuessa ja varioidessa enemmän, niistä on kenties muodostumassa pian jollain tapaa nykyaikaisia. Jotkin piirteet ovat myös selkeästi leviämässä laajemmalle maantieteelliselle alueelle kuten Mantila (2004) esittää.

Murteellisuutta on jossain vaiheessa pidetty myös negatiivisena tekijänä ja sitä on pidetty stereotyyppisesti merkinä puhujan maalaisuudesta. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi itämurteiden pitkän AA:n diftongiutumisen ja pohjalaismurteiden

jälkitavujen vokaalienvälinen *h* (Mantila 2004: 328). Nykyään murteiden arvostus ja näkyvyys myös mediassa näyttää kasvaneen. Saana Juntunen (2018) on tutkinut, kuinka murteellisuus vaikuttaa suomalaisten urheilijoiden julkisuuskuvaan. Hänen tutkimuksessaan maallikot arvottivat murretta puhuvia urheilijoita lähtökohtaisesti varsin positiiviseen sävyyn.

Vuoden 1975 Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa tutkittiin puhutun suomen kielen muutoksia, jotka syntyivät kaupungistumisen seurauksena. Tuolloin nähtiin, että kansanmurteet tulevat tasoittumaan ja syntymässä on täysin uusi puhe-suomen varieteetti. Kuitenkin 2000-luvulla variaatiota esiintyy edelleen hyvin paljon ja murteet eivät ole kadonneet. Päinvastoin niiden kirjallinen käyttö on lisääntynyt, josta osoituksena on esimerkiksi Heli Laaksosen runokirjat. Toki tästä murteiden merkityksen ja käytön kaunistelusta huolimatta puhuttu suomi on yhtenäistynyt yksilöiden käyttäessä puheessaan varsin yleiskielisiä piirteitä, jotka eivät kerro heidän murre- ja kotiseututaustastaan juurikaan mitään. (Mantila 2004: 322.)

Myös suhtautuminen murteisiin on ollut tutkimuksissa varsin positiivista (ks. esim. Ijas 2019: 22–27, 57). Toki monet oman tutkimukseni vastaajat toivat kotiseututaustasta riippumatta esille tilanteisen vaihtelun (ks. lisää luvusta 5.2). Eli yksilöillä on tilanteita, joissa yleiskielisyys on vahvempaa ja tilanteita, joissa taas murteellisuus on vahvempaa. Yksilöillä on ikään kuin erilaisia repertoaareja erilaisiin tilanteisiin. Muutto pääkaupunkiseudulle ei ole vastaajajoukkoni kohdalla vaikuttanut siihen, että oma murre näyttäytyisi pääkaupunkiseudun puhekieltä ”rumempana” kielimuotona. Toki tätä ei ole syytä liikoja korostaa, koska tutkimuksessani ei selvitetty, millaisia asenteita vastaajilla oli ennen muuttoa omaa murrettaan kohtaan. Asennoituminen pääkaupunkiseudulla puhuttavaa slangia kohtaan jakoi vastaajia kotiseututaustasta riippumatta. Osa vastaajista kertoi välttelevänsä slangisanoja ja osa oli taas huomannut niiden tulleen omaan sanavarastoonsa (käsittelen slangisanojen lisää lyhyesti luvussa 5.2).

Itäsuomalaisten ja kaakkoissuomalaisten vastaajien enemmistö arvotti omaa murrettaan samoilla adjektiiveilla, joissa korostuu positiivinen asennoituminen ja tietynlainen epävirallisuus. Tämä ei sinällään ole yllättävää, koska molemmat ryhmät kuuluvat itämurteiden ryhmään, joten murteissa on paljon samoja piirteitä, mutta myös eroavaisuuksia. Myös länsisuomalaisilla vastaajilla oman murteen arvotus oli annettujen adjektiivien perusteella pääosin hyvin positiivista, mutta adjektiivipareissa korostui myös adjektiivi *ei-arvostettu*. Muilla ryhmillä tätä ei ollut havaittavissa.

Vastaavasti keskisuomalaiset vastaajat arvottivat oman murteensa nimenomaan arvostetuksi, mutta myös nykyaikaiseksi ja neutraaliksi. Keskisuomalaisilla korostui ajatus siitä, ettei heillä oikeastaan ole murretta lainkaan vaan murre on hyvin lähellä yleiskieltä. Vaikka vastaajajoukko oli todella pieni, vaikuttaisi siltä, että keskisuomalaisilla korostui ajatus, että murteesta oli olemassa jokin asteikko. Tämän asteikon perusteella määrittyy se, onko ihminen murteen puhuja vai ei. Jos tiettyjä piirteitä ei puheessa esiinny, ei ikään kuin voida puhua murteella puhumisesta vaan pikemminkin yleiskielisyydestä. Samanlainen ajatus korostui itäsuomalaisilla vastaajilla: ilman tiettyjen piirteiden esiintymistä puheessa, ei voida puhua savolaismurteen puhujasta. Vastaajat eivät itse tuoneet ajatusta asteikosta esille, vaan tein havainnon heidän antamistaan avoimista vastauksista. Vastaajilla oli selvästi käsitys ”oikeasta” murteesta, joihin tietyt piirteet kuuluivat.

Keskisuomalaiset vastaajat korostivat puheensa yleiskielisyyttä, mutta samaa korostivat myös kaakkoissuomalaiset vastaajat, vaikka monet silti erittelivät puheensa murteelliseksi piirteiksi persoonapronominin *mie* ja *sie*. Keskisuomalaisilla tuntui olevan yhteinen käsitys siitä, että Keski-Suomessa ei ole murretta laisinkaan vaan vallalla tuntui oleva ajatus Jyväskylän alueen neutraalista murteesta. Pohjoissuomalaiset vastaajat kuvailivat omaa murrettaan leppoiseksi ja selkeäksi ja erittelivät hyvinkin tarkasti puheessaan esiintyviä murrepiirteitä. Pohjoissuomalaiset kuitenkin kokivat myös olevansa melko yleiskielisiä ja enemmistö vastaajista oli sijoittunut Osgoodin skaalan keskivaiheille sen sijaan, että olisivat selkeästi asteikon jommassakummassa päässä. Myös muut tarkasteluni ryhmät erittelivät varsin tarkasti puheessaan esiintyviä murrepiirteitä – itäsuomalaiset, kaakkoissuomalaiset ja pohjoissuomalaiset erittelivät ennen kaikkea käyttämiensä persoonapronominien murteelliset variantit. Länsisuomalaiset taas nimesivät monesti oman murteensa länsisuomalaisten kaupunkien mukaisesti.

Tässä luvussa olen tarkastellussa kotiseuturyhmittäin vastaajien asennoitumista omaa murrettaan kohtaan. Asennoituminen on ollut varsin positiivista, vaikka ryhmäkohtaisia erojakin esiintyy. Monet uskoivat silti oman puhutapansa tulevan muuttumaan tulevaisuudessa tai korostivat tilanteista vaihtelua. Seuraavassa luvussa tarkastelen lähemmin pääkaupunkiseudulle muuton aikaansaamia vaikutuksia vastaajien puhutapaan. Tarkemmassa tarkastelussa on myös esimerkiksi tässäkin luvussa jo esille tullut tilanteinen vaihtelu.

5 Pääkaupunkiseudulle muuton vaikutus vastaajien puhetapaan

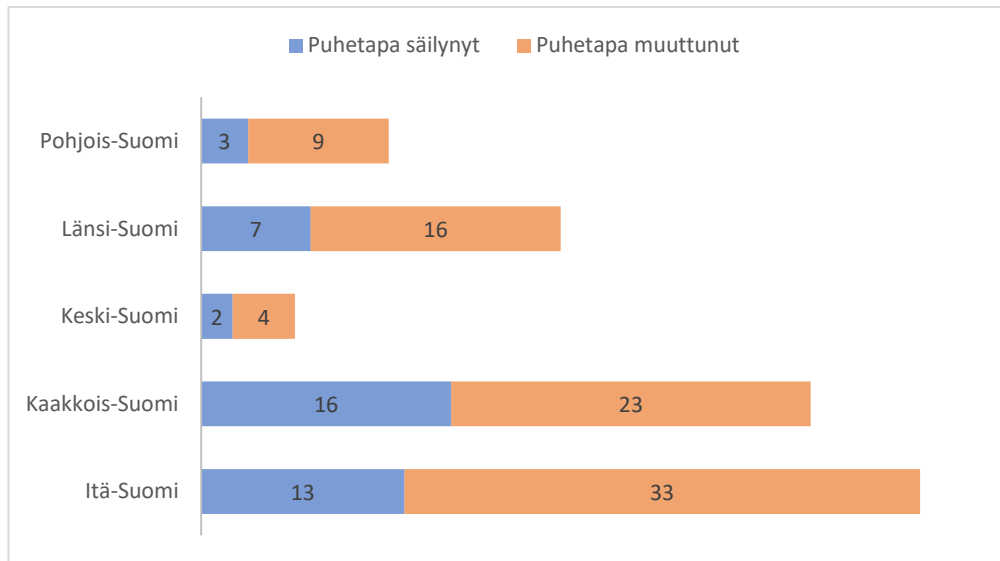
Tutkimuslomakkeella vastaajia pyydettiin vastaamaan kysymykseen, ovatko he huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen. Kysymykseen oli lomakkeella vain kaksi vastausvaihtoehtoa, joten tarkastelen vastaajia kahtena ryhmänä: ensimmäisenä niitä, jotka eivät ole huomanneet puhetavassaan muutosta ja toisena niitä, jotka ovat huomanneet jonkinasteista muutosta. Valtaosa vastaajista eli 86/126 on havainnut jonkinasteista muutosta omassa puhetavassaan muuton jälkeen. Vastaavasti vain 40/126 vastaajaa ei ollut huomannut muutoksia omassa puhetavassaan.

Luvussa 5.1 tarkastelen vastaajia, jotka eivät ole huomanneet muutosta omassa puhetavassaan. Luvussa 5.2 tarkastelun kohteena taas ovat ne vastaajat, jotka ovat huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan. Tarkastelen heidän taustojaan sekä analysoin tekijöitä, joiden vastaajat uskovat vaikuttaneen oman puhetapansa säilymiseen tai muuttumiseen. Molemmissa alaluvuissa tarkastelen vastaajien omia näkemyksiä ja selityksiä, pohdin syitä kummallekin lopputulokselle ja syvennän analyysiani vastaajien omilla kommentteilla. Luvussa 5.3 vedän päätelmiäni vielä yhteen.

5.1 Puhetavan säilymiseen vaikuttaneet tekijät

Koko tutkimukseni vastaajien osuudessa ne, jotka eivät olleet huomanneet muutosta omassa puhetavassaan, olivat selkeässä vähemmistössä. Vastaajista 40/126 koki puhetapansa säilyneen myös pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen. Tässä luvussa tarkastelen näitä vastaajia ryhmänä poimien heidän antamistaan vastauksista selityksiä murteen säilymiselle. Pohdin aluksi tämän ryhmän vastaajien taustaa mahdollisena selittävänä tekijänä. Esittelen tämän ryhmän kotiseututaustoja Kaaviossa 4:

Kaavio 4: Puhetavan säilyminen ja muuttuminen muuton jälkeen kotiseututaustan mukaan

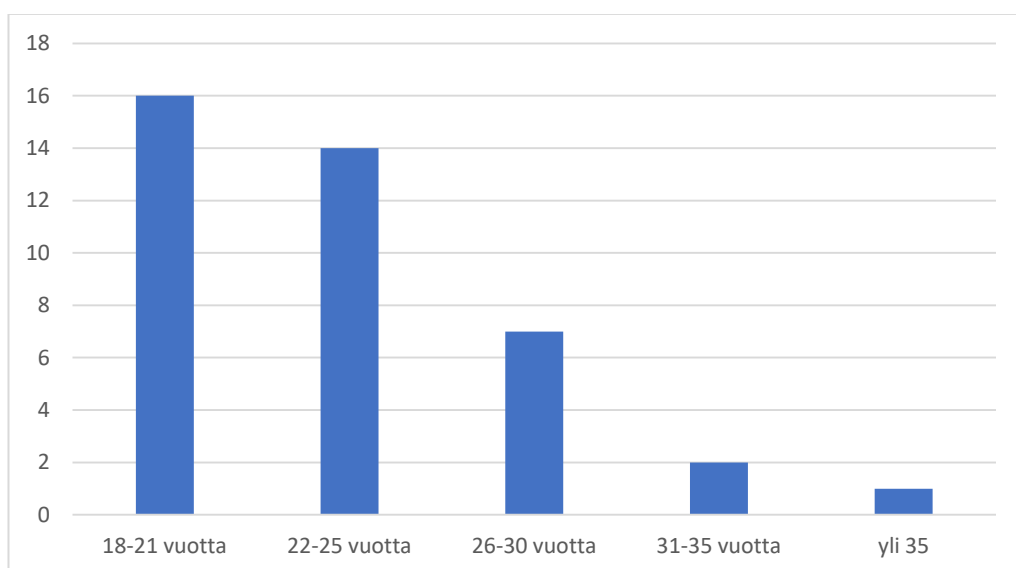

Kokonaisvastaajamäärä: 126

Kotiseututaustasta ei vaikuta löytyvän selkeää selittävää tekijää, jonka perusteella joltakin murrealueelta muuttaneilla murre vaikuttaisi säilyvän paremmin kuin toisilla. Vastaajia löytyy jokaiselta kotiseutualueelta molemmissa ryhmissä eli sekä niissä, joiden puhetapa on säilynyt ja niissä joiden puhetapa muuttunut.

Esittelen ryhmän vastaajien ikäjakaumaa Kaaviossa 5:

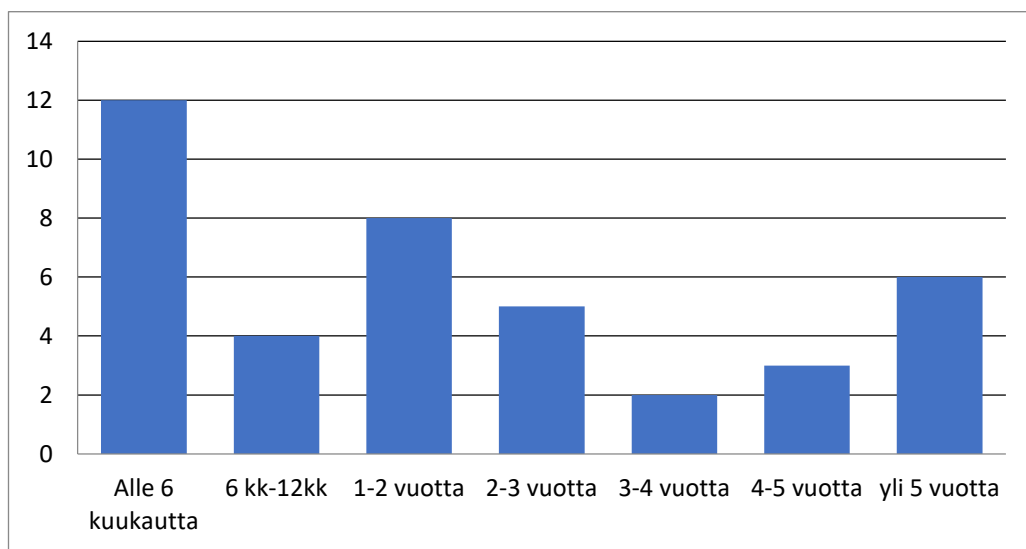
Kaavio 5: Puhetapa säilynyt -vastaajaryhmän ikäjakauma

Kokonaisvastaajamäärä: 40

Huomattavaa on, että alle 25-vuotiaiden osuus on tässä ryhmässä suhteellisen suuri: he ovat suurimpana enemmistönä verrattuna lähempänä kolmeakymmentä oleviin. Tästä voisi olettaa, että suhteellisen nuoret ovat muuttaneet vasta pääkaupunkiseudulle opiskeluidensa perässä, jolloin pääkaupunkiseudulla ei kenties ole vielä vietetty niin paljon aikaa. Tätä havaintoa tarkastelenkin lähemmin kaaviossa 6 alla:

Kaavio 6: Puhetapa säilynyt -vastaajaryhmän nykyisellä kotipaikkakunnalla asuma aika

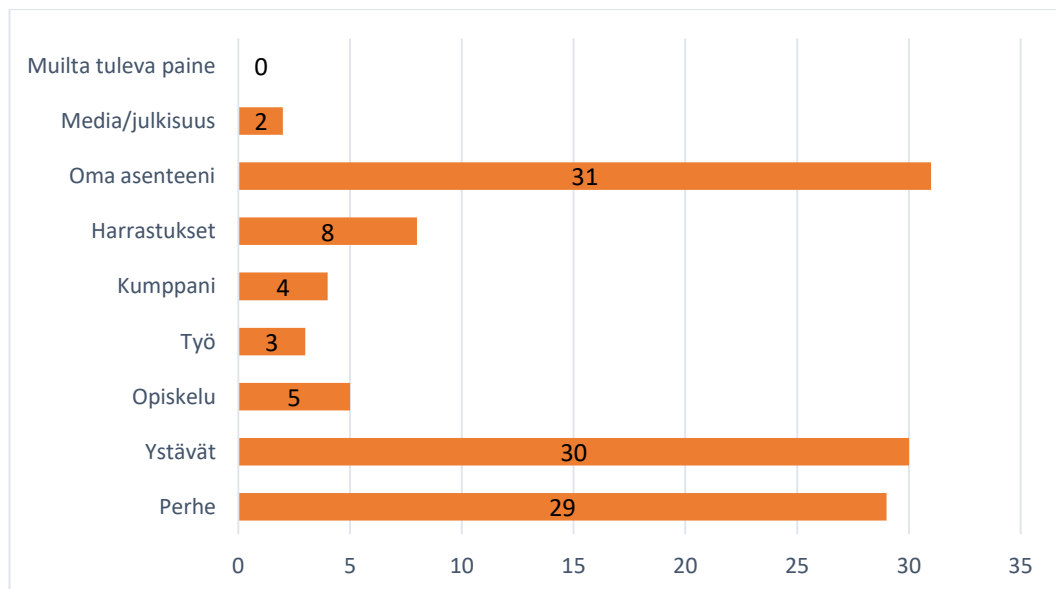
Kokonaisvastaajamäärä: 40

Vastaajajoukon pääkaupunkiseudulla asutuissa vuosissa on kuitenkin hajontaa. Joukossa on myös useampia vuosia pääkaupunkiseudulla asuneita, joista valtaosa on alle 30-vuotiaita, joten ainakin näillä vastaajilla voisi olettaa tapahtuneen jonkinasteisia muutoksia puhettavassa. Vastaajien pääkaupunkiseudulla vietetty aika kuitenkin vaihtelee hyvinkin paljon. Enemmistö tämän ryhmän vastaajista on asunut nykyisellä kotipaikkakunnallaan korkeintaan kaksi vuotta, joka on suhteellisen lyhyt aika puhettavan suurille muutoksille. Hajonta ryhmän sisällä on kuitenkin suurta vastaajien kesken. Vaikka tämän ryhmän vastaajista monet ovat asuneet suhteellisen vähän aikaa nykyisellä kotipaikkakunnallaan pääkaupunkiseudulla, ei voida olettaa, että vähän aikaa uudella kotipaikkakunnalla vietetty aika vaikuttaisi puhettavan säilymiseen. Tämä havainto huomataan erityisesti, kun tarkastelen toista ryhmää (ks. luku 5.2). Yksi

vastaaja on kertonut asuneensa pääkaupunkiseudulla jo 12 vuotta, mutta vastaa silti, ettei ole huomannut muutoksia omassa puhetavassaan.

Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan, miten vastaajat ovat arvottaneet syitä oman puhetapansa säilymiselle myös muuton jälkeen. Vastaajien oli lomakkeella valittava annetuista vaihtoehdoista tekijät, joiden he uskoivat vaikuttaneen puhetapansa säilymiseen. Vastaajien oli mahdollista valita niin monta tekijää kuin halusivat, ja esittelen vastaajien valitsemia säilymiseen vaikuttaneiden tekijöiden jakaumaa Kaaviossa 7:

Kaavio 7: Puhetapa säilynyt -vastaajaryhmän puhetavan säilymiseen vaikuttaneet tekijät

Kolme tärkeintä tekijää, jotka vastaajat ovat valinneet selittämään oman puhetapansa säilymistä, ovat *perhe*, *ystävät* ja *oma asenne*. Muut vaihtoehdot ovat saaneet vain hyvin hajanaisia vastauksia. Vaikuttaisi siltä, että kaksi kolmesta tärkeintä oman puhetavan säilymisen kannalta selittävää tekijää ovat ne, jotka varhaisina kasvuvuosina myös edesauttavat puheen oppimista ja kulttuurin omaksumista. Puheella on hyvin vahva sosiaalinen leimansa: kun tuotamme puhetta, olemme yleensä vahvassa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Varhaisissa lapsen kielen tutkimuksissa todettiin, että lapsen ensikielen omaksumisprosessissa lapsen ja hänen lähimmäisiensä vuorovaikutuksella on ensisijainen vaikutus kielen edistämisen- ja muovautumisprosessissa (Snow 1977: 31–32). Myös yleensä paikallismurre on lapsen

ensimmäinen eli primaari kielimuoto (Palander 1982: 171). Tästä voisi olettaa, että myös murteen oppimisessa ensisijaisessa roolissa ovat varhaiset kielikontaktimme. Kun käymme keskustelua ystävien kanssa, jotka jakavat kanssamme samat murrepiirteet, on meidän kenties helppo vahvistaa ja jatkaa näitä samaisia piirteitä. Tämä liittyy läheisesti myös identiteetteihimme. Erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa yksilön identiteetti muokkaantuu erilaiseksi riippuen keskustelukumppanistamme. Erilaiset sosiaaliset tilanteet rakentuvat paljolti identiteettien vaikutuksesta samalla, kun itse tilanne rakentaa identiteettejä. (Block 2006: 38–39.) Myös monet vastaajat ovat nostaneet esille ystävien ja perheen merkityksen omissa vastauksissaan selittämään oman puheensa säilymistä:

Esimerkki 42

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Imatra

”Murteeni on säilynyt, koska olen pyrkinyt ylläpitämään sitä tietoisesti ja käytän sitä jatkuvasti eteläkarjalaisten ystävieni kanssa esimerkiksi Wiipurilaisessa Osakunnassa. Jonkinlaista lientymistä murteessa lienee tapahtunut vuosien varrella ainakin vanhempien mielestä, mutta en ole itse huomannut kummempia.”

Esimerkiksi nuorten puhetta tutkittaessa eri yksilöiden väliset erot selittyvät pääasiassa juuri omien ystävien kautta (ks. Chambers 1995: 167–169). Toisinaan yksilölliset erot nuorten kesken ovat selittyneet vanhempien alueellisen ja sosiaalisen taustan kautta (Lappalainen 2001: 77). Tämä todennäköisesti selittää osin myös saamiani tuloksia, vaikka tutkimukseni informantit ovat ehkä pikemminkin nuoria aikuisia kuin varsinaisia nuoria. Joskin Lappalainen (mt. 75) mainitsee artikkelissaan, että nuoruuden määrittely voi olla monin tahoin ongelmallista.

Puheen vuorovaikutuksellisesta puolesta huolimatta omilla tietoisilla päätöksillä näyttää olevan myös merkitystä:

Esimerkki 43

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Olen tietoisesti pyrkinyt säilyttämään puheeseeni kuuluvia murrepiirteitä. Murteen säilymiseen vaikuttanevat myös vahvat kontaktit kotiseudulle ja murretta puhuviin ihmisiin Helsingissä (Wiipurilainen Osakunta). Myös suomen kielen opintojen myötä käsitykseni suomen kielen monipuolisuudesta on laajentunut ja oman murteen merkitys on kasvanut. Toki tapa puhua vaihtelee tilanteittain: virallisemmissa kielenkäyttötilanteissa pyrin puhumaan yleiskielisemmin, mutta se ei varsinaisesti liity pääkaupunkiseudulle muuttoon.”

Esimerkki 44**Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Parikkala**

”Murre on niin vahvana tajunnassa kiinni ettei muunlaisen puheen kuuleminen vaikuta siihen. Lisäksi vietän aikaa lähinnä omasta maakunnastani peräisin olevien ihmisten kanssa.”

Esimerkkien 43 ja 44 vastauksista käy ilmi, että molemmille vastaajille yhtenä tärkeänä tekijänä oman murteen säilymisessä on oma asenne murretta kohtaan. Esimerkin 43 vastaaja jopa mainitsee, että on tietoisilla valinnoillaan pyrkinyt säilyttämään murrepiirteitä puheessaan ja tätä valintaa ovat tukeneet esimerkiksi suomen kielen opinnot ja samaa murretta käyttävä ystäväpiiri. Myös esimerkin 44 vastaaja ilmaisee murteen merkityksen ja oman asenteensa murretta kohtaan ilmaisulla ”murre on niin vahvana tajunnassa kiinni-”, jonka tulkitsisin niin, että murteen merkitys ja sen käyttö omassa puheessa on vastaajalle niin tärkeää, että hän ei pysty ajattelemaan muuta tapaa puhua. Tai hän ei tavallaan ehkä välttämättä tiedosta omasta puhetavastaan oman murteensa piirteitä vaan se on hänelle niin luonnollinen tapa puhua, ettei hän kiinnitä siihen huomiota. Toki molemmissa esimerkeissä korostuu myös jonkinlainen muutoksen pelon asenne kenties toisenlaista, vähemmän murteellista puhetapaa kohtaa. Tärkeässä roolissa ovat myös jo aiemmin mainitsemani samaa murretta käyttävät ystävät ja perhe.

Vastausten perusteella näyttäisi, että ympäristön tuomilla ärsykkeillä, kuten esimerkiksi työllä, harrastuksilla tai median luomalla paineella, ei ole niin suurta merkitystä puhettavan säilymiselle uudella asuinpaikkakunnalla kuin sillä, kuinka itse omaan puhetapaansa suhtautuu. Varhaisissa sosiolingvistiikan tutkimuksissa kielen eroavaisuuksia on selitetty yleensä perinteisillä taustamuuttujilla, esimerkiksi iällä ja sukupuolella, mutta yksilön omaa motivaatiota tai asennetta omaan kielimuotoonsa on tutkittu varsin vähän (Mantila 2004: 323). Mantila esimerkiksi esittää, että yksilöille suomen eri murteiden ja puhekielen piirteet ovat tuttuja, jolloin yksilöt voivat valita omaan puheeseensa piirteitä ja rakentaa näin oman puhetapansa vastaamaan omaa persoonaansa ja yksilöllistä identiteettiään. Tällainen puheen palapelimainen rakentelu voisikin selittää erinäisten kielenpiirteiden leviämistä laaja-alaisesti. (mp.)

Oman tutkimukseni vastaajien asenteet vaikuttaisivat olevan vahvasti sen kaltaisia, että he pyrkivät tietoisesti pitäytymään omassa murteessaan, koska se kenties linkittyy niin vahvasti heidän omaan identiteettiinsä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että

yksilöllä olisi ainoastaan yksi olemassa oleva identiteetti. Yksilöllä on mahdollisuus ilmaista sosiaalisissa tilanteissa useita eri identiteettejä. Välillä jopa samanaikaisesti. Nämä identiteetit saattavat täydentää toisiaan tai olla ristiriidassa keskenään. (Omoniyi & White 2006: 2–3.) Tässäkin ilmenee jonkinlaista tilanteista vaihtelua, kun yksilö ilmaisee erilaisia identiteettejä tai rooleja erilaisissa tilanteissa (Hall 1999: 23). Yksilön varioivat identiteetit tulevat ilmi vuorovaikutuksessa kielen kautta ja ne myös rakentuvat sen avulla. Näin ollen kommunikaatiossamme on aina kyse myös identiteettien rakentamisesta. (Norton 2013: 4). Kolmannen aallon variaation tutkimus keskittyikin juuri tarkastelemaan kielen avulla tuotettuja identiteettejä (ks. Eckert 2012).

Avoimissa vastauksissa vastaajat suurimmaksi osaksi perustelevat ja täydentävät vastauksiaan. He eivät ole huomanneet tai ajatelleet muuton pääkaupunkiseudulle vaikuttaneen puhetapaansa. He kertovat huomanneensa tilanteista vaihtelua puheessaan, mutta pitävät kuitenkin itseään edelleen hyvin murteellisina. Yksi vastaaja on kertonut juuri perheensä vaikuttaneen hänen puhetapansa säilymiseen, mutta antaa vastauksissaan lisätietoa hänen kohtaamistaan murreasenteista:

Esimerkki 45

Vastaaja, Itä-Suomi, Mikkeli

”Puhetapani ei tavallaan ole muuttunut pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen. Mikkeliissä nuorempana väänsin Savon murretta, mutta esim. työni vuoksi (asiakaspalveluala) olen pitkään joutunut puhumaan asia-/kirjakieltä ja murre jäi jo Mikkelin aikoina pois käytöstä pikku hiljaa. Nykyään kyllä huomaan välttäväni Savon murteen käyttöä, koska olen huomannut, että Helsingissä ei pidetä Savon murteesta/savolaisista ja ihmiset pitävät ”tyhmänä” murretta vääntäviä ihmisiä. Pikkuhiljaa varmaan oma murre katoaa, unohtuu.... Toisaalta harmi, mutta yhteiskunta ei kannusta oman murteen käyttöön, ainakaan pääkaupunkiseudulla. Tietoisesti kyllä yritän olla käyttämättä pääkaupungin ”slangia”, en pidä ”muoti-ilmaisuista” puhekielessä.”

Vastaaja ei ole huomannut puhetapansa muuttuneen muuttonsa jälkeen, koska murre oli hälvennyt tai ainakin tasoittunut jo hänen asuessaan kotiseudullaan Mikkeliissä. Hän tuntee pitävän murteita nimenomaan arvossa ja toivoisi oman murteensakin säilyvän, mutta hän kokee yhteiskunnan suhtautuvan negatiivisesti Savon murteeseen tai savolaisiin ihmisryhmänä (ks. lisää savolaisuudesta luvussa 4.2.1). Myös stereotypiat savolaisista puhujaryhmänä antavat osviittaa muiden suhtautumisesta savolaismurteisiin. Savolaisia pidetään yleensä epäluotettavina tai kieroina ja väite ”ei ole synti vaan häpeä syntyä savolaiseksi” luovat ihmisryhmästä poikkeuksellisen negatiivisen kuvan. Nämä stereotypiat saattavat elää savolaisten itsensä lisäksi myös muualla asuvien mielessä ja luoda negatiivista asennoitumista myös savolaismurteisiin.

(Nupponen 2011: 65; Laitinen 2018; Nuolijärvi 1986: 86–87.) Myös esimerkiksi Palanderin (2011: 133–134) tutkimuksissa pohjoiskarjalaiset vastaajat olivat maininneet Savon murteen yhdeksi rumimmista Suomen murteista ja huolenaiheen, ettei pääkaupunkiseudulla arvosteta Savon murretta. Samassa tutkimuksessa myös pääkaupunkilaiset vastaajat olivat eritelleet Savon murteen rumimmaksi heti Turun murteen jälkeen (mp.), joten esimerkin 45 vastaajan näkemys on yhteneväinen myös aiemmin saatuihin tutkimustuloksiin hänen kotimurteestaan muiden suomalaisten arvottamana. Tästä huolimatta esimerkiksi Vaattovaaran ja Soininen-Stojanovin (2008 [2006]: 241) teettämässä tutkimuksessa pääkaupunkilaisilla vain 10 % vastaajista oli kuvaillut savon murretta ”ärsyttäväksi”.

Esimerkin 45 vastaajan mielipiteelle ja kokemukselle tarjottiin myös vastakkaisia näkemyksiä pääkaupunkiseudulla asuvien suhtautumisesta murteisiin. Tällaista poikkeavaa näkemystä on havaittavissa alla olevista esimerkeistä:

Esimerkki 46

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Imatra

”Mahdollisesti jotkut pitävät välillä hieman tyhmänä ”ko haastaa eteläkarjalaa”, mutta ajattelen tilanteen niin, että omapa on heidän häpeänsä ja salaisena aseena pääsenkin yllättämään fiksuudellani. Toisaalta voihan sitä joskus myös käyttää myös omaksi edukseen ja mennä vaikka puhelinkaupoilla hämmentämään myyjää kunnon puheripulilla ”ko voisit sie auttaa ku emmie näist puhelimist ymmärrä mut ku mie tarviisin semmose uuen ku toi vanha meni rikki enkä mie ymmärrä et mite siin sillee kävi mut tää ois nyt tilanne et voisit sie auttaa”. Tällä saa joskus myös vähän parempaa asiakaspalvelua pääkaupunkiseudulla kun myyjää hämmentää, huvittaa tai hän alkaa suhtautua jotenkin lempeämmin minuun asiakkaana.”

Esimerkki 47

Vastaaja, Itä-Suomi, Mikkeli

”Olen asunut suurimman osan elämäni aleella, jossa oman perheeni murre on erilainen kuin muiden paikallisten. Olen tottunut puhumaan eri murteella kuin ympärilläni olevat ihmiset. Helsingissä ei mielestäni myöskään ole yhtenäistä puhetapaa, jonka voisin helposti oppia ja ihmiset ovat tottuneita erilaisiin puhetapoihin, mikä ei ollut yhtä tavallista entisellä asuinpaikkakunnallani.”

Molemmista esimerkeistä kuultaa myös läpi vastaajien oma asenne: he suhtautuvat omaan murteeseensa positiivisesti, minkä vuoksi eivät anna ympäröivän kieliympäristön liikaa vaikuttaa siihen, miten he puhuvat. Esimerkin 46 vastaaja tuo ilmi esimerkiksi sen, että hän kokee saavansa jopa parempaa palvelua asiakkaana käyttäessään murretta. Hän tulkitsee asiakaspalvelutilanteessa oman murteensa keventävän tunnelmaa humoristisesti ja että tuomalla esille, ettei ole paljasjalkainen pääkaupunkiseutulainen

myyjän muuttavan käytöstään avuliaammaksi. Hän näkee omalla murteellaan olevan selkeää hyötyä. Harri Mantila (2004: 333) on esittänyt, että tietyt maakunnissa puhuttavat murteet näyttäytyvät nykyään niin sanotusti positiivisena maalaisuuden merkinä. Tiettyjä murteita on siis hyödyllistä käyttää tietyissä tilanteissa korostamaan maalaisuutta ilman, että puhujaa leimataan kielteisesti. (mp.) Tällaisena voi osaltaan nähdä juuri Esimerkin 45 vastaajan kuvaileman tilanteen. Mantila (2004: 333) mainitsee kaakkoismurteiden lisäksi lounaismurteiden näyttäytyvän tällaisena positiivisena maalaisuutena. Lounaismurteiden positiiviseen leimautumiseen viitteenä olisi esimerkiksi Heli Laaksosen runouden suosio. (mp.)

Vastaavasti esimerkin 47 vastaaja taas kokee, että on aina erottunut puhetavallaan ympäröivästä kielimaisemasta, joten hän ei muutosta pääkaupunkiseudulle ole paljoa hätkähtänyt. Hänen vastauksestaan tulee ehkä ilmi, että hänen puheensa ei ole varioinut ympäristön mukaan vaan pysynyt melko muuttumattomana, mikä ei ole häntä henkilökohtaisesti häirinnyt. Hän myös mainitsee, että hän kokee pääkaupunkiseudun monikielisenä ympäristönä, jossa eri murteet ovat pikemminkin rikkaus kuin naurunaihe, ja pääkaupunkiseutulaiset eivät kiinnitä huomiota poikkeaviin puhetapoihin, jossa kuuluvat ehkä alueelliset kielenpiirteet. Tätä hän perustelee sillä, että Helsingissä ei ole varsinaisesti yhtenäistä puhetapaa, kuten ehkä muissa Suomen kaupungeissa. Esimerkin vastaaja tuo ilmi kenties sen, että oman asenteen lisäksi myös uudella kieliympäristöllä on merkitystä puhetavan säilymiselle: monikielisessä ympäristössä oma poikkeava puhetapa ei erotu niin selkeästi.

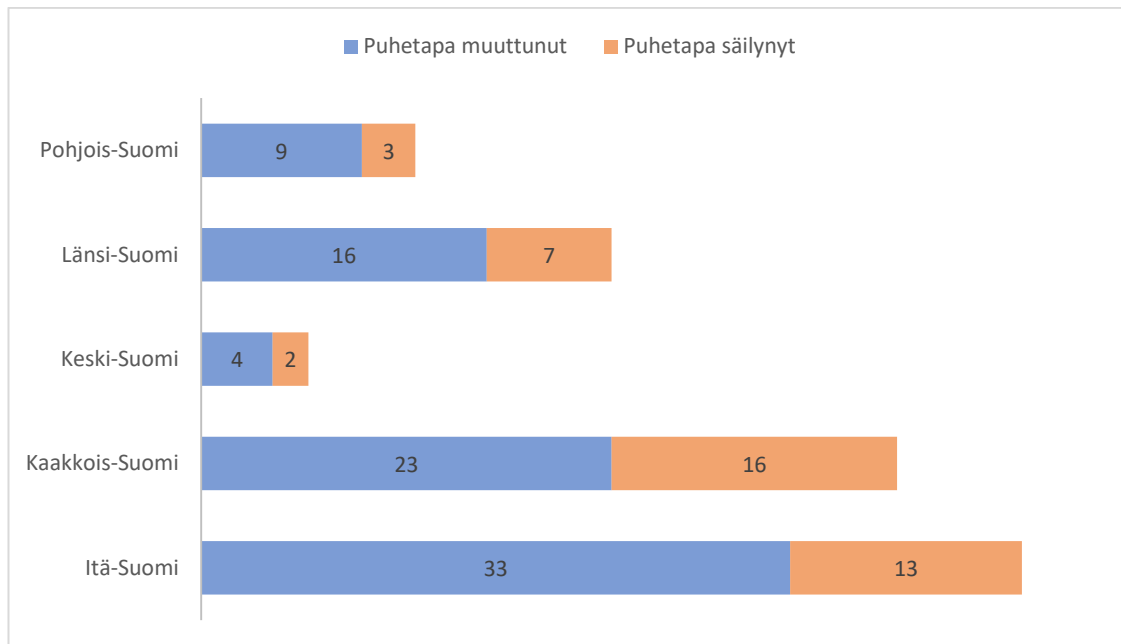
Vastaajat ovat tuoneet varsin yksimielisesti esille oman puhetapansa säilymiseen vaikuttaneita tekijöitä, joita vedän vielä yhteen luvussa 5.3. Sitä ennen käyn kuitenkin läpi niitä vastaajia, jotka ovat huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen.

5.2 Puhetavan muuttumiseen vaikuttaneet tekijät

Selkeä enemmistö vastaajista, 86/126, kertoi huomanneensa muutoksia puhetavassaan pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen. Tässä luvussa paneudun tekijöihin, jotka ovat vastaajien mielestä vaikuttaneet heidän puhetapansa muuttumiseen. Aloitan analyysini jälleen esittelemällä vastaajien taustoja selvittääkseni, löytyisikö sieltä yhtenäisiä tekijöitä. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan, millaisten tekijöiden vastaajat itse ovat kokeneet vaikuttaneen heidän puhetapansa muuttumiseen.

Kotiseututaustan perusteella selkeitä muuttujia ei näytä löytyvän, sillä jakauma on hyvin samankaltainen kuin niillä vastaajilla, jotka eivät olleet muutosta havainneet. Tämän ryhmän vastaajien kotiseutujakaumaa esittelen alla Kaaviossa 8:

Kaavio 8: Puhetavan säilyminen ja muuttuminen muuton jälkeen kotiseututaustan mukaan

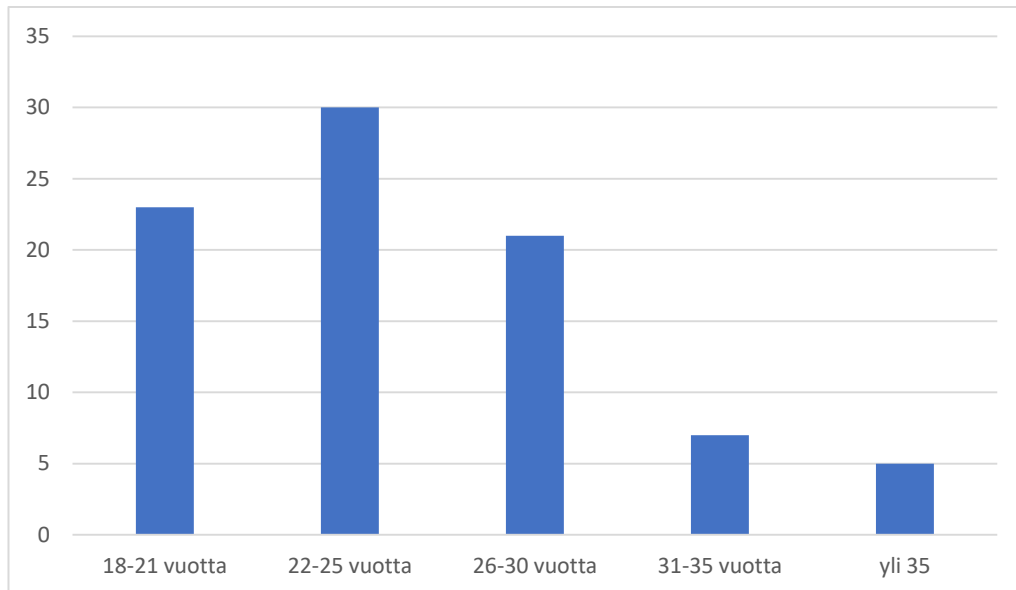

Kokonaisvastaajamäärä: 126

Kuten luvussa 5.1 oli jo havaittavissa, ei vastaajien kotiseututaustasta löydy selitystä puhetavan muuttumiselle tai säilymiselle. Vastaajien kotiseutujakaumat ovat suhteellisen samanlaiset sekä niillä, jotka ovat huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan että niillä, jotka eivät ole huomanneet muutosta. Näin ollen vastaajien kotiseututaustasta ei löydy selittävää tekijää myöskään puhetavan muuttumiselle.

Seuraavaksi tarkastelen puhetavassaan muutoksia huomanneiden vastaajien ikäjakaumaa. Esittelen tätä ikäjakaumaa alla Kaaviossa 9:

Kaavio 9: Puhetavassaan muutoksia huomanneen -vastaajaryhmän ikäjakauma

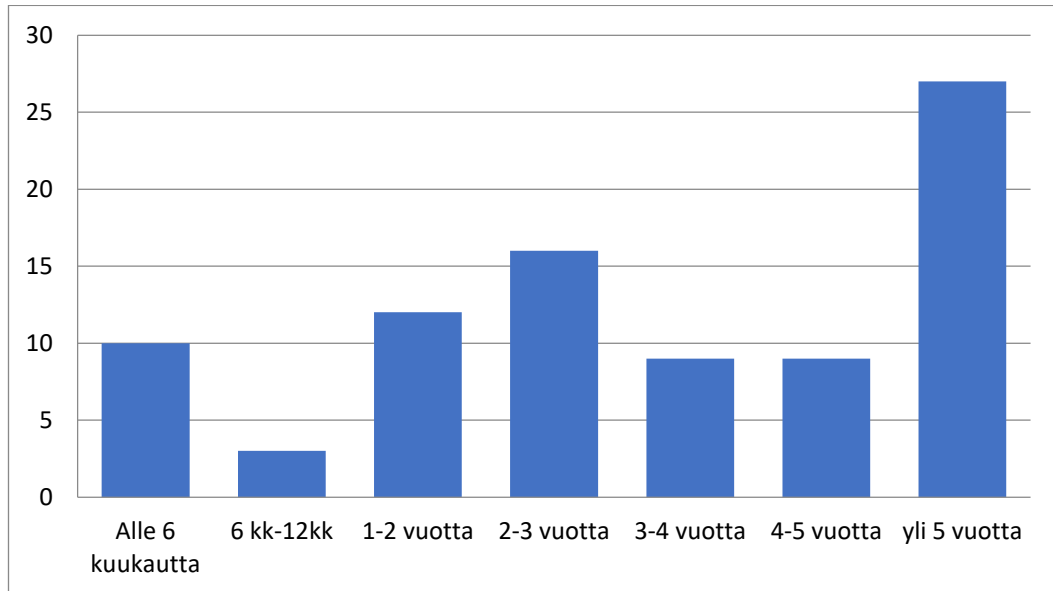

Kokonaisvastaajamäärä: 86

Vastaajien joukossa suurin osa sijoittuu jälleen kolmenkymmenen ikävuoden alapuolelle. Ainoastaan 12/86 vastaajaa on ilmoittanut iäkseen yli kolmekymmentä vuotta. Koska jokainen vastausvaihtoehto alle kolmenkymmenen ikävuoden kohdalla on saavuttanut suhteellisen paljon osumia, ikä ei näytä olevan selittävä tekijänä puhettavan muutokselle. Jopa suhteellisen nuoret vastaajat ovat huomanneet muutosta puhettavassaan. Suurimpana ryhmänä näissä vastaajissa ovat 22–25 vuotiaat, mutta muuten jakauma on melko sama. Kolmekymmentä vuotiaista ja sitä vanhemmista enemmistö on huomannut muutoksia puhettavassaan kuin todennut sen säilyvän. Vastaajat ovat kuitenkin huomanneet muutoksia omassa puhettavassaan selkeästi iästään riippumatta.

Vastaajien pääkaupunkiseudulla vietetyssä ajassa ilmeni sen sijaan suurempaa hajontaa, jota esittelen Kaaviossa 10:

Kaavio 10: Puhetavassaan muutoksia huomanneen -vastaajaryhmän nykyisellä kotipaikkakunnallaan asuma aika

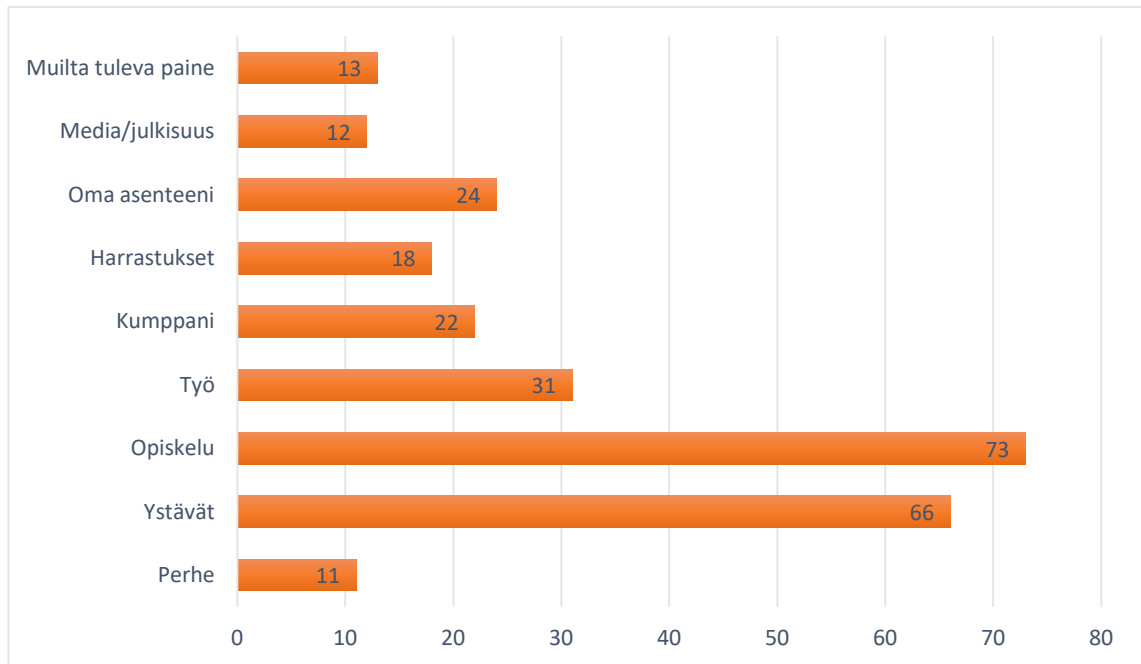

Kokonaisvastaajamäärä: 86

Huomattavaa on, että yli viisi vuotta pääkaupunkiseudulla asuneiden osuus on huomattavan suuri verrattuna niihin, jotka eivät olleet huomanneet muutosta omassa puhetavassaan. Tämä voisi osittain selittää sitä, että vastaajien puhetavassa on alkanut tapahtua heidän huomaamiaan muutoksia, sillä on luonnollista, että pidemmän aikaa pääkaupunkiseudulla asuneet ovat olleet kenties enemmän kontaktissa alueen puhetapaan oman kotimurteensa sijaan. Toki voidaan huomata myös, että korkeintaan kolme vuotta pääkaupunkiseudulla asuneiden osuus on yhteenlaskettuna lähestulkoon yhtä suuri kuin yli viisi vuotta asuneilla. Vastaajien iällä ja sillä, kauanko on asunut uudella paikkakunnalla, on tutkimusten valossa merkitystä, mutta yksilölliset erot ovat hyvin laajoja, jolloin ainoastaan näillä muuttujilla ei voida eroavaisuuksia selittää (ks. myös Lappalainen 2001: 89).

Esittelen seuraavaksi, millaisten tekijöiden vastaajat arvelivat vaikuttaneen puhetapansa muutokseen. Esittelen saatuja tuloksia Kaaviossa 11:

**Kaavio 11: Puhetavassaan muutoksia huomanneen -vastaajaryhmän
puhetavan muutokseen vaikuttaneet tekijät**

Selkeästi eniten puhetavan muutokseen ovat vastaajien mukaan vaikuttaneet *ystävät* ja *opiskelu*. Seuraavaksi eniten vastauksissa korostuvat *työn*, *kumppanin* ja *oman asenteen* merkitys. Opiskelun merkitys puhetavan muutokselle on mielenkiintoinen ja kenties yllättäväkin tekijä. Oppiaineissa käytetään mahdollisesti yleiskieltä, josta murteellisuus on riisuttu ja opiskelijat tuottavat myös tekstejä yleiskielellä tai akateemisella kielellä. Opiskelu voi toki olla myös merkittävästi yhteydessä saatuihin uusiin ystäviin ja sosiaalisiin ympyröihin, jotka vaikuttavat myös yksilön puhetapaan. Ei siis niinkään, että opiskelu suoranaisesti olisi ratkaiseva tekijä itsessään muutoksessa tai jokin oppiala suhtautuisi kielteisesti murretta puhuviin henkilöihin. Vastaajat eivät avoimissa kysymyksissä juurikaan perustele opintojen mahdollista vaikutusta muuttuneeseen puhetapaansa, mutta ystävien ja sosiaalisten ympyröiden vaikutusta ja merkitystä eritellään varsin paljon.

Ystävillä on suuri rooli puhetavan säilymisessä, mutta myös sen muuttumista edistävässä prosessissa. Henkilöt, joiden ystäväpiiri koostuu kenties uusista pääkaupunkiseudulla luoduista ystävyysuhteista, ovat todennäköisesti vaikutuksessa pääkaupunkiseudulta tai muilta Suomen murrealueilta kotoisin olevien ihmisten kanssa. He saattavat näin assimiloitua ympäröivään puhetapaan ja heidän oman kotimurteensa piirteet alkavat väistyä tai vähintäänkin varioida. Tätä tukevat myös aiemmat nuorten

kielenkäyttöä käsittelevät sosiolingvistiset tutkimukset, joissa nuorten on todettu saavan pääasialliset kielelliset mallinsa ystäväpiiristään, vaikkakaan yksilöllisiä eroavaisuuksia ei sovi unohtaa (Lappalainen 2001: 77). Tämä tukisi vahvasti sitä havaintoa, että muuttajan kieli alkaa uudella paikkakunnalla varioida uusien ystäväpiirien vuoksi. Monet vastaajista myös erittelevät oman puhetapansa muuttuvan riippuen siitä, kenen kanssa he ovat vuorovaikutuksessa:

Esimerkki 48

Vastaaja, Keski-Suomi, Karstula

”Puhetapani muuttui kirjakieliseksi, kun muutin pääkaupunkiseudulle. Aina kun käyn kotiseudullani, puhun erityisesti lapsuudenkotonani levempää murretta kuin asuessani lapsuudenkodissani. Nytemmin puhekieleni on vähitellen alkanut mukailta täkäläistä murretta.”

Esimerkki 49

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Oulu

”Muuttaessani aloin työskennellä Lidlissä, ja ns. "asiakaspalveluääni" oli hyvin neutraalia yleiskieltä, ja se levisi lopulta muuhunkin elämään. Puhuin ensimmäiset kaksi vuotta pääkaupunkiseudulla asumisajastani mielestäni melko yleiskieltä, eikä murretta juuri huomannut. Lopetin työt yli kahden vuoden jälkeen, ja samoihin aikoihin liityin Helsingin yliopiston Pohjois-Pohjalaiseen Osakuntaan, missä kuuli sekä kotiseudun murretta, että muita pohjalaisia murteita, jotka osaltaan vaikuttivat oman murteen tulemiseen takaisin. Koen nykyään puhuvani enemmän murteella kuin mitä puhuin kotiseudulla asuessani.”

Molemmissa esimerkeissä vastaajat tuovat vahvasti ilmi oman puhetapansa muuttumisen yleiskielisemmäksi sen jälkeen, kun he muuttivat pääkaupunkiseudulle. Murre näyttää olevan esimerkin 48 vastaajalla vahvassa yhteydessä juuri hänen lapsuudenkotiinsa, jossa hän kokee murteensa korostuvan aiempaa enemmän. Tämä voisi kertoa siitä, että muutto itselle vieraalle murrealueelle on vahvistanut vastaajalla tämän omaa murreidentiteettiä tai auttanut häntä tiedostamaan oman kotiseutunsa murretta ja korostamaan sitä puolta itsessään vieraillessaan kotiseudullaan. Yhteydet kotiseudulle ja siellä usein vieraileminen pitävät ikään kuin yllä murteellista puhetapaa (Nuolijärvi 1986: 162). Vastaavasti esimerkin 49 vastaaja erittelee hyvin samankaltaista tilannetta, mutta hänellä murre vahvistui nimenomaan pääkaupunkiseudulla, kun hän tapasi samaa murretta puhuvia ystäviä. Monet tutkimuksen vastaajista ovat maininneet juuri osakuntien ja siellä tapaamiensa ihmisten suuren vaikutuksen oman murteen voimistumisessa, säilymisessä tai ylipäättään murteen tiedostamisessa. Tämä voi johtua osin siitä, että vastaukset on kerätty nimenomaan osakuntien jäseniltä. Joitakin vastaajia saattaa myös lähtökohtaisesti oma kotiseutu ja kotimurre kiinnostaa ja he haluavat ylläpitää siteitä alueelle osakuntiin liittymällä.

Molemmista esimerkeistä on kuitenkin mahdollista huomata, että vastaajien oma puhetapa muuttui huomattavasti yleiskielisemmäksi muuton jälkeen. Tämä voisi viitata jonkinlaiseen pääkaupunkiseudun puhetavan omaksumiseen, koska pääkaupunkiseudun puhetapaa on pidetty joissakin aiemmissa tutkimuksissa melko yleiskielisenä (Mielikäinen & Palander 2002: 93; Palander 2011: 136–139; Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 233–235). Osa vastaajista on toki eritellyt huomanneensa omassa puheessaan nimenomaan slangin piirteitä:

Esimerkki 50

Vastaaja, Itä-Suomi, Joensuu

”Joensuun, sekä Porin murteet ovat vähentyneet huomattavasti ja olen pistänyt merkille, että yhä enemmän alan puhumaan stadislangia.”

Esimerkki 51

Vastaaja, Itä-Suomi, Pieksämäki

”Murre on muuttunut kirjakielisemmäksi, ja omaan murteeseen kuulumattomat kirjaimet kuten D ja F ovat tulleet käyttöön.”

Esimerkki 52

Vastaaja, Länsi-Suomi, Pori

”Spora, Steissi ym sanat ovat tarttuneet sanavarastoon. Niiden käyttö välillä tuntuu teennäiseltä vaikka niitä tuleekin käytettyä luonnollisesti ja sen suuremmin ajattelematta. Erityisesti kotiseudulta olevien kaverien kanssa jutustellessa näitä "stadisanoja" käyttäessä tulee sellainen hassuhko "miksi puhun näin" -fiilis. Tulee helposti olo, että yritän tärkeillä moisia sanoja käyttämällä, vaikka ne ovatkin jo luonteva osa helsinkiläistynyttä puhetta.”

Esimerkin 51 vastaaja mainitsee kartuttaneensa sanavarastoaan slangiin kuuluvilla sanoilla kuten *spora* ja *steissi*. Hän kokee niiden sopivuuden omaan puhetapaansa jollain tapaa vääräksi ja leimaavan hänet omalta kotiseudulta olevien ihmisten keskuudessa tärkeileväksi. Tällainen pelko tai asenne viittaisi paljolti juuri stereotyyppisiin käsityksiin helsinkiläisistä tai helsinkiläisyydestä eli Prestoninkin mainitsemaan metakielen 2 tasoon. Perinteisesti maaseudulla on ollut suhteellisen negatiivisia käsityksiä suurten keskusten ja pääkaupunkien kielestä (Palander 2011: 184), joten vastaaja ei kenties halua leimautua ystäviensä silmissä pääkaupunkiseutulaiseksi käyttämiensä sanojen kautta. Kaikissa esimerkeissä on kuitenkin hyvin huomattavissa myös se, että Stadin slangi liitetään vahvasti osaksi juuri pääkaupungin puhetapaa yleiskielisyyden ja kirjakielisyyden lisäksi. Tästä on näyttöä myös aiemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Kokon (2010: 139–140) tutkimuksessa vastaajat ovat Helsingin kuuntelunäytteen perusteella sijoittaneet vastauksensa pääkaupunkiseudulle juuri kuulemansa slangin vuoksi. Myös esimerkiksi suurin osa

lappeenrantalaisista lukiolaisista mainitsi slangin pääkaupunkiseudun kielenpiirteeksi (Airas 2016: 19–20).

Avoimissa vastauksissa nousivat esille myös vastaajien näkemykset oman puhetapansa tilanteisesta vaihtelusta, jossa vuorottelevat yleensä yleiskielinen ja murteellinen puhetapa:

Esimerkki 53

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Ei minua ärsytä eteläsuomalainen vaan stadilainen puhetapa. Siinä on niin paljon sanoja mitä en ymmärrä. Puhetapani seuraa mielestäni jonkin verran ympäröivää kielimaisemaa.”

Esimerkki 54

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Haukipudas

”Vaihtelen murrettani tilanteesta riippuen. Puhun eteläsuomalaista yleiskieltä palvelutilanteissa asiakkaana, ja töissä asiakaskontaktissa puhun huoliteltua kirjakieltä teitittelyineen päivineen. Töissä kollegoiden kesken virallisissakin yhteyksissä puhun vahvasti omalla murteellani - -”

Keskustelutilanteissa esiintyvän variaation voi nähdä olevan puhujan kielellistä reagoitua ja valintoja siitä, millaista kielenkäyttöä kyseisessä keskustelutilanteessa olisi tarkoituksenmukaista käyttää. Kielenpiirteiden valinnoilla voidaan rakentaa erilaisia identiteettejä, jotka sopivat erilaisiin tilanteisiin. Näin ollen tilanteinen variaatio on ennen kaikkea myös vuorovaikutusta, jossa keskustelijat jakavat toisilleen erilaisia kielellisiä malleja. (Mantila 2004: 336.) Tilanteinen variaatio voi olla myös rekisterin vaihtoa eli erilaisten mallien vaihtelu tilannekohtaisesti on vuorokeskustelijoiden tyyllinen ratkaisu. Vielä Lappalaisen (1999: 99) tutkimuksessa nuorten puheen variaatiota erilaisissa puhetilanteissa ei ollut tutkittu. Nähtävillä oli ollut ainoastaan sanastotason variaatiota ja tämän vuoksi tilannekohtaisen vaihtelun tutkiminen nuorten kohdalla on jäänyt varsin vähälle. (mp.) Tilannekohtaisen puheen variaatiosta tehdyt aiemmat tutkimukset noudattelevat paljolti oman tutkimukseni vastaajien näkemyksiä. Toiset vaihtelevat puhettaan ympäristön mukaan runsaasti, kun taas toisilla puheessa ilmenevä variaatio on vähäistä (Lappalainen 2008: 80). Ylipäätään kielenkäyttäjän repertoariin eli kielelliseen varantoon vaikuttaa yksilön historia, mutta toisaalta selittävänä tekijänä voivat olla ainoastaan osittain synnynnäiset eroavaisuudet yksilöiden välillä (mp.). Aiemmissa tutkimuksissa on myös huomattu, että yksilöt vaihtelevat puhetapaansa esimerkiksi työelämässä sen perusteella, kenen kanssa he keskustelevat (ks. esim. Asikainen 2018: 30). Tätä puhetavan vaihtelua puhekumppanista riippuen on hahmoteltu myös audience design -teoriassa (ks. Bell

2001). Tässä tilanteisessa variaatiossa toki huomionarvoista on se, että vastaajat kuvailevat omia näkemyksiään omasta puheestaan, mutta täyttä varmuutta ei ole, varioiko heidän puheensa tilannekohtaisesti todellisuudessa niin paljon kuin he itse kokevat.

Tilanteisesta vaihtelusta huolimatta monet vastaajista kertovat kuitenkin huomanneensa puhetapansa muuttuneen erityisesti siksi, että he ovat saaneet huomautteluja muilta käyttäessään murteellisia piirteitä omassa puheessaan. Vastausten perusteella vaikuttaisi, että huomauttelut koskevat lähinnä keskustelukumppaneiden kyselyjä, mistä toinen on kotoisin tai huomioita, että toinen ei taida olla pääkaupunkiseudulta. Jotta vastaajat välttyisivät vastaamasta näihin kysymyksiin jatkuvasti, he ovat pyrkineet mukautumaan ympäröivään pääkaupunkiseudun kielimaisemaan. Tällöin kyseessä voisi ajatella olevan heidän tietoinen valintansa karsia murteellisuutta omasta puheestaan ikään kuin sopeutuakseen ympäröivään kielimaisemaan. Yleisesti ottaen näyttäisikin, että murrealueelta toiselle siirtyminen, tai maaseudulta kaupunkiin muuttaminen luovat yksilöille jonkinlaisia paineita oman puhetapansa muuttamisen suhteen. Uudelle paikkakunnalle muuttanut luopuu yleensä ensimmäisenä kaikkein leimallisimmista murrepiirteistään ja omaksuu laajalle levinneitä puhepiirteitä, joilla ei ole minkäänlaista leimaa. Uuden paikkakunnan piirteiden omaksuminen on muuttajille yleensä vähäistä. (Lappalainen 2001: 89.) Savolaiset esimerkiksi ovat tutkimuksissa luopuneet pääkaupunkiseudulle muuttaessaan leimallisina pidetyistä piirteistään, esimerkiksi švaavokaalista ja diftongiutumisesta. Pohjalaisilla muuttajilla tällaisia ovat esimerkiksi *r:n* esiintyminen *d:n* vastineena, labiaalistuminen ja jälkitavujen vokaalienvälinen *h*. Muuttajat ovat alkaneet puhua yleiskielen, murteen ja pääkaupunkiseudun puhekielen sekakieltä. Toisilla taas yksittäisen murrepiirteen runsas käyttö luo uskomusta hyvinkin murteellisesta puhetavasta. (Nuolijärvi 1986: 79–83.)

Muuttajien pääkaupunkiseudulla omaksumat kielenpiirteet kuuluvat Mantilan luokittelun ryhmään 1 eli ne ovat yleisiä ja neutraaleja puhekielisyyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi monikon ensimmäisen persoonan passiivimuoto (*me kävellään*), *i*-loppuisten diftongin jälkikomponentin kato (*punane*) ja tietyt persoonapronominit (*se*, *ne* 3. persoonan pronomineina). Mainitut piirteet ovat varsin erilaisia taustoiltaan, sillä osalla on selkeä yhteys perinteisiin murteisiin, kun taas osa on alun perin esiintynyt varsin laajasti tietyissä tilanteissa. Vastaavasti mainitsemani piirteet, joita vastaajat kenties välttelevät käyttämästä voisivat olla joko maantieteellisesti laaja-alaisia

puhekielen piirteitä (esimerkiksi švaavokaali tai yleisgeminaatiota) tai sitten leimallisia maakuntapiirteitä (esimerkiksi kaakkoismurteiden variantti *mie* ja savolaisten ”viäntäminen”). Maantieteellisesti laaja-alaisista piirteistä löytyy variaatiota kaupungeista, mutta leimalliset maakuntapiirteet taas kuuluvat nimenomaan juuri maakuntiin eikä niitä esiinny juurikaan kaupunkimurteissa. Molemmissa ryhmissä naisten puheessa kyseisiin ryhmiin kuuluvia piirteitä tavataan huomattavasti vähemmän. (Mantila 2004: 325–328.)

Vastaajat itse erittelevät varsin erilaisia murrepiirteitä, jotka ovat heidän puheessaan alkaneet varioida. Monet ovat maininneet esimerkiksi alkaneensa ”pätkimään sanoja oudolla tavalla”. Tällä he voivat tarkoittaa loppuheittoa, jossa sanan lopussa oleva vokaali on kadonnut (Tieteen termipankki: Kielitiede: loppuheitto). Loppuheitto on yleensä mainittu puhekielen piirteeksi (ks. esim. Moisander 2014: 60) ja oman tutkimukseni vastaajat liittävät vastaustensa perusteella loppuheiton esiintymisen omassa puhetavassaan vahvasti juuri pääkaupunkiseudun puhetapaan. Tämä on sikäli kiintoisaa, että loppuheitto on yleinen piirre myös monissa murteissa kuten esimerkiksi lounaismurteissa ja kaakkoismurteissa (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 17, 580). Oman tutkimukseni vastaajat kuvailivat loppuheiton kuuluvan myös omaan puhetapaansa: osa tulkitsi sen olevan osa omaa murrettaan, mutta osa koki sen pääkaupungin puhekieliseksi piirteeksi.

Muita muuttuneita kielenpiirteitä erittelivät esimerkiksi alla olevien esimerkkien vastaajat:

Esimerkki 55

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Erityisesti asiakaspalvelutilanteissa tai tilanteissa, joissa joudun puolustamaan itseäni, vältän käyttämästä persoonapronominia itsestäni puhuessani (*mie*), sillä jotenkin tunnen silloin olevani alemmassa asemassa ikään kuin maalta tulleena.”

Esimerkki 56

Vastaaja, Pohjois-Suomi, Himanka (Kalajoki)

”Vokaalimuunnokset joista pidin todella paljon (esim. kauhea -> kauhia, maitoa -> maitua) ovat vähentyneet ja korvautuneet eteläsuomalaisella pidennyksellä (esim. kauhee), samoin ylimääräiset vokaalit (kylymä) ovat vähentyneet. Osittain kyse on tietoisesta päätöksestä, koska huomauttelu ärsyttää. Samoin välttelen joitain sanoja ja ilmaisuja, joita kaikki eivät välttämättä tunne (esim. kävellä kopiksi tai viruttaa). Osittain kyse on myös siitä, ettei minulla ole nyt läheisissä kavereissa, joita tapaan yliopistolla tai harrastuksissa päivittäin, muita keskipohjalaisesti puhuvia, joten kuulen murrettani vain omasta suustani. Sanon kuitenkin yhä mää pitkänä ja d putoaa pois tai korvautuu j:llä, eli olen säilyttänyt piirteitä jotka ovat vähemmän ärsyttäviä ihmisten mielestä.”

Esimerkin 55 vastaaja tuo esille varsin vahvankin asenteen: hän ei koe olevansa pääkaupunkiseudulla tasavertaisessa vuorovaikutuksessa, jos hän käyttäisi murteellista varianttia *mie*. Hän puhuu jopa variantin välttelystä, koska kokee sen leimaavan hänet maalaiseksi. Yleisesti ottaen omasta puhetavasta poikkeavat persoonapronomininit ovat helposti kuultavissa ja kiinnostavat huomion. Ne myös herättävät joko positiivisia tai negatiivisia asenteita. Selvästi ympäröivästä kielimaisemasta poikkeavat variantit saattavat aiheuttaa häpeää. Persoonapronominien valinnassa voi korostaa joko omaa murretaustansa tai pyrkiä hälventämään sitä. (Mielikäinen & Palander 2014: 195, 199.)

Yksikön 1.persoonan variantti *mie* saattaisi kuulua todennäköisesti näihin Lappalaisenkin mainitsemiin leimallisimpiin piirteisiin, joista muuttajat pyrkivät ensisijaisesti luopumaan. Myös muut vastaajat ovat maininneet huomanneensa käyttävänsä aika ajoin variantti *mä* eikä esimerkiksi heidän murteessaan esiintyvää varianttia *mie*. Samoin esimerkin 56 vastaajan erittelemät vokaaliyhtymien muunnokset (*kauhea* > *kauhia*; *maitoa* > *maitua*) ovat varsin leimallisia keski- ja pohjoispohjalaisten murteiden piirteitä kuten myös švaavokaali (*kylymä*) (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 281–282). Vastaaja mainitsee saaneensa huomauttelua puhetavastaan, mikä on osittainen syy siihen, että hän kokee oman puhetapansa muuttuneen tietoisien päätöksen seurauksena. Toisaalta vastaaja myös toteaa, ettei hänellä ole samaa murretta puhuvia läheisiä ystäviä. Tässä näkyy myös jo aiemmin esittämäni havainto ystäväpiirin vaikutuksesta henkilön puhettavan muuttumisessa.

Muilta tuleva paine ei ole kerännyt kovin montaa osumaa vastaajamäärään nähden, vaikka se korostuukin avoimien vastausten sisällössä voimakkaasti, minkä esimerkiksi edellisistä esimerkeistä voi huomata. Kuitenkin esimerkkien 55 ja 56 vastaajat ovat listanneet merkittäväksi tekijäksi vastausvaihtoehdoista oman asenteensa merkityksen. He kokevat selkeästi, että heidän oma asenteensa vaikuttaa tietoiseen valintaan vältellä murteellisia puheenparsia pääkaupunkiseudulla asuessa sen sijaan, että he kokisivat yhteiskunnan suhtautuvan negatiivisesti murteelliseen puhetapaan. Anniina Asikainen (2018: 28–31) on saanut vastaavanlaisia tuloksia tutkiessaan kielen vaihtelua ja kieliasenteita työelämässä. Toiselta murrealueelta kotoisin olevat informantit olivat kertoneet pyrkivänsä tietoisesti häivyttämään omaa murrettaan, koska ihmiset, joiden kanssa he ovat tekemisissä, eivät puhu samaa murretta kuin he. Asikaisen mukaan tämä mahdollisesti kieliä vastaajien olettamuksista siitä, millaista murretta heidän odotetaan puhuvan tietynlaisissa ympäristöissä. (mp.)

Edellä olen eritellyt jonkin verran tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet vastaajien mukaan heidän puhetapansa muuttumiseen tai ehkä pikemmin murteellisten piirteiden lieventymiseen heidän puheessaan muuton jälkeen. Muutos ei kuitenkaan aina tarkoita ainoastaan muutosta yleiskielisempään puhetapaan tai murrepiirteiden katoamista tai lieventymistä, sillä puhettavassa tapahtuva muutos voi tarkoittaa myös murrepiirteiden vahvistumista. Osa vastaajista on huomannut myös tällaisia muutoksia:

Esimerkki 57

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Kouvola

”Hieman yllättäen murre on voimistunut pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen.”

Esimerkki 58

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Anjalankoski

”Kotiseutuni puheenparsi on voimistunut”

Yllä olevien esimerkkien lisäksi myös muutama muu lomakkeen vastaaja oli kokenut oman puhetapansa muuttuneen murteellisemmaksi muuton jälkeen. Kaikki tällaisia havaintoja tehneet vastaajat ovat kuitenkin itämurteiden alueelta kotoisin, ja näin ollen en voi yleistää tällaisen muutoksen välttämättä koskettavan kaikkia vastaajia. Toki tässä on myös huomioitava, että suurempi osa esimerkiksi kaakkoissuomalaisista vastaajista ei ollut huomannut muutoksia omassa puhettavassaan, mikä voisi kertoa myös kaakkoissuomalaisten vahvasta murreidentiteetistä. Mahdollista toki on, että juuri itämurteiden alueelta tulleet korostavat tietoisesti omaa murrettaan ja pyrkivät näin erottautumaan joukosta. Tai sitten uudessa kieliympäristössä olevat tiedostavat erot kieliympäristön ja oman puhettavan välillä herkemmin. Alla oleva vastaaja tuo kommentissaan tämän muun muassa ilmi:

Esimerkki 59

Vastaaja, Itä-Suomi, Joensuu

”Käytän enemmän sanoja murre sanoja puheessani. Tai ehkä vain luulen käyttäväni enemmän murretta, kun kukaan muu ei puhu samalla tavalla.”

Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu, että vuorovaikutus eri ihmisten kanssa saattaa juuri vahvistaa omaa murteellista identiteettiä puhujan huomattessa oman kielimuotonsa yhdenvertaisuuden muiden kielimuotojen kanssa. Tämä ilmenee toiston ja kokemuksen kautta: kun henkilö huomaa, että hän pystyy keskustelemaan omalla murteellaan myös uudessa kieliympäristössä, hänen murteensa voi säilyä ja vahvistaa jälleen kerran murteenpuhujan omaa identiteettiä. Pääkaupunkiseutu on myös alueena täynnä erilaisia

kielimuotoja, jolloin eri murretta puhuvat sulautuvat joukkoon. (Nuolijärvi 1986: 162–163.) Toki myös muutettaessa uudelle paikkakunnalle, kielenkäyttäjää saattaa huomioida omaa kielenkäyttöään aiempaa tarkemmin.

Murre ja oma kielenkäyttö voivat muuttua uudelle asuinalueelle asettumisen seurauksena, mutta se ei välttämättä kuitenkaan tarkoita murteen merkityksen täydellistä katoamista. Tällaisia havaintoja ovat tehneet esimerkkien 60 ja 61 vastaajat:

Esimerkki 60

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”Puhun enemmän yleiskieltä, mutta toisaalta murteen merkitys on korostunut. Murteen kautta identifioin itseäni enemmän kuin aikaisemmin, kun on tullut etäisyyttä kotiseutuun.”

Esimerkki 61

Vastaaja, Keski-Suomi, Konnevesi

”Etelä-Suomeen muutettuani tunnistin oman murteeni ja aloin korostaa murrettani keskustellesani muita murteita puhuvien kaverieni kanssa. Tulin ylpeäksi murteestani, kun tunnistin sen. Aiemmin murre oli minulle itsestäänselvyys, nyt se on osa identiteettiäni.”

Vaikka yksilön oma puhetapa muuttuisi tai jotkin murrepiirteet lieventyisivät puheessa, murteen merkitys yksilön identiteetille voi kuitenkin olla hyvin voimakasta. Kyseiset vastaajat pitävät omaa kotiseutuaan tärkeänä osana itseään ja ovat paljon yhteydessä siellä asuviin ihmisiin. Esimerkin 60 vastaaja ei ole osannut arvioida, tunteeeko hän kuuluvuutta pääkaupunkiseudulle, eikä hän ole eritellyt, ovatko esimerkiksi kaikki kaakkoismurteen piirteet korvautuneet yleiskielisillä varianteilla vai kenties vain jotkut tietyt piirteet. Vastauksessa on viitteitä, että osa murrepiirteistä on korvautunut yleiskielisimmillä varianteilla, mutta säilyneiden murrepiirteiden merkitys on korostunut. Vastaavasti esimerkin 61 vastaaja ei koe kuuluvuutta pääkaupunkiseudulle ja hänen kommenttinsa viittaisi voimistuneeseen murretapaan, joka on vahvasti kytköksissä hänen identiteettiinsä. Murteen merkitys osana yksilön identiteettiä saattaa näyttäytyä varsin vahvana, vaikka yksilö ei kokisi itse edes enää puhuvansa omaa murrettaan. Puhetavan muutos ei ole kuitenkaan kytköksissä siihen, kuinka yksilö arvottaa omaa murrettaan. Murteen merkitys osana yksilön identiteettiä saattaa korostua molempien vastaajien esittämän selityksen mukaan juuri silloin, kun ei enää asu omalla kotiseudullaan.

5.3 Kokoavia havaintoja muuton vaikutuksista

Luvuissa 5.1 ja 5.2 olen käsitellyt, millaisilla tekijöillä vastaajat ovat selittäneet oman puhetapansa muutosta tai sen säilymistä pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen ja millaisia esimerkkejä he ovat variaatiosta tai puhetapansa säilymisestä antaneet. Tässä alaluvussa käsitelen ensin lyhyesti kummankin ryhmän vastaajien kotiseutuasenteita ja vedän sitten lyhyesti yhteen analyysini tuloksia. Jotta ryhmät olisi helpompi erottaa toisistaan, käytän ryhmistä tässä yhteenvedossa nimityksiä Ryhmä 1 (vastaajat, jotka eivät ole huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan) ja Ryhmä 2 (vastaajat, jotka ovat huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan).

En ole keskittynyt analyysissäni erittelemään puhujien suhtautumista omaan puhetapaansa heidän kotiseutunsa perusteella. Molemmista käsittelemistäni ryhmissä, eli niillä, jotka eivät olleet huomanneet muutosta omassa puhetavassaan, ja niillä, jotka olivat huomanneet, oli vastaajia kaikista tutkimuslomakkeen kotiseuturyhmistä. Näin ollen kotiseutu ei vaikuta olevan ratkaiseva tekijä. Kuitenkin lähtökohtaisesti henkilöt, jotka eivät ole huomanneet muutosta omassa puhekielessään, arvottavat kotiseudun merkityksen itselleen tärkeäksi tutkimuslomakkeen ensimmäisessä osiossa, jossa tiedusteltiin heidän suhtautumistaan omaa kotiseutuaan kohtaan. He ovat myös paljon yhteydessä kotiseudullaan asuviin henkilöihin ja heille läheisimmät henkilöt asuvat myös muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Valtaosa näyttää kuitenkin viihtyvän nykyisellä asuinpaikkakunnallaan, vaikka ei tunnekaan kuuluvuutta sinne. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä tässä kohden näyttäisi, että viihtyminen paikkakunnalla ei korreloi kuuluvuuden kanssa. Monet vastaajista suunnittelevat myös muuttoa tulevaisuudessa pois pääkaupunkiseudulta, sillä he näyttivät muuttaneen alun perin pääkaupunkiseudulle vain opiskeluidensa vuoksi. Kotiseudun arvostuksella ja merkityksellä näyttäisi olevan vaikutuksensa osana murteen tai oman puhetavan säilymistä uudelle asuinalueelle muuttaessa. Identifioituminen tietylle paikkakunnalle ja sieltä muualle muuttamisen halukkuudella on todettu olevan yhteys murteen säilymiselle henkilön puheessa. (ks. esim. Ladegaard 2000: 226–227).

Tarkasteltaessa myös omassa puhetavassaan muutoksia huomanneiden vastaajien suhtautumista omaa kotiseutuaan tai nykyistä asuinpaikkakuntaansa kohtaan, on huomattavissa, että vastaajat arvottavat oman kotiseutunsa tärkeäksi osaksi itseään ja he ovat myös paljon yhteydessä omalla kotiseudullaan asuviin henkilöihin. Kotiseudun merkityksestä yksilölle tai siellä asuviin ihmisiin yhteydessä oleminen ei automaattisesti

siis tarkoita tulosten perusteella, että puhetavalla olisi suurempi todennäköisyys pysyä muuttumattomana muutettaessa uudelle asuinpaikkakunnalle, jos sitoutuminen omaan kotiseutuun on vahvaa. Valtaosa muutoksia huomanneista vastaajista arvioi ihmisten olevan ystävällisempiä omalla kotipaikkakunnallaan verrattuna pääkaupunkiseutuun. Suurin osa tuntee lisäksi kuuluvuutta nykyisellä asuinpaikkakunnallaan ja kokee viihtyvänsä siellä. Näin ollen vaikuttaisi, että kuuluvuus pääkaupunkiseudulle voisi jollain tapaa selittää yksilön puhetavan muutosta. Kun yksilö tuntee kuuluvansa jollekin alueelle, hän kenties helpommin omaksuu alueen puhetavan piirteitä, jolloin hänen kotiseudulla omaksumansa puheenparisi saattaa alkaa varioida tai siihen saattaa tulla uusia elementtejä. Vastaavasti henkilöt, jotka eivät tunne kuuluvuutta pääkaupunkiseudulle, pyrkivät kenties erottautumaan ympäröivästä kielimaisemasta ja osoittamaan kuuluvuutta omalle kotiseudulle. Toki tässä on huomioitava se, että pari vastaajaa on huomannut oman kotimurteensa vahvistuneen entisestään muuton jälkeen, joten alueelle kuuluvuuden tuntemisen merkitys yksilön puhetavan varioimiselle vaatisi lisätutkimusta eikä tarjoa täysin aukottomia johtopäätöksiä.

Vastaajissa, jotka eivät olleet huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan, oli ainoastaan kolme yli 30-vuotiasta vastaajaa. Kuitenkin omassa puhetavassaan muutoksia huomanneiden vastaajajoukossa oli myös paljon alle 25-vuotiaita vastaajia. Hypoteettisesti olisi voinut ajatella, että suurin osa pääkaupunkiseudulle muuttaneista vastaajista olisi nuoren ikänsä puolesta asunut siellä vain vähän aikaa, jolloin muutosta ei olisi kenties vielä päässyt tapahtumaan tai vastaajat eivät olisi sitä vielä suuremmin huomioineet omassa puheessaan. Olisi myös voinut ajatella, että uudelle paikkakunnalle muuttaneet vastaajat eivät olisi vielä sitoutuneet niin vahvasti uuteen asuinpaikkakuntaansa ja vierailisivat kenties enemmän omalla kotiseudullaan, jolloin kosketus oman kotimurteeseen olisi vahvempi. Kuitenkin tutkimukseni tulokset osoittavat, että kaikkein nuorimpia vastaajia on kummassakin käsittelemässäni ryhmässä. Näin ollen iällä ei vaikuta olevan merkitystä puhetavan säilymisessä tai muuttumisessa.

Olen käsitellyt luvuissa 5.1 ja 5.2 sekä puhetavan säilymiseen että muuttumiseen liittyviä tekijöitä ja tuonut esille myös vastaajien avoimissa kommentteissa ilmi tuomia havaintoja. Merkittävimmissä roolissa puhetavan säilymisessä ovat olleet vastaajan oma asennoituminen murteellisuutta kohtaan. Omat murrepiirteet ovat muotoutuneet niin vahvasti osaksi vastaajien identiteettejä, että niistä luopuminen ei ole heille luonnollista. Yksi selittävä tekijä voi olla myös halu välttää pääkaupunkiseudun

puhetavan piirteiden - esimerkiksi slangin - omaksumista osaksi omaa puhetapaa. Tämä halu tai päätös voi osaltaan vaikuttaa puhetavan säilymiseen. Vastaajat ovat voineet myös huomata positiivisia vaikutuksia käyttäessään omaa murrettaan, kuten esimerkin 46 vastaaja, joka kokee tulevansa asiakkaana paremmin kohdelluksi omalla murteellaan. Oman asenteen lisäksi tärkeässä roolissa ovat sosiaaliset ympyrät. Yhteiskunnallisten asenteiden merkitystä ei suoraan kuvailtu, mutta joissakin esimerkeissä tietynlaiset asenteet, esimerkiksi yhteiskunnan negatiivisena koettu suhtautuminen murteisiin, ovat silti havaittavissa.

Monet vastaajat kertoivat myös, että heidän puheeseensa on kenties tullut sekaan hieman pääkaupunkiseudulle tyypillistä sanastoa tai puheen intonaatio on muuttunut, mutta vastaajat kokivat silti itsensä varsin murteellisiksi ja puhetapansa säilyneen pienistä muutoksista huolimatta. Esimerkin vastaaja kuvailee juuri tällaista pientä muutosta:

Esimerkki 62

Vastaaja, Kaakkois-Suomi, Lappeenranta

”En ole huomannut muutosta murteessani. Ehkä intonaatiot ja äänenpaino sekä puheenkulku on menettänyt joitain lappeenrantalaiselle puheelle tyypillisiä piirteitä, mutta puhun edelleen mie ja sie. En koe mitään syytä muuttaa omaa puhetapaani tietoisesti. Myös sanasto on ehkä muuttunut hieman ympäristön vaikutuksesta.”

Vastaaja tuo ilmi, että hänen puheensa ei ole muuttunut, mutta ”intonaatio ja äänenpaino sekä puheenkulku on menettänyt joitain lappeenrantalaiselle puheelle tyypillisiä piirteitä - -”. Kuitenkin persoonapronominien *mie* ja *sie* säilyminen korostuu vastaajalla vahvasti puheen säilymisenä. Hän mainitsee myös sanaston muuttuneen ympäristön vaikutuksesta ja tämä korostui monien muidenkin vastaajien vastauksissa. Vastaajat eivät näytä pitävän uusien sanojen omaksumista puhetapansa muuttumisena.

Puhetavassaan muutoksia huomanneet vastaajat taas korostivat puhetapansa muutoksessa eniten tutkimuslomakkeella annetuista vaihtoehdoista ystävien ja opiskelujen merkitystä. Sosiaalisten piirien merkitys korostuu myös puhetavan muuttumisessa, sillä ystävien ja opiskelujen jälkeen eniten puhetavan muuttumiseen vaikuttavat vastaajien mukaan myös perhe ja kumppani. Kaikki vastaajat ovat yliopistossa opiskelevia, koska vastaukset on kerätty Helsingin yliopiston ylioppilaskunnilta, ja akateemisessa maailmassa käytetään ehkä niin kirjoittaessa kuin puhuessakin hyvin yleiskielistä puhetapaa. Osittainen vaikutuksensa saattaa olla myös

sillä, että vastaajat ovat muuttaneet uudelle paikkakunnalle, jossa on monenlaisia puhujia monilta eri alueilta. Näillä tekijöillä saattaa osittain olla vaikutuksensa puhettavan muokkaantumisessa. Monet vastaajat olivat lisäksi tuoneet ilmi puhettapansa muuttuneen nimenomaan yleiskielisemmäksi. Pääkaupunkiseudun puhettapaan liitetään yhtenä piirteenä yleiskielisyys, mutta myös slangi (Palander 72–73; Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2008 [2006]: 233–235; Kokko 2010: 86–88). Slangiin myös oman tutkimukseni vastaajat olivat kiinnittäneet huomionsa molemmissa ryhmissä. Tässäkin on siis huomattavissa jonkinlaisia tulkintaeroja, sillä slangisanojen käytöstä huolimatta osa koki silti puhettapansa säilyneen, kun taas toiset kokivat slangin myötä puhettapansa muuttuneen.

Muutoksia huomanneet vastaajat toivat ilmi myös tilanteisen vaihtelun omassa puhettavassaan, joka määrittelee, millaista puhettapaa he käyttävät. Virallisemmissä tilanteissa, kuten esimerkiksi työpaikalla, saatettiin suosia yleiskielisempää puhettapaa. Puhekumppaneilla on myös vaikutuksensa vastaajien puhettapaan. Jotkut kokivat, etteivät voi käyttää omia murrepiirteitä puheessaan, koska heitä ei välttämättä oteta silloin vakavasti. Vastaajat eivät kokeneet yhteiskunnan tai median luovan paineita heidän puhettapansa muuttamiselle, mutta jonkinlaisia ulkopuolisia yhteiskunnan asenteita on huomattavissa vastauksissa, joissa esimerkiksi määritellään, kuinka murrepiirteillä puhuvaa henkilöä ei välttämättä oteta vakavasti. Osa koki myös saavansa ei-haluttuja kysymyksiä kotiseututaustastaan murrepiirteitä käyttäessään.

Kiinnostavaa siis kaiken kaikkiaan on, että toisille puheeseen ilmestyneet Stadin slangin sanat kuten *spora* ja *steissi* eivät vielä ilmaise muutosta, kun taas toiset vastaajat ovat kokeneet niiden tuoneen muutosta omaan puhettapaansa. Toisille vastaajilla tilanteinen vaihtelu on muutosta, kun taas toiset vastaajat kokevat puhettapansa silti säilyneen tällaisesta vaihtelusta huolimatta. Huomattavaa on kuitenkin, että aina puhettavan muuttuminen ei tarkoita assimiloitumista ympäröivään kielimaisemaan ja oman murrepiirteiden värittämän puhettavan lieventymistä. Osa vastaajista toi yksinkertaisesti ilmi senkin, että he olivat huomanneet puhettapansa muuttuneen murteellisemmaksi muutettuaan pääkaupunkiseudulle. He eivät liiemmin eritelleet, kuinka olivat tämän muutoksen huomanneet tai kuinka he siihen suhtautuivat. Tämä on kuitenkin yleisesti hyvä huomioida puhuttaessa muutoksesta. Se ei aina tarkoita, että vastaajan murre katoaisi vaan se tosiaan saattaa jopa voimistua. Tässäkin olisi jatkotutkimusmahdollisuus.

6 Lopuksi

Vaikka tutkimukseni vastaajajoukko oli varsin rajattu ja pieni, se antaa jonkinlaista osviittaa muuttajien puhettavan variaatosta ja siitä, kuinka kotiseututausta vaikuttaa puhetapaan suhtautumisessa. Tutkimukseni tulokset toivat esille paljon yhtäläisyyksiä eri kotiseututaustoista muuttaneiden suhtautumisessa omaan puhetapaansa. Kaikki vastaajat arvostivat esimerkiksi yleisellä tasolla murteita positiiviseen sävyyn ja toivoivat murteensa säilyvän. Tutkimuksissa on havaittu, että kun vastaajilta tiedustellaan geneerisellä kysymyksellä, arvostavatko he murteita, vastaukset ovat yksinomaan positiivisia ja murteita arvostavia. Murteen merkitys ei kuitenkaan välttämättä ole kaikille vastaajille silti sama. (Vaattovaara 2009: 98–99.) Tämä oli havaittavissa myös omassa tutkimuksessani: osalle vastaajista murre oli tärkeä osa identiteettiä, osa saattoi varioida sitä hyvinkin paljon ja osa koki sen asettavan itsensä toisarvoiseen asemaan keskustelutilanteissa. Vastaajat myös arvottivat omaa puhetapaansa selkeästi positiivisin adjektiivein ja arvottivat sen pääkaupunkiseudun puhetapaa kauniimmaksi.

Murteet ovat olleet jonkinlaisessa nosteessa viime vuosikymmeninä, vaikka aiemmin ajateltiin, että murteet tulisivat katoamaan tai lähestymään toisiaan kaupungistumisen seurauksena ja syntyisi kenties aivan uusi puhe-suomen varieteetti (Mantila 2004: 322). Murteiden arvostus vaikuttaa vastaajien keskuudessakin olevan vahvaa, mutta kaikkien ryhmien enemmistö uskoi oman puhetapansa tulevan silti muuttamaan tulevaisuudessa. Tämä on sinänsä ihan luonnollinen näkymä, koska puheessa on läheisesti yhteydessä sosiaalinen aspekti. Tulkitsisin sen niin, että ympäristö ja sosiaaliset kontaktit vaikuttavat puhetapaan, jolloin niillä on myös potentiaalia vaikuttaa siihen. Muuttamisen on tutkimuksissa osoitettu tasoittavan murretta eli muuttajien murteellisuus on ollut vähäisempää verrattuna heidän kotiseudullansa edelleen asuviin ikätovereihin (Lappalainen 2001: 89). Myös iän, muuttoliikkeen, median vaikutuksen ja globalisaation on todettu aiemmin vaikuttaneen murteellisuuden häviämiseen (Palander 2011: 162).

Eri kotiseutualueilta muuttaneiden väleillä näkyi myös selkeitä eroavaisuuksia. Itäsuomalaiset ja keskisuomalaiset toivat ilmi näkökulman, että he pitivät itseään enemmän yleiskielisinä, eivätkä koe puhuvansa niin vahvaa murretta. Tässä olisi yksi mahdollinen jatkotutkimusmahdollisuus selvittää, mistä tällainen ”kunnon

murteellisuuden” ajatus kumpuaa. Miksi juuri itä- ja keskisuomalaisilla vastaajilla tuntuu olevan vahvasti ajatus, että ilman tiettyjen murrepiirteiden esiintymistä puheessa he eivät olisi murteellisia? Kaakkoisuomalaiset vastaajat toivat myös ilmi ajatuksen yleiskielisyydestä, mutta korostivat silti selkeästi murteellisten persoonapronominivarianttien ilmenemisen omassa puhetavassaan. Joissakin tapauksissa murteelliset persoonapronomit voivatkin olla ainoa säilynyt piirre muuten hyvinkin yleiskielistyneessä puhetavassa (Mielikäinen & Palander 2014: 199).

Muista ryhmistä poiketen länsisuomalaiset vastaajat kokivat yleisen suhtautumisen länsimurteita kohtaan olevan ei-arvostettua. Länsisuomalaiset vastaajat arvottivat itse omaa murrettaan varsin positiivisesti ja nimittivät puhetapaansa kotikaupunkinsa mukaan, mutta kokivat yhteiskunnan asenteiden olevan kielteisempiä. Tämä oli saanut osan vastaajista tasoittamaan murrettaan pääkaupunkiseudulla. Asenteisiin liittyy yleisesti – olivat ne sitten tiedostettuja vai tiedostamattomia – murteiden stereotyyppioita (esim. Palander 2007; Mielikäinen & Palander 2002;). Tutkimuksissa on osoitettu, että vastaajien mielipiteisiin vaikuttavat usein nämä ulkoapäin tulevat, opitut käsitykset (Palander 2011: 189). Omassa tutkimuksessani murrealueilta pääkaupunkiseudulle muuttavat vastaajat saattavat havaita pääkaupunkiseudun puhekielestä sellaisia ominaisuuksia, joiden he tietävät jo ennestään siihen kuuluvan. Esimerkkinä tällaisesta ovat vaikka slangisanat tai puheen yleiskielisyys. Vastaavasti myös omasta puheesta havainnoidaan ne piirteet, jotka jo entuudestaan tiedetään siihen kuuluvaksi (Palander 2011: 189). Esimerkiksi omassa tutkimuksessani kaakkoisuomalaiset vastaajat huomioivat paljon yksikön 1.persoonan kaakkoismurteista varianttia *mie*. Näin ollen on vaikea todeta, mikä on vastaajan itse todellisuudessa havainnoimaa ja mikä on taas hänen odotuksiansa vastaavaa havainnointia (2011: 189). Esimerkiksi jos peräpohjan murteiden edustaja kuulee mediassa puhuttavan pohjalaisten tunkevan *h*:ta kaikkiin sanoihin, hän saattaa havainnoida sitä omasta puheestaan, koska siitä on muodostunut yleisesti havaittu murreryhmää kuvaava stereotyyppinen piirre. Piirteellä viitataan pääpainottomien vokaalien välissä olleen *h*:n säilymiseen (*lähtenehek kattomahan*). Tämä on tunnusomaisin yhteinen piirre peräpohjan murteille. (Lyytikäinen & Rekunen & Yli-Paavola 2013: 348.) Murteenpuhija ei välttämättä ole tätä itse havainnut, vaan hän toistaa sitä, mitä on kuullut muiden hänen murteestaan puhuttavan (Palander 2011: 189).

Kotiseudulla vaikuttaa siis olevan jonkinlaista vaikutusta suhtautumisessa omaa puhetapaa kohtaan, mutta lähtökohtaisesti kaikki muuttajat pitävät omia murteellisia juuriaan arvossa. Oman taustan merkitys korostui etenkin niillä vastaajilla, jotka eivät olleet huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan. Monet jopa erittelivät säilymisen kannalta olennaiseksi yliopiston osakunnassa toimimisen ja siellä vuorovaikutuksessa olemisen samaa murretta puhuvien henkilöiden kanssa. Kirjoitetussa kielessä ja taiteessa murteella on korostettu juuri alueellista kuuluvuutta (Mielikäinen 2001). Murteellisella puhetavalla tai kirjoitetulla tekstillä voidaan nähdä olevan myös jonkinlaista ryhmäidentiteetin vahvistamista tukevaa toimintaa tai sillä tavoitellaan tiettyä rentoutta ja tuttavallisuutta ja tähän murteellinen kirjoittaminen soveltuu mainiosti (Koski 2002: 73). Säilymiseen vaikuttuneet tekijät voivat siis kieliä vahvasti oman alueellisen kuuluvuuden tai ryhmäidentiteetin ylläpitämistä osakunnissa. Toki, kuten tutkimuksessanikin huomattiin, muutokset puhetavassa ovat voineet myös merkitä entistä vahvempaa murteellista puhetapaa. Sekin voi olla jonkinlainen osoitus tästä ryhmäidentiteetin vahvistumisesta.

Tässä kohden voisi nähdä, että murteella on vahva alueellinen merkityksensä: osakunnassa murteella puhuttaessa luodaan yhteistä sosiaalista ympyrää, joka liitetään vahvasti omalle yhteiselle kotiseutualueelle. Ylipäättään alueen imagolla ja alueellisella diskurssilla on vaikutuksensa alueen asukkaiden kielelliseen itsetuntoon ja leimallisten piirteiden säilymiseen. Pohjoissuomalaiset vastaajat ovat aiempien tutkimusten perusteella nähneet oman alueensa imagon positiivisten adjektiivien kautta, joka vahvistaa myös heidän positiivista suhtautumistaan omiin murrepiirteisiinsä. He eivät näin koe häpeää puhua murteellisesta myöskään kotiseutunsa ulkopuolella. (Vaattovaara 2009: 242.) Tämä voisi myös päteä omiin tutkimustuloksiini: vastaajan positiivinen kotiseutuasenne voi vaikuttaa siihen, että hän säilyttää leimalliset murrepiirteensä myös pääkaupunkiseudulle muuton jälkeen. Tämän yleistäminen kaikkiin tutkimukseni vastaajaryhmiin vaatisi kuitenkin tarkempia tutkimuksia.

Tutkittaessa muuton vaikutuksia puhetapaan, huomattavaa oli, että vastaajajoukossa oli enemmän niitä, jotka olivat huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan. Sekä puhetavan muuttumisessa että säilymisessä korostui selvästi vastaajien oman tulkinnan merkitys. Osa vastaajista tulkitsi uusien sanojen omaksumisen puhetavan muuttumiseksi, osa taas ei kokenut uusien sanojen muuttaneen omaa puhetapaansa. Sama ilmiö koski tilanteista vaihtelua. Puhetavan säilymisessä korostui ennen kaikkea vastaajien oma asennoituminen omaa murrettaan kohtaan.

Monille murteellisuus omassa puhetavassa oli vahvasti yhteydessä heidän identiteettiinsä, eivätkä he kenties sen vuoksi ole olleet niin alttiita muutoksille. Puhetavassaan muutoksia huomanneiden vastaajien avoimissa vastauksissa tuli ilmi, että heidän puhetapansa oli muuttunut tai he olivat huomanneet siinä muutoksia, koska murteellinen puhetapa herätti pääkaupunkiseudulla huomiota, eivätkä he kokeneet sitä miellyttäväksi tai he kokivat olevansa vuorovaikutustilanteessa alhaisemmassa asemassa murteellisuutensa takia. Kuitenkaan puhetavan muuttuminen ei välttämättä ole tarkoittanut tutkimustulosteni perusteella sitä, että murteen merkitys vastaajalle olisi jotenkin vähäisempää. Monet muutoksia huomanneet vastaajat saattoivat korostaa murteellisuuden ja kotiseutunsa merkitystä itselleen, vaikka olivatkin huomanneet muutoksia omassa puhetavassaan. Identiteetin merkitys korostui erityisesti puhetavan säilymisessä. Identiteetin ja kielen välinen suhde muuttajilla olisi yksi mahdollinen jatkotutkimuksen kohde, vaikka aihetta on muuten tutkittukin jonkin verran (ks. esim. Nuolijärvi 1986; Mantila 2004).

Monet vastaajat korostivat tai käsittivät oman puhetapansa olevan varsin yleiskielinen, mutta että siinä on kuitenkin joitakin murrepiirteitä. Vaikuttaisi siis siltä, että murteen puhujien keskuudessa käsitykset omasta murteellisesta puhetavasta olisivat muuttuneet yleiskielisemmiksi. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että mediassa murteellisesti puhuneista henkilöistä parhaiten mieleen jäävät omaa murretta puhuvat henkilöt (Palander 2011: 155). Tämä voisi olla yksi suunta, josta vastaajat ovat saaneet vertailukohtaa: oman puheen vertailu mediassa esiintyvään saman murteen puhujaan saattaa joko herättää kuvan itsestä yhtä murteellisena tai enemmän yleiskielisenä puhujana. Media siis lisää murteiden tunnettavuutta, mutta television aikaansaamia vaikutuksia kieleen saatetaan usein liioitella syyttä. Yleisesti ottaen puheyhteisön piirteet tai piirteiden muutokset leviävät televisioon eikä toisinpäin. (mt. 161.) Ilman vastaajilta saatuja autenttisia puhenäytteitä tästä on kuitenkin vaikea tehdä yleistyksiä. Tutkimukseni pohjalta voitaisiin varovaisesti tulkita, että mielikuva omasta puhetavasta on murteellisuudesta huolimatta muuttunut yleiskielisemmäksi. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, että vastaajat arvottavat murteita yleisesti korkealle.

Tarkempi tutkimus eri kotiseututaustoista kotoisin olevien murreasenteista voisi tarjota laajempaa tutkimusta murreasenteista ja siitä, mistä ne mahdollisesti kumpuavat. Tutkimalla esimerkiksi, kuinka yhteiskunnassa ja mediassa eri murteita esitetään ja mikä vaikutus niillä esimerkiksi muuttajien puhetapaan on, saattaisi tarjota myös uudenlaista näkökulmaa muuttajien kieliasenteisiin. Myös tarkempi tutkimus

kotiseututausta-asenteiden vaikutuksesta vastaajien puhettavan arvottamiseen voisi myös tuoda uudenlaisia ja laajempia näkökulmia muuttajien murreasenteisiin.

Oman tutkimukseni alkuperäisenä ajatuksena oli tarkastella sekä vastaajien kotiseutu- että murreasenteita. Inspiraationani tähän näkökulmaan oli Johanna Vaattovaaran väitöskirja vuodelta 2009. Hyvin pian analyysia aloittaessani huomasin kuitenkin näkökulmani olevan aivan liian laaja kattamaan molemmat haluamani näkökulmat maantieteellisesti ja murteellisesti näin laajalla vastaajajoukolla. Niinpä jätin kotiseutua käsittelevän näkökulman kokonaan pois tutkimuksestani ja keskityin tarkastelemaan vastaajien murreasenteita ja muuton vaikutuksia.

Halusin tarkastella ja vertailla eri murrealueilta tulleiden vastaajien asenteita keskenään, joten siksi vastaajia on eri puolelta Suomea. Tässä kohden analyysini on varsin onnistunut, koska sain kattavasti tutkittua eri murrealueilta tulleiden asenteita omaa puhetapaansa kohtaan ja vertailtua ryhmiä keskenään, jolloin esille nousivat esimerkiksi itä- ja keskisuomalaisten asenteet ”kunnollisista ja oikeista murteen piirteistä”, joiden esiintymättömyys tarkoittaa ”ei-murteellista puhetapaa” tai että länsisuomalaiset kokevat omien murteidensa arvostuksen olevan yhteiskunnassa alhaista.

Vastaajajoukot eivät vaihtelevan kokonsa vuoksi kuitenkaan ole täysin vertailtavissa keskenään. Analyysini tueksi olisi siis hyvä keskittyä tutkimaan yksittäiseltä murrealueelta tulleiden muuttajien asenteita omaa puhetapaansa kohtaan tai tehdä laajempaa jatkotutkimusta tasaisemmilla vastaajajoukoilla kultakin alueelta. Vähäisillä vastaajamäärillä varustetut ryhmät tuottivat kuitenkin joitakin mielenkiintoisia havaintoja ja tietoja murrealueen muuttajien kieliasenteista ja tarjosivat vertailukulmaa muihin ryhmiin nähden. Esimerkiksi keskisuomalaisten asenteet toistuivat samanlaisina miltei kaikilla ryhmän vastaajilla. Tämä tutkimus tarjoaakin muuttajien kielen tutkimukseen yhden näkökulman. Olen tehnyt läpileikkauksen Suomen eri murrealueilta pääkaupunkiseudulle muuttaneiden opiskelijoiden puhettavasta. Kotiseudulla vaikuttaa olevan jonkinlaista merkitystä omaan murteeseen suhtautumisessa. Myös puhettavan muuttumiseen ja säilymiseen vaikuttaneissa tekijöissä on joitakin yhtäläisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia. Isossa roolissa vaikuttaa kuitenkin olevan yksittäisen kielenpuhujan oma tulkinta ja oma asennoituminen. Kielenkäyttäjillä on siis mahdollisuus vaikuttaa omiin asenteisiinsa omaa kieltään kohtaan.

Lähteet

- AIRAS, JUSTIINA 2016: ”Ylimielistä ja sekavaa” – Lappeenrannan seudun lukiolaisten asenteita ja käsityksiä Helsingin seudun puhekielestä. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- ASIKAINEN, ANNIINA 2018: “Et kyl mä uskosin et mun puheesta niinku tolkun saa ja sehän nyt pitäs riittää” – kieli ja kieliasteet työelämässä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto.
- BELL, ALLAN 2001: Back in Style: reworking audience design. Teoksessa Penelope Eckert & John R. Rickford (toim.) *Style and Sociolinguistic variation* s. 139–169. Cambridge, Uk; New York, Ny: Cambridge University Press cop.
- BLOCK, DAVID 2006: Identity in applied linguistics. Teoksessa Tope Omoniyi & Goodith White (toim.) *The Sociolinguistics of Identity* s. 34–49. Bloomsbury Publishing PLC.
- CHAMBERS, J.K. 1995: *Sociolinguistic Theory: linguistic variation and its social significance*. Language in society 22. Oxford: Blackwell.
- ECKERT, PENELOPE 2012: Three Waves of Variation Study: The Emergence of Meaning in the Study of Sociolinguistic Variation. *Annual Review of Anthropology* 41 s. 87–100.
- HALL, STUART 1999: *Identiteetti*. Suomentanut Mikko Lehtonen & Juha Herman. Tampere: Vastapaino.
- HURTTA, HEIKKI 2007: Lanttä ja itää – suomen murteiden ryhmittelyä. Kielikello 3/2007. <https://www.kielikello.fi/-/lantta-ja-ittaa-suomen-murteiden-ryhmittelya> Katsottu 18.10.19.

- HYVÄRINEN, MINNA-MARI 2017: Tapaustutkimus erään muuttajan kielestä: d:n vastineiden ja yksikön 1. ja 2. persoonapronominien variaatio kahdessa eri tilanteessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.
- IJAS, LAURA 2019: Äidinkielenopettajien murreasenteet ja suhtautuminen murteita käsittelevään opetukseen. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.
- INOUE, FUMIO 1999: *Classification of Dialects by Image. English and Japanese.* Teoksessa Daniel Long & Dennis R. Preston (toim.) *Handbook of perceptual dialectology.* John Benjamins Publishing Company. p. 147–159.
- JUNTUNEN, SAANA 2018: ”On niinku saepualla pesty mejän suut.” Murre urheilijan julkisuuskuvan rakentajana. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.
- JÄRVELIN, KALERVO 1993: *Merkkijonot, sanat, termit ja käsitteet informaation haussa.* Kirjastotiede ja informatiikka 12 (4): 119–128.
- KOKKO, SUSANNA 2010: Kahden ikäryhmän raahelaisten käsityksiä suomen murteista. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.
- KOSKI, MAUNO 2002: Murteet muodissa. Teoksessa Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.) *Äidinkielen merkitykset.* s. 49–74. Helsinki: SKS.
- Kielitoimiston ohjepankki: Pääkaupunkiseutu, Suur-Helsinki ja Helsingin seutu.
<http://kielitoimistonohjepankki.fi/haku/p%C3%A4%C3%A4kaupunkiseutu/ohje/403> Katsottu 24.1.2019.
- Kielitoimiston sanakirja. 2018: Kotiseutu.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> Katsottu 20.11.2018.

— Pääkaupunkiseutu.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> Katsottu 19.8.2019.

LABOV, WILLIAM 1963: *The Social Motivation of a Sound Change*. WORD 01 January 1963. Vol.19 (3) s. 273–309.

LABOV, WILLIAM 1966: *The Social Stratification of English in New York City*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.

LABOV, WILLIAM 1972: Some principles of linguistic methodology. *Language in Society* Vol.1 (1) s. 97–120.

LADEGAARD, HANS 2000: Language attitudes and sociolinguistic behaviour: Exploring attitude-behaviour relations in language. *Journal of Sociolinguistics* 4 s. 214–233.

LAITINEN, LEA 2018: Kymmenen kohtaa aiheesta Carl Axel Gottlund ja kieli. Juvan kulttuurisivut. Juvan kulttuuria ja kulttuurintekijöitä.
<https://www.juvankulttuurisivut.fi/carl-axel-gottlund-ja-kieli/> Katsottu 30.7.2019.

LAPPALAINEN, HANNA 2001: Sosiolingvistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen. – *Virittäjä* 105 s. 74–101.

— 2008: Vaihteleva kieli. Teoksessa Tiina Onikki-Rantajääskö & Mari Siirainen (toim.) *Kieltä kohti*. s. 66–85. Otava.

LONG, DANIEL 1999: Geographical perceptions of Japanese dialect regions. Teoksessa Dennis R. Preston ja Daniel Long (toim.) *Handbook of perceptual dialectology* Vol 1 s. 177–198. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins.

LYYTIKÄINEN, ERKKI – REKUNEN, JORMA – YLI-PAAVOLA, JAAKKO (toim.) 2013: *Suomen murrekirja*. Helsinki: Gaudeamus.

MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. *Virittäjä* 108 s. 322–345.

MIELIKÄINEN, AILA 1982: Nykypuhesuomen alueellista taustaa. – *Virittäjä* 86 s. 277–294.

——— 2001: Kirjoitettua murretta. *Kielikello* 4/2001. <https://www.kielikello.fi/-/kirjoitettua-murretta> Katsottu 14.10.2019.

MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. *Sananjalka* 44 s. 86–109.

——— 2014: Miten suomalaiset puhuvat murteista? *Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: SKS.

MOISANDER, TIINA 2014: Tehäaks verbeillä puheen tuntua? Aikuisille suunnattujen s2-oppikirjojen dialogin verbit puhekielen mallin rakentajina. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.

NIEDZIELSKI, NANCY A. – PRESTON, DENNIS R. 2000: *Folk linguistics. Trends in linguistics. Studies and monographs* 122. Berlin: Mouton de Gruyter.

NORTON, BONNY 2013: *Identity and language learning: Extending the conversation*. Second edition. Bristol: Multilingual Matters.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1986: *Kielyhteisön vaihto ja muuttajan identiteetti*. Jyväskylä: Gummerus Oy.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO – SORJONEN, MARJA-LEENA 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankeeseen pohjalta*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 133. Helsinki: Multiprint.

NUPPONEN, ANNE-MARI 2011: ”*Savon murre*” *savolaiskorvin: kansa murteen havainnoijana*. Väitöskirja. Joensuu: University of Eastern Finland. Joensuu.

- OMONIYI, TOPE – WHITE, GOODITH 2006: Introduction. Teoksessa Tope Omoniyi & Goodith White (toim.) *Sociolinguistics of Identity*. s. 1–8. Bloomsbury Publishing PLC.
- PALANDER, MARJATTA 1982: Havaintoja nuoren polven murteenkäytöstä ja -tuntemuksesta. *Virittäjä* 86 s. 164–175.
- 2001: Kansan käsityksistä lingvistiikkaa. *Virittäjä* 105 s. 147–151.
- 2005: Muu suomi karjalaisten silmin. Teoksessa Marjatta Palander & Anne-Mari Nupponen (toim.) *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti* s. 56–90. *Studia Carelica Humanistica* 20. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsityksiin. *Virittäjä* 111 s. 24–55.
- 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: SKS.
- PAUNONEN, HEIKKI – PAUNONEN, MARJATTA 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii: Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: Wsoy.
- PAUNONEN, HEIKKI 2006: Lounaismurteiden asema suomen murteiden ryhmityksessä. Teoksessa Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö & Toni Suutari (toim.) *Kohtauspaikkana kieli – näkökulmia persoonaan, muutokseen ja valintoihin*. s. 249–268. Helsinki: SKS.
- 2008 [2006]: Vähemmistökielestä varioivaksi valtakieleksi. Teoksessa kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.) *Helsinki kieliyhteisönä*. s. 13–99. 2. painos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- PRESTON, DENNIS R. 1989: *Perceptual Dialectology: Nonlinguists' Views of Areal Linguistics*. *Topics in sociolinguistics*, 7. Dordrecht: Foris 1989.

— 2004: Folk Metalanguage. Teoksessa Adam Jaworski, Nikolas Coupland & Darius Galasinski (toim.) *Metalanguag: Social and Ideological Perspectives*. s. 75–101. Language, Power and Social Process 11. Berliini; New York: Mouton de Gruyter.

— 2006: Folk Linguistics. Teoksessa Anne Anderson ja Keith Brown (toim.) *The Encyclopedia of Language and Linguistics* s. 521–533. 2nd edition. Amsterdam; Boston: Elsevier cop.

RAPOLA, MARTTI 1969: *Johdatus suomen murteisiin*. 3.painos. Helsinki: SKS.

RINKINEN, NOORA 2013: Kun mie kuulen et joku puhuu Sörkästä ni sit mieki rupeen puhuu Sörkästä: minä-pronominin ja paikannimien variaatio Savonlinnasta Helsinkiin muuttaneiden puheessa. Pro-gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.

SEBBA, MARK – WOOTTON, TONY 1998: We, They and Identity: Sequential versus identity-related explanation in code-switching. Teoksessa Peter Auer (toim.) *Code-Switching in Conversation: Language, Interaction and Identity* s. 460–504. London; New York: Routledge.

SNOW, CATHERINE E. 1979: Mothers' speech research: From input to interaction. Teoksessa Catherine E. Snow & Charles A. Ferguson (toim.) *Talking to Children: Language Input and Acquisition*. s. 31–49. Cambridge: Cambridge University Press.

Tieteen termipankki 13.8.2019: Kielitiede: *murre*.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:murre>

— 1.8.2019 Kielitiede: *loppuheitto* | *apokopee*

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:loppuheitto>

VAAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: SKS.

VAATTOVAARA, JOHANNA – SOININEN-STOJANOV HENNA 2008 [2006]:

Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajaukset ja kielelliset asenteet.

Teoksessa Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.) *Helsinki kieliyhteisönä* s. 223–254. 2.painos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

Liite 1: Tutkimuslomake

Pääkaupunkiseudulle muuttaneiden opiskelijoiden murre- ja kotiseutukäsitykset

Mikä merkitys murteella on? Entä kotiseudulla? Jäävätkö murre ja kotiseutu taka-alalle muuttaessamme kaupungista toiseen? Vai säilyykö niiden merkitys elämässä mukanaamme?

Moikka,

Mie oon Justiina, Helsingin yliopiston suomen kielen opiskelija, ja mm. yllä olevia kysymyksiä pohdin tulevassa pro gradu -työssäni.

Tässä kohden sinä voit auttaa minua vastaamalla tähän lomakkeeseen.

Vastaukset menevät vain ja ainoastaan tämän pro gradun tutkimuskäyttöön eikä henkilötietoja kerätä. Näin ollen vastaukset ovat täysin anonyymejä eikä kyselylomakkeen täyttäjää pysty tunnistamaan vastausten perusteella.

Kyselyyn vastaaminen vie korkeintaan 10–15 minuuttia.

Kiitos jo etukäteen vastauksistasi!

-Justiina Airas

Taustatiedot

Sukupuoli? *

- Nainen
- Mies
- En halua kertoa

Ikä? *

- 18-21 vuotta
- 22-25 vuotta
- 26-30 vuotta
- 31-35 vuotta
- +35 vuotta

Kotipaikkakunta? *

- Helsinki
- Espoo
- Vantaa
- Joku muu, mikä?

**Kuinka kauan olet suurin piirtein
asunut nykyisellä
kotipaikkakunnallasi? ***

Alle 6 kuukautta

6 kk-12 kk

1-2 vuotta

2-3 vuotta

3-4 vuotta

4-5 vuotta

+5 vuotta

Joku muu, mikä?

Mistä päin Suomea olet kotoisin? *

Etelä-Suomi

Itä-Suomi

Kaakkois-Suomi

Keski-Suomi

Länsi-Suomi

Pohjois-Suomi

Joku muu, mikä?

Miltä paikkakunnalta olet kotoisin? *

Oletko asunut muilla paikkakunnilla elämäsi aikana? *

kyllä

ei

Luettele alle paikkakunnat, joilla olet asunut ja kuinka kauan olet asunut kullakin paikkakunnalla. *

Reagoi alla oleviin väittämiin omien ajatustesi pohjalta. *

HUOM. Kotiseudulla tarkoitetaan paikkakuntaa tai seutua, jossa olet syntynyt ja viettänyt suurimman osan elämästäsi ennen muuttoasi pääkaupunkiseudulle.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Ihmiset ovat ystävällisempiä paikkakunnalla, josta olen kotoisin					
Muutin pääkaupunkiseudulle vain opintojeni vuoksi					
Ihmisen asuinpaikalla ja ympäristöllä ei ole merkitystä					
Tunnen kuuluvani pääkaupunkiseudulle					
Kotiseutuni on tärkeä osa minua					
Minulle tärkeimmät ihmiset asuvat muualla kuin pääkaupunkiseudulla					
Ihmisen ei tarvitse ajatella kotiseutuaan ja juuriaan					
Viihdyn nykyisellä kotipaikkakunnallani					
Aion muuttaa pois pääkaupunkiseudulta tulevaisuudessa					
Olen paljon yhteydessä kotiseudullani asuviin ihmisiin					

Reagoi alla oleviin väittämiin ja valitse oma mielipidettäsi kuvaava vaihtoehto *

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Mielestäni Helsingin puhekieli on omaa murrettani kauniimpi					
Käytän oman murteeni piirteitä edelleen puhuessani					
Murteella on minulle erittäin tärkeä merkitys					
Haluan erottautua joukosta murteeni ansiosta					
Haluaisin, että murteeni säilyisi aina					
Olen tietoisesti muuttanut puhetapaani muuttoni jälkeen					
Arvelen, että murteeni tulee muuttumaan vielä enemmän vuosien saatossa					
Ihmisten pitäisi olla ylpeitä omasta murteestaan					
Minulla on samantekevää, muuttuuko murteeni vai ei					
Minua hävettää oma murteeni					
Eteläsuomalainen puhetapa ärsyttää minua					
Miten ihminen puhuu, vaikuttaa siihen, millaisen kuvan hänestä saa					

Oletko huomannut puhetapasi muuttuneen sen jälkeen, kun muutit pääkaupunkiseudulle? *

kyllä

ei

Perustele vastauksesi alle.

Valitse alhaalta tekijät, joiden uskot vaikuttaneen puhetapasi muuttumiseen *

Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Perhe Opiskelu Kumppani Oma asenteeni

Ystävät Työ Harrastukset Media/julkisuus

Muilta
tuleva
paine

Minkä tekijöiden uskot vaikuttaneen siihen, että puhetapasi on säilynyt? *

Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon

Perhe Opiskelu Kumppani Oma asenteeni

Ystävät Työ Harrastukset Media/julkisuus

Muilta
tuleva
paine

Kuinka kuvailisit omin sanoin puhetapaasi? Voit antaa esimerkkejä mieleesi tulevista kielenpiirteistä, jotka ovat tyypillisiä omassa puheessasi.

Jos sinulla on lisättävää tai kommentoitavaa kyselylomakkeen aiheisiin liittyen, voit kirjoittaa niitä halutessasi tähän alle.